

DKP udkast til Besættelsestids- Historie 1949

v/ Børge Houmann
Optryk 1999

DKP OG **40**
FRIHEDSKAMPEN

6. kapitel.

Legende og virkelighed.

Efteråret 1940 blev begivenhedsrigt. Det gav stof såvel til legenden om "slaget om England" med de tilhørende højstente skildringer af Englands "heroiske isolerthed" som den britiske imperialismes historieskrivere ynder at svelle i, som til legenden om den heroiske danske "nationale" samlingserobering, som under svære tab og udfoldelse af al den "tvangsoppportunisme", som situationen krævede, afviste de hjemlige nazisters støvnøb.

Begge legender er, som alle legender, overmåde fjernt fra virkeligheden.

Rent umiddelbart betragtet var billedet af situationen ude omkring i verden dette:

Den 8. august satte "luftslaget om England" ind for efterhånden at vokse i styrke og intensivitet, indtil det i midten af september stilnede af.

Samtidig erklærede Tyskland total blokade overfor England. Miner blev nedkastet overalt i farvandet omkring de britiske øer, og de neutrale lande advarmedes mod at sende skibe til England.

Italien indledte en offensiv mod britisk Somaliland, som blev erobret den 19. august. Det var et af leddene

i kaden af støttepunkter langs det engelske riges forbindelsesveje, men krigshandlingerne i britisk Somaliland og andre dele af Afrika var dog kun forspillet til kampen om nøglestillingen til herredømmet over vejene til kolonierne - kampen om Egypten. Denne Kamps begyndelse lod ikke vente længe på sig. Den 14. september overskred italienske tropper Egyptens grænse.

Den 1. august proklamerede den japanske udenrigsminister Katsuoka, at et Stor-Ostasien var Japans mål og koncentrerede tropper ved Indokina som tillige mod Ostindien og Philippinerne antoges at skulle høre ind under Stor-Ostasien.

I Norge satte den tyske rigskommissær Josef Terboven den 25. september Ridsvoll forfatningen ud af kraft, opløste og forbød de norske demokratiske partier og udnævnte en regering bestående af norske nazister. Quislings parti, Norsk Samling var herefter det eneste tilladte politiske parti i Norge, og Terboven erklærede, at Kong Haakon 7. og regeringen Nygaardsvold, som var undsluppet til England og her havde oprettet en norsk eksilregering, aldrig ville vende tilbage til Norge.

Den 27. september antydede de fascistiske stater, at udviklingen havde nået det punkt, hvor det var på tide at fastlægge, hvorledes byttet skulle deles.

Det skete gennem afslutningen af tremagtpagten mellem Tyskland, Italien og Japan. Ifølge pagtens §1 anerkendte Japan Tysklands og Italiens ledelse "ved skabelsen af en ny orden i Europa". Til gengæld lovede Tyskland og Italien

i pagtens §2 at anerkende og respektere Japans "ledelse ved skabelsen af en ny orden i det storasiatiske rum".

Om træmægtpagten erklærede Pravda i en ledende artikel, at den betød "indledningen af en ny fase i krigen, som er mere omfattende end før afslutningen af pagten". Om delingen af indflydelsessfærer mellem pagtens underskrivere sagde Pravda: "Hvorvidt det vil lykkes underskriverne i praksis at virkeliggøre en sådan deling af indflydelsessfærer er et andet spørgsmål".

Til træmægtpagten sluttede sig Ungarn og Rumænien (20. og 23. november), efter at Hitler havde "ordnet" de gamle grænsestridigheder landene imellem, og Italien følte sig efterhånden så sikker i sadlen, at det udover sine mange øvrige krigsengagementer den 28. oktober indledte krigen mod Grækenland, hvor Mussolinis tropper hentede fuldt så mange klø som andetsteds.

Herhjemme var situationen den, at den omfattende og koncentrerede udfoldelse af fascistisk initiativ i international målestok virke stimulerende og inciterende på de nazistiske kræfter og gav dem luft i sejlene. Ligesom Hitler proklamerede Englands forestående fald, proklamerede de danske nazistiske bevægelser af alle afskygninger med Fritz Clausen i spidsen dansk folkestyres og dansk parlamentarismes umiddelbare endeligt.

Men efteråret gik til ende, uden at hverken Hitler eller hans danske meningsfæller gennemførte deres forhavende. I England tilskrev Churchill sig selv og de engelske luftstyrker æren derfor. Det var i den forbin-

delse han udtalte de ofte citerede ord, at "sjælden har så mange haft så få at takke for så meget". Herhjemme konstaterede den "nationale" samlingsregerings mand endnu engang, at deres politik havde sejret.

At begge påstande havde meget lidt for ikke at sige intet som helst at gøre med de faktiske forhold viser kendsgerningerne.

Den 25. juni 1940 trådte våbenstilstanden mellem Frankrig og Tyskland i kraft, og den 26. erklærede den engelske krigsminister, Anthony Eden, at "tiden nærmer sig, da fjenden.... vil udløse sit angreb mod vort land."

Og Eden fik tilsyneladende ret. Der fulgte senere en række voldsomme angreb på England, men i virkeligheden hedder det kapitel af den 2. verdenskrigs historie, som begyndte den 25. juni 1940 og sluttede den 22. juni 1941, ikke Kampen om England, men derimod forberedelsen til det tyske angreb på Sovjetunionen.

Den 15. marts 1946 erklærede Göring overfor den internationale militærdomstol, at umiddelbart efter afslutningen af felttoget i Frankrig havde Hitler overfor ham antydnet, at han agtede at angribe Sovjetunionen. Såvel Erich Göring som storadmiral Raeder var dog stemt for først at afslutte krigen mod vest for dernæst at vende sig mod øst. Men Hitler stod fast. I juni 1940 meddelte han sin stedfortræder, Rudolf Hess, at det var hans mål at nå til forståelse med England, og omtrent på samme tid gav han sin udenrigsminister Ribbentrop ordre til at sikre en sådan forståelse. Dette fremgår af den forklaring, Hess den 9. juni 1941 gav Sir John

Simon og af Ribbentrops brev til Churchill i maj 1945.

Den 16. juli undertegnede Hitler ordren til at gennemføre operation Seeløve, i hvilken det hed: "Jeg har besluttet at begynde forberedelserne til og om nødvendigt at gennemføre en invasion i England".

Militært var Hitler fuldt ud i stand til at gennemføre invasionen og med al mulig udsigt til et heldigt resultat. Politisk tænkte han ikke for alvor på invasion. Tre dage efter at han havde udstedt sin ordre, holdt han en tale, i hvilken han tilbød England fred. Han havde besluttet at understrege denne sin henvendelse til de "fornuftige" britiske imperialister med en magtfuld demonstration af sin militære magt og derigennem sandsynligere invasionstruslen.

Operation Seeløve var ikke kun et bluff-nummer. Det engelske ekspeditionskorps var netop blevet evakueret fra Dunkerque, hvor det havde måttet efterlade hele sin udrustning. Overfor de 1990 bombere og 1550 jagere, som tyskerne kunne mønstre, havde Royal Air Force ifølge engelske kilder kun 450 bombere og 600 jagere, og hvad hjælp fra Amerika angår, besvarede spørgsmålet helt enkelt af den kendsgerning, at USA den 1. september 1940 kun rådede over 53 moderne bombemaskiner og 187 moderne jagermaskiner.

Churchill udtalte i et møde i underhuset den 23. april 1942, at "i 1940 kunne en invasionsstyrke på 150 000 udvalgte folk have forårsaget dødelig skade i vor midte."

I virkeligheden havde nazisterne samlet en flåde på

4000 skibe eller tilstrækkeligt til 2 omgange at transportere 13 divisioner, 260 000 mand over kanalen.

Den tyske overkommando havde således truffet alle forberedelser til at gennemføre en invasion, og det britiske forsvar var utilstrækkeligt. Såfremt "kampen om England" for alvor var blevet sat i værk, ville den sandsynligvis være endt med sejr for Hitler.

Men Hitler gjorde ikke så meget som forsøg på invasion i England. Luftkampene i august og september 1940 var kun optakten ikke til militære men til politiske operationer fra tysk side.

Mens Hitlers militære forberedelser mod England i juli 1940 var skinforberedelser alene med det formål at udøve pression, gav han på samme tid ordre til iværksættelse af særdeles håndgribelige forberedelser af angrebet på Sovjetunionen.

Den 29. juli 1940 gav Jodl sin medhjælper Warlimont ordre fra Hitler til at udarbejde en plan for og træffe forberedelser til krig mod Sovjetunionen.

Mens hærens generalstab var optaget af at skitsere de første omrids til den fremtidige operation Barbarossa, planlagde Luftwaffe angrebet på England. Dagen var fastsat til den 10. august.

Luftangrebene var som nævnt ikke ment som forspillet til en invasion, men som forspillet til den engelske regerings kapitulation. Hitler satte hele sin lid til den psykologiske virkning af angrebet, han stolede blindt på, at München-folkene - Halifax, Hoare, Chamber-

lain - blakket ville give op, og de ville vel have opgivet, dersom ikke det britiske folk i disse dage havde vist en så klart udtalt vilje til at modstå de fascistiske angribere.

Den 9. august - dagen før luftangrebene skulle sætte ind - udstedte den nazistiske overkommando ordren "Aufbau-Ost", som gik ud på at gøre den østlige krigsskueplads klar inden foråret 1941 (broer, veje, lufthavne o.s.v. skulle repareres eller bygges).

Ifølge engelske kilder mistede England i ugerne fra 24. august til 6. september 466 maskiner. Efter at reserverne var sat ind, havde man kun 125 maskiner til rådighed. På dette tidspunkt skiftede tyskerne taktik og gik den 7. september over til at angribe London fremfor at ødelægge det engelske luftvåben. Havde Göring ikke begået denne dumhed, lyder den engelske version, ville Hitler have været i stand til at invadere England efter at have tilintetgjort det engelske luftvåben.

Tyskerne skiftede taktik og gik over til at angribe London, fordi det for dem gjaldt om at maskere deres aktivitet mod øst endnu bedre end tidligere. Den 27. august f.x. blev der givet ordre til at overføre 10 infanteri og 2 panserdivisioner til Polen. Samtidig forstærkede Hitler den psykologiske krig. Gennem spanske og amerikanske kanaler blev den engelske regering gjort bekendt med, at den 21. september var fastsat som invasionsdag. Og først herefter kom de to store

angreb på London om dagen og natten den 7. september.

Den 6. september, samtidig med at Luftwaffe gjorde klar til storangrebene mod London, sendte overkommandoen sit direktiv no 33 264/40 til Abwehr III. Det hedder heri bl.a.

"Det østlige territorium vil blive stærkere bebygget i de kommende uger... Disse nygrupperinger må ikke i Rusland kunne fremkalde det indtryk, at vi forbereder en offensiv mod øst."

Ordren af 6. september og luftangrebene på London den 7. september var begge led i samme plan.

Hitler regnede med, at det engelske folk var så terroriseret, at det ikke ville give nogen modstand mod kapitulanterne, og kapitulanterne regnede han sikkert med at vinde ved at tilbyde dem deltagelse i det onhyggeligt forberedte fremstød mod øst.

Hess blev sat igang med at finde ganske egnede kanaler til at komme i forbindelse med engelske pro-fascistiske kreise. Den 17. september afblæste Hitler operation Solove. Den 19. september modtog Hess meddelelse fra en af sine assistenter, Haushofer, om forbindelseslinjer til engelske kreise, og samme dag spredtes de par tusind skibe, som havde været samlet med den forventede invasion for øje.

Hvilke slutninger kan man nu drage af disse noget summarisk refererede kendsgerninger (for mere udførligere oplysninger se H. Gus: The Legend of the "Battle of Britain", New Times no. 26, 1949) ?

Efter Frankrigs fald truede en dødelig fare England. Men den bestod ikke i truslen om en øjeblikkelig invasion

som Hitler på det tidspunkt end ikke overvejede, men derimod i hans strategiske plan, som gik ud på først at gøre det af med Sovjetunionen, med Englands hjælp, for derefter at tilintetgøre England. I sommeren og efteråret 1940 var truslen om invasion kun et middel til at øvfe pres mod England.

Sandheden om 1940-41 er for det første, at Hitler kunne have gjort invasion i England, men ikke ønskede det; for det andet, at det var Sovjetunionen, som reddede England ved gennem sin heroiske, ensomme kamp at modstå det uhyre angreb af de fascistiske horder for derefter at slå Hitler og tilintetgøre alle hans planer, heri inbefattet hans plan om at ødelægge England. For det tredje, at den politik og strategi, som de engelske imperialister med Churchill i spidsen betjente sig af, spillede en - for at sige det skånsomt - meget tvivlsom rolle for Englands frelse. Det var disse kreses kortsy-nede antisovjetiske og profascistiske politik, som havde bragt Hitler til magten og som gennem årene havde styrket ham indtil det øjeblik, da han betød en virkelig fare for selve Englands eksistens. Denne fare blev ikke fjernet gennem Churchills legendariske "kamp om England" men gennem folkenes kamp mod fascismen, i første række gennem Sovjetunionens heroiske kamp.

Vender vi os derefter mod Danmark og udviklingen herhjemme i samme tidsrum, vil det ses, at de nazistiske "størreløb" i virkeligheden havde meget lidt styrke bag sig og af reaktionen kun udnyttedes som trusel til

afpresning af yderligere indrømmelser. Nazisterne formulerede kravene om parlamentarismens og demokratiets afskaffelse, om ødelæggelse af den sociale lovgivning, om undertrykkelse og udbytning af arbejderne, om ødelæggelse af deres organisationer og plyndring af deres kasser. Den "nationale" regering afviste blankt alle krav og gennemførte dernæst i stor hast så meget, som den mente, folkestemningen i det givne øjeblik ville tolerere. Hermed havde nazisterne ligesom mohren gjort deres pligt og kunne gå. Regeringen noterede dette som en ny sejr for sin politik og var tilfreds. Reaktionen noterede det som en sejr og var tilfreds. Men de, som måtte betale omkostningerne, det store, brede folk var aldeles ikke tilfreds, hvorken med den "nationale" regerings kampmetoder eller med reaktionens hensigter.

Kun ved en enkelt lejlighed kom der en kurre på tråder. Det var, da tyskerne i august 1940 forlangte sommertiden forlænget. I april var der trods kendelig modstand fra landbrugets side gennemført en lov om 1 times sommertid indtil 15. august. Foranstaltningen havde i al fald for byboerne vist sig ganske praktisk. De mørke augustaftener afkortedes på den måde, og justitsministeriets propagandaudvalg iværksatte i begyndelsen af august en større kampagne for at få indført privat sommertid for alle større virksomheders kontorpersonale. Ved at begynde en time tidligere, fik personalet længere fritid i dagens lys og senere på året ville der ved denne ordning tillige spares lys. Allerede omkring den 1. august

gust havde tyskerne henvendt sig til regeringen med forespørgsel om, hvorledes man stillede sig til at forlange sommertiden, men vel vidende, at Venstre og L.S. ville lave et syndigt spektakel i så fald, svarede man, at sagen var gennemført ved lov og ikke kunne ændres.

Den 15. august om eftermiddagen mødte den tyske gesandt imidlertid med krav om forlængelse af sommertiden, og dermed var sagen afgjort. Rigsdagen blev telegrafisk indkaldt til møde den 16. og her vedtoges det at gøre, som tyskerne ønskede. Aksel Larsen udtalte ved denne lejlighed bl.a., at forlængelsen af sommertiden burde have været vedtaget for 14 dage siden, fordi det store befolkningsflertal var tilhanger deraf, og det var meningsløst, at Venstre og L.S. havde haft det i deres magt at forhindre det. Uanset, at kommunisterne, var tilhængere af en forlængelse af sommertiden, ville de dog undlade at stemme, da de ikke agtede at stemme for en foranstaltning, som på den måde blev dikteret landet.

De danske nazister - clausenisterne, som de almindeligvis kaldtes - befandt sig nu som ål i mudder. Allerede siden dagen efter besættelsen havde de i taler og gennem Fædrelandet gjort krav på at overtage magten uden at nogen, end ikke tyskerne havde taget den særlig alvorligt. Ved forskellige lejligheder havde de søgt på demonstrativ måde at henlede opmærksomheden på deres eksistens. Således arrangerede de søndag den 30. juni en demonstration gennem Roskilde, hvor de på samme tid overtrådte såvel mødeforbudet som uniformsforbudet.

å korrigeres
efter rigs-
dagstidende
(6/8-40)

Det kom til sammenstød med politiet, hvorunder tyske soldater hjalp de hårdt trængte nazister. Et par dage senere arrangerede de et cykletog til København også i uniform. Det var hensigten, at cykletogene fra forskellige kanter af byen skulle samles på Rådhuspladsen til en slags "parade" for føreren, Fritz Clausen, og Knud Bach som forenede det nyttige med det behagelige og indtog nogle forfriskninger på restaurant Frascati. Det viste sig hurtigt, at de to førere absolut havde valgt den bedre part. Mens de nød deres genstande i fred og ro modtog deres undersætter så mange klø, der kunne ligge på deres skuldre af københavnske arbejdere og borgere, og derefter tog politiet sig af godt et hundrede stykker, som senere idøtes hæfte. Når det gik clausenisterne så ilde den gang skyldtes det alene, at den tyske overkommando havde givet ordre til, at ingen af den tyske værnemagts værnemagt måtte deltage i møder eller demonstrationer.

I Sønderjylland, hvor alsang var forbudt, fordi det tyske mindretal hævdede, at det var en omgåelse af mødeforbudet, forsøgte nazisterne i samarbejde med mindretallet at kopiere alsangstærvnerne ved at arrangere kameradschaftssammenkomster med tyske tropper og civile. Det blev ikke nogen succes.

L.S. havde heller ikke høstet de bedste resultater af sit samarbejde med nazisterne. Den 7. august måtte Knud Bach indrømme, at siden 17. juni, da samarbejdet etableredes, havde der været 863 udmeldelser mod kun ca. 200 indmeldelser.

Men i munden og i deres blad var de fortsat lige store og grovemådt, skønt de var til almindelig more for alle uden for den "nationale" regerings kreds. Fritz Clausens erklæring i forbindelse med en sigtelse mod nazisterne for at besidde våben, at han fralagde sig enhver bestræbelse for statskup, thi den siddende regerings fuldkomne evneløshed gjorde det overflødigt at tilrane sig den magt med vold, som af sig selv på lovlig vis ville tilfalde D.N.S.A.P., havde fuldkommen hypnotiseret politikerne. For den var Fritz Clausen og hans medløbere til stadighed "den store Bojgen", som man måtte uden om - koste hvad det ville.

den 25/9 1940

Arbejderbladet kunne uden indsigelse/bringe følgende:

Hvad er egentlig en dansk nationalsocialist - En mand, der sælger Fædrelandet!

I efteråret 1940 forsøgte nazisterne det helt store fremstød. Det begyndte med en syndflod af plakater på alle landets avishuse og plakattavler. Store vikingeskibe "med nye mænd på broen og Lannebrog i top", kæmpeportrætter af føreren, som afgjort ikke gægnede sig for det store format heller ikke fotografisk,

På det store folkemøde i Forum den 26. januar 1941 sagde Aksel Larsen om denne kampagne:

"De politiske spadehuggere slår sig for brystet og forkynder, at man skal følge den "med nye mænd på broen og Lannebrog i top" - efter at de indtil 9. april har kastet vrøg på alle andre symboler end hagekorset. De skælter brovtende med, at de er de eneste sande nationale danske - mens hr. Clausen forleden i Folketinget oplyste, at det eneste hans parti efter hans mening har modtaget fra Tyskland, er dets ideologi! De påstår at være tilhængere af socialismen og forkæmpere for det arbejdende folk, men deres økonomiske baggrund er landmarks mest reaktionære herremænd og lensgrever i uskont

samarbejde med storkapitalister i byerne og fedt-spekulanter som hr. Moulberg og ligesindede. De og deres bundsførbundne i L.S. og Bondepartiet er ved at blive rejst totalt ud under den scene men derfor dobbelt velkomne udrensning, som for tiden foregår i Landbrugerernes Andelsforeninger, og de krampestige foretog, clausenisterne i denne tid gør for at vinde proselytter blandt Københavns arbejdsløse, kan med sikkerhed forudsiges at ville ende med, at de bliver endnu mere forhadte og foragtet af Københavns arbejdere end hidtil."

Disse kraftige ord, som ingen af de 14 000 tilhørere var i tvivl om var adresseret fuldt så vel til de tyske besættelsestropper som til deres danske efterbørere, blev hilst med fanatisk bifald. Her var endelig et parti som vovede at tolke de følgelser, som besjælede styrepartiet af Københavns befolkning, og som havde fået håndgribeligt udtryk nogle måneder i forvejen, nemlig søndag den 17. november, da nazisterne afsluttede en stor landsomfattende mødekampagne med en "mindeappel" i Forup.

Ifølge Erik Scavenius synes det temmelig sikkert "at Fritz Clausen i hvert fald mente at have fået tysk bemyndigelse til den 17. november at proklamere magtovertagelsen." (s. 90). Om denne antagelse bygger på andet end den næsten sygelige skramthed, der slog politikere, hver gang Fritz Clausen åbnede munden, er ikke konstateret. Så meget står dog fast, at "magtovertagelsen" forvandlede sig til en "mindeappel", hvis forløb ikke på nogen måde kunne tjene til at styrke Fritz Clausens anseelse hos tyskerne og næppe har bragt ham nærmere den attråede "magtovertagelse" med tysk hjælp, men snarere har forringet hans chancer.

indes der
og et heron
parl. kom.??)

Politidirektør Iwan Stamm havde benyttet lejligheden til endnu engang at demonstrere sit nazistiske sindelag ved at tillade demonstration gennem Københavns gader i uniform, og skønt ingen forud kunne være i tvivl om, at denne grove udfordring af befolkningen måtte føre til uroligheder, veg regeringen tilbage for at desavouere politidirektøren og forbyde demonstrationen.

"Kindeappeken" var hyklerisk viet de danske soldater, som var faldet den 9. april - altså for syv måneder siden og ofte som direkte følge af, at nazister havde optrådt som vejvisere og hjælpere for de fremtrængende tyske tropper.

"Appellen" indlededes med et møde i Forum, hvori deltog alt, hvad man havde kunnet skraabe sammen af nazister i København og på Sjælland. Tusinder af københavnere trangtes uden om bygningen, men den hjælpsomme politidirektør Stamm₁ havde sørget for så kraftig politiafspærring, at Fritz Clausen uforstyrret kunne aflevere sin tale.

Men da marchen begyndte fra Forum til monumentet for Den lille Hornblæser, hvor man havde til hensigt at nedlægge kranse, formåede dog selv den stærke politibeskyttelse ikke at holde de ophidsede, hujende, pibende og råbende københavnere tilbage. Kun en lille del af fortroppen nåede frem til monumentet i samlet følge - for at gøre den pinlige opdagelse, at Den lille Hornblæser i dagens anledning havde tilhyllet sit ansigt

med en sæk. Det var en ung regensianer, som havde set sit snit til med en sæk under armen at smutte ind på det afspærrede område, entro op på statuen og trække sækken ned over hovedet på hornblåseren, netop som det højtidelige optogs fortrop arriverede. "Det var synd, han skulle se på den demonstration", forklarede regensianeren senere politiet.

Imens gik det på livet løs langs optogets rute. De nazistiske stormtropper gjorde det ene udfald efter det andet mod folk på fortovene, og det kom til drabelige slagemål. Mange nazister blev så hårdt medtaget, at de måtte på hospitalerne, mens flertallet slap med at blive berøvet deres forhadte lange støvler eller spidsbukserne.

Da talerne skulle holdes ved monumentet, satte folkemængden i med en så vedholdende og så infernalsk huj, at hvert ord drukkede. Og næppe var kransene nedlagt, før behjertede københavnere sprang frem, fjernede dem fra monumentet og anbragte den på det pissoir, som lå lige i nærheden.

Fra vinduerne i Dagmarhus, som ligger lige overfor monumentet, havde tyskerne lejlighed til at iagttage, hvorledes deres meningsfæller behandledes af Københavns befolkning.

Samme dag afholdtes en lignende "appel" i Århus med nogenlunde samme forløb. Århus-mødet udmærkede sig dog fremfor København-mødet derved, at man ifølge referat i Jyllandsposten kunne høre den danske kaptajnlojtnant Martinsen, som var iført dansk officersuniform, fra

talerstolen erklære, at han ikke ville løfte en finger for dette land, så længe statsminister Stauning havde magten. For yderligere at understrege, hvor han, som dansk officer, var at finde, hilste han fra talerstolen forsamlingen med løftet højre hånd.

At forsvarsminister Brorsen havde forbudt officererne at optræde i uniform denne dag, forhindrede hverken Martinsen eller en række af hans kolleger i København og Århus i at gøre det.

Nazisternes møde- og plakatkampagne understøttedes gennem udsendelsen af en række pjecer af hel- eller halynazistisk tilsnit. Takket være den censur såvel pressen, som det offentlige liv, var underkastet, kunne disse pjecers forfattere boltre sig i en flod af rygter.

Først udsendte den reaktionære officer Arne Stevns en samling soldaterbreve dm 9. april, som blev modtaget med den største anerkendelse af alle de "nationale" samlingspartier fra Venstre til Socialdemokratiet. Denne bog bærmede stemningen op. Den gav nazisterne en ypperlig baggrund for deres hele hykleriske kampagne, hvor de skamløst gjorde brug af de 13 faldne soldaters minde.

Senere fulgte en pjecce "9. April" udgivet af "Kredsen ved Preben Wenck". Kredsen bestod i første række af Preben Wenck, der som ungt menneske var kommet til Jugoslavien, hvor han var avanceret til stiftsprovst. Han forsøgte i sommeren 1940 at udnytte denne titel til at presse udenrigsministeriet til at udnævne ham til dansk konsul i Slovakiet! Desuden var der en vis C.W. Blau-

kenstein^{er}, som i sin tid havde været ansat i Ø.K. og fremmedlegionen. Det var efter sigende han, der skrev de skandskrifter, Wenck lagde navn til. Som der tredje inbunde deltog adjunkt Poul Holt, som senere havnede i Arne Sørensens parti, Dansk Samling.

blev
"9. April" pjecen, ~~der~~ straks ved sin fremkomst beslaglagt - men senere frigivet - og efterfulgtes i november-dagene af en pjecce "Den fulde sandhed". Den udmærkede sig ved en enestående samling injurier mod statsministeren og sluttede : "Hr. statsminister. Jeg anklager, Den som dansk mand overfor det danske folk og - over gravene af de unge danske mænd - for historiens domstol. Der klæber dansk broderblod ved Ieres, dr. Munchs og systemets fingre - blod, der kræver hævn!"

Størsteparten af pjecens oplag blev konfiskeret endnu før, det var udsendt, og den tidligere for bedrageri straf-fede Blankensteiner idømtes 6 måneders fængsel, mens Preben Wenck slap med 4 måneder.

Under finanslovdebatten den 22. november beskæftigede Aksel Larsen sig indgående såvel med denne pjecce som med de hjemlige nazister. De væsentligste af de synspunkter, som kom til udtryk i hans tale, sammenfattede han til en stor artikel, som publiceredes i Arbejderbladet søndag den 24. november. Artiklen havde som firespaltet overskrift:

Den bundløse gemenhed overfor Danmark og ofrene fra 9. april.

Det hed i artiklen bl.a.:

"Det er med en følelse af umiddelbar vammelse, man lægger Preben Wenck-pjecen den fulde sandhed fra sig efter gennemlæsningen. En vammelse som kun finder et sidestykke i vammelsen over de målløst frække og bundløst kyniske "mindeappeller", som Fritz Clausens "parti" lod foretage i København og Aarhus i søndags, og som kulminerede i besædningen af den lille Hornblæssers statue på Vestre Boulevard.

"Mindeappel", "forargelse og sorg" over de danske tab den 9. april! Den slags arrangeres og bæres demonstrativt og navnlig højroset og markskrigende til syne af de samme Fritz Clausenske S.A.folk om hvem enhver ved (de selv allerbedst), at de til dato i deres liv ikke har været lykkeligere, end netop da tyske tropper den 9. april marcherede over Danmarks grænse, da tyske krigsfartøjer ankrede op i vore havne, da Danmark blev et af fremmed militærmagt besat land, den dag, de tretten danske soldater dræbtes!

Hvordan end forholdene er, disse ord skal siges, denne kendergerning skal drages frem, skal nævnes offentligt, skal råbes ud: Der findes i Danmark en flok mennesker - en lille flok, en ganske lille brokdel af landets indbyggere - organiseret indfor eller optrædende i tilslutning til hr. Fritz Clausens parti, som den 9. april folte begivenhederne som en lykke, og som ikke blot i deres egne krese, men også overfor anderledes - og mere haderligt - tænkende gav udtryk for deres ganske overstrømmende glæde i dagens anledning.

Det er disse folk, som vovede at besudle de faldnes minde ved deres smagløse forestillinger i København og Aarhus. Det er disse folk, som daglig kræver magten her i landet overladt. Det er disse folk, som har forfattet og udgivet pjecen om den fulde sandhed.

Jeg er ikke i stand til at afgøre, om denne pjec indeholder den fulde sandhed om begivenhederne den 9. april?.....

Men - den giver os den fulde sandhed om hr. Preben Wenck selv, om hans "partifører", Fritz Clausen, og om hele deres organisation, deres snakker, håb og hensigter....

Pjecen om den fulde sandhed er en proklamation fra de herrers side om, at de nu helt har oprivt håbet om ved fremmed hjælp trods det danske folks afsky at blive regering her i landet. Nu er deres håb, at Danmark må blive forvandlet til et protektorat med Fritz Clausen og Preben Wenck som "Gaulletero"....

...Det befriende er, at hver eneste dag bringer os beviser for, at Fritz Clausen folkenes optræden har gjort en ende på det brede danske folks ligegyldighed overfor denne klike. Det danske folk vender den ryggen og viser den sin fulde nationale og menneskelige foragt. Folket har gennem deres optræden set, hvilket spil, der kan drives af dem, der altid optræder med de fædte nationalistiske fløys i munden.

Preben Wenck-pjecen opfattes rigtigt her i landet som den fulde sandhed om den bundløse gemenhed med alt, hvad dansk er og som en ærolos tilsmudsnings af 9. april ofrenes minde. Denne opfattelse er hele folkets - som dermed samtidig giver de allerbedste løfter for vort lands fremtid."

Intet menneske i Danmark kunne på daværende tidspunkt

være i tvivl om, at Fritz Clausens hele virksomhed,

Fædrelandet, plakat- og mødekampagne o.s.v. finansieredes af tyskerne. Noget få var i virkeligheden også i tvivl (og udviklingen gjorde deres tvivl til skamme, eftersom det ved opgørelsen af tyskernes kointi i Nationalbanken viste sig, at hr. Clausen havde modtaget..... til fremme af den fælles ideologi). Men ingen havde turdet sige det. Aksel Larsen benyttede finanslovdebatten til også hvad dette spørgsmål angik at udtale, hvad flertallet af befolkningen tænkte. Han sagde:

"Vi har fået dokumenteret L.S.s afhængighed af hr. Sehested og majoratsejerne indtil 1936. Hvor mange penge har de fået efter 1936, og hvor mange penge har Fritz Clausens parti fået af hr. Sehested. Hvor får han penge fra til den eksempellose agitation med dagblade, plakater, udder, tryksager o.s.v., som man let kan regne ud koster hundreder tusinder pr. måned? (Fritz Clausen: Vil De beskylde os for at få dem fra Tyskland?) Jeg vil beskylde dem for at være finansieret af herremanden til Årholm, af de andre herremænd med tysklingende navne - og andetsteds fra. Kom selv op og fortæl, hvorfra deres millioner stammer, ellers kan de ikke hindre folket i at tænke sit."

Og senere udtalte Aksel Larsen i samme forbindelse:

"Det er nødvendigt at tilføje nogle ord om selve dette Fritz Clausen foretagendes forhold og baggrund. Vi diskuterede det i sidste uge under finanslovdebattens første omgang. Det erde medlem, hr. Fritz Clausen benyttede i kraftige vendinger en ikke fremsat beskyldning om, at hans bevægelse skulle have modtaget økonomisk støtte fra Tyskland, og sagde til overraskelse for alle dem, der hidtil har troet, der var et gran af sandhed i hans påstand om, at hans ideologi var dansk, at det eneste, han havde modtaget fra Tyskland, var hans ideologi.

Han sagde endvidere, at det kunne blive farligt at beskylde han for at have modtaget nogen økonomisk støtte fra Tyskland. Ja, jeg har ikke i sinde at udsætte mig for nogen uundværlig risiko ved at beskylde han for noget sådant. Det falder mig ikke ind, og jeg må sige, at det skulle også overraske mig, om sådanne beskyldninger havde noget på sig. Det skulle virkelig forbyse mig, om der var nogen magt, der kunne bruge agenter af en mental og intelligensmæssig kaliber som de, der udgiver Fædrelandet."

Aksel Larsens kraftige tale virkede ikke mindre stærkt

på baggrund af de øvrige ordførertaler som fortrinsvis

beskæftigede sig med dansk demokratis, dansk folkestyres og deres egen klogskabs uovertruffenhed. "Konge, regering og folkerepræsentation er treklangen i vor forfatning", forkynkede Ole Bjørn Kraft, som i dagens anledning ganske så tort fra de store mussoliniske idealer, han til daglig hyldede. "Hvad der i denne sommer er sket i det danske folk, er uforståeligt for enhver, som ikke kender forudsætningerne derfor..... Det er den sæd, Grundtvig såede der er vokset op, og som nu bærer frugt", forkynkede de radikales ordfører Bertel Elgaard. "Folkestyrets ide er så rodfæstet i Danmark, at Venstre ikke tvivler om, at denne tids prøve vil blive forstået", trøstede venstremanden Elgaard, og endelig holdt Hartvig Frisch på socialdemokratiets vegne en lyrisk tale om samarbejdet en tale, hvis afsluttende store patos heldigt udslettende enhver mindelse om de indledende bitre bemærkninger vedrørende arbejdernes lønforhold, og således havde den fordel, at de kunne bruges både indadtil i det socialdemokratiske parti og udadtil overfor de "nationale" samarbejdende partier".

(s.18?)

Nationalt som socialt var også under finanslovdebatten kun Danmarks kommunistiske Parti i overensstemmelse med det egentlige danske, det arbejdende folk.

Heller ikke officerskorpset, hvis forhold til demokrati og folkestyre aldrig havde været af den hjerteligste art, kunne forblive tavst i en tid, hvor alle "genrøjsere" søgte at overdøve hinanden.

I begyndelsen af oktober udsendtes "officerspjecen": Som vi såede -" med undertitlen: "Dansk dom over den

9. april 1940". Den var angiveligt udgivet af "en kres af officerer af hær og flåde", ved kaptajn A.L. Lauesen. Hvor stor kresen var, oplystes ikke, men et par dage efter pjecens udsendelse, forkynkte Fritz Clausens blad Fædrelandet, måske netop som svar på dette spørgsmål:

"Vi møder med åben pande og erklærer - for at alle misforståelser kan undgås - at 61% af hærens og flådens befalingsmandsstyrker er medlemmer af vort parti eller på anden måde er tilsluttet vor bevægelse, og at 47% af den samlede politistyrke for Frederiksberg og København er tilsluttet vore rækker".

Tallene er sandsynligvis lige så løgnagtige som størstedelen af det øvrige stof, Fædrelandet indeholdt, men de senere begivenheder viste dog, at det ikke var noget ringe antal danske officerer, som mente, de tjente deres fædreland bedst ved at tilslutte sig nazisterne.

Selve pjecen indeholdt faktisk ingen realiteter, men så mange flere postulater, rettet mod "marxismen", mod de arbejdere, som var formastelige nok til at deltage i politik, mod socialdemokratiet, radikalismen og regeringen for den førte militærpolitik og mod de politiske partier i almindelighed, fordi de efter forfatterernes opfattelse havde svigtet de udenrigspolitiske opgaver for at bevare deres egen magtstilling. Pjecen frikendte ganske og aldeles Danmarks kapitalistklasse for ethvert ansvar for de senere års udvikling, den gik hårdt i rette med flertalsstyret og krævede, at kongen og kongen alene skulle "tage styret i sin egen hånd" - underforstået for at indsatte en diktaturregering bestående af de hær- og officerer og deres meningsfæller.

Most bemærkelsesværdigt var det dog, at fire højstaa-

ende militærpersoner i hele to forord sagde god for pjecens betragtninger og anbefalede at støtte dens politik. Det var Københavns kommandant, generalmajor Leschly, kommandørkaptajn Jens L. Sørgård, oberst Alf Cierping, og kommandør Augsburg. Endelig kunne det heller ikke undgå at vække opmærksomhed, at pjecen var udsendt på N. Olaf Møllers forlag, der var krigsministeriets officielle forlag.

Himeligt ville det vel have været, om den danske regering var skredet hårdt ind ikke alene overfor den "kreds af officerer af hær og flåde", som angiveligt havde udgivet pjecen, men også overfor de fire højtstående militærpersoner, som anbefalede den. Noget sådant skete ikke. Pjecen afstedkom en del diskussion i pressen. Bl.a. mente Politiken i en leder, at det havde mere rimeligt, om Københavns kommandant, generalmajor Leschley der boede i Kastellet, havde redegjort for, hvordan det gik til, at tyskerne kunne overraske et sovende kastel. Men en sådan nysgerrighed var regeringen et nummer for groft. Stauning fandt anledning til på et socialdemokratisk møde i Forum om 9. april at erklære, at han var lykkelig over at have medvirket til afværgelse af krigens ulykker for Danmark - og Politiken meddelte, at man nu var i besiddelse af oplysninger, der viste, at intet kunne bobrojdes Københavns kommandant. Officerskorpset kunne fortsat med regeringens billigelse arbejde på at undergrave demokratiet og folkestyret.

Arbejderbladet kommenterede den 29. september til-

drageløsen i en leder:

" - Således hører "demokraterne" og de socialdemokratiske ledere, da hvad de saede. Københavns kommandant er udnævnt af - Alsing Andersen! De andre ligeså. Oberst Ciersing var den samme mand, som led generalauditor Pürschel lase korrektur på sit anreb på krigsministeriet, og som selvfølgelig efter dette fik lov til at fortsætte som officer, og endelig - Augsburg!

Det er ikke første gang, Københavns arbejdere hører dette navn. For godt 20 år siden var manden med det gode danske navn Augsburg ikke kommandør, men slet og ret soldatmand. Hans navn var hødet og foragtet af Københavns arbejdere, som i titusindtal i over en uge demonstrerede imod ham, fordi hans systematiske mishandlinger af de menige soldater, der var ham undergivet, havde drovet en af dem i døden. Mere end 50 000 københavnske arbejdere deltog i den døde kammerats begravelse og forbandede Augsburgs navn!

- I mere end 10 år var der derefter en socialdemokratisk krigsminister, der ikke blot ikke afskedigede Augsburg, men forfremmede ham...

Men de saede, således skal de nu heste. Det er både naturens og politikens udskrevne lov. Det bliver derimod folket, som til sin tid kommer til at luge ukrudtet væk fra markerne, og også fjerne de utro tjenere, som tillod ukrudtet at brede sig."

Iøvrigt var der jo andre og langt vigtigere opgaver for den "nationalt" regering at tage vare på netop i disse dage. Kong Christian X fyldte 70 år. Og aldrig er en kongelig dag - det være sig fødsels- døds- bryllups- jubilæums- eller anden dag blevet udnyttet så kynisk og så groft af reaktionen, som denne 26. september 1940 blev det i ly af tyske bajonetter.

Et par år tidligere havde kongen fejret jubilæum. Det skete under udfoldelse af megen højtidelighed, pomp og stort set pragt, men/under passivitet fra den store befolknings side. Mindet om jubilæumsdagen måtte ganske blegne under indtrykket af fødselsdagsfestiviteten.

Til en "nationalindsamling" havde private, men navnlig de statsinstitutioner, kommuner og større selskaber, som ikke havde råd til at lønne deres arbejdere anstændigt gennem længere tid ydet anselige beløb. Overalt i landet

holdtes der på selve dagen "kongefestligheder" arrangeret enten af det offentlige eller af foreninger som f.x. det lige stiftede "ungdomssamvirke". I alle landets kirker holdtes "kongegudstjenester". Hovedstaden var udsmykket, og der var udfoldet den kraftigste og mest pågående agitation for at få hovedstadens befolkning til at stille sig op i gaderne og hylde majestaten, da han om eftermiddagen kørte en rundtur gennem byen.

Et par eksempler på, hvor vidt hysteriet var drevet, skal nævnes. Søndag den 22. september bragte Politiken i sin mandags nyhedsrubrik en meddelelse om en særlig national middag, som en kendt københavnere agtede at indtage på fødselsdagen til ære for kongen. Den havde følgende sammensætning:

Munzer naturel
Hvidvin
Rød oksesteg med hvide kartofler
Rød bourgogne
Hvid flødeost
Rød Aalborg
Ris a l'Inde med rød sovs
Rød eller hvid portvin.

Blandt de pyntede forretninger fandt Arbejderbladet en lille forretning på Vesterbrogade, som handlede med gummivarer, og som også ville deltage i lydigheden. Omkring kongens billede og sirligt draperede dannestrogsflag var smukt grupperet tre natpotter påmalte prinse- og prinsessenavne, og et skilt fortalte: "Vi leverer høj hat med det ønskede navn på 2 timer". Af et kæmpeskilt umiddelbart nede nederenunder fremgik det, at forretningen dog fortrinsvis beskæftigede sig med at levere "Hygiejniske gummivarer".

I Arbejderbladet kommenterede Hans Kirk den af Politiken beskrevne kongemiddag med følgende ord:

"Der er næppe tvivl om, at denne kongemiddag vil blive spist i mange rige borgerhjem. Borgerskabet mister ikke ligevegt, selv under de vanskeligste forhold., det er altid parat til at værge konge og fædreland, når det kan gøres med en gaffel i den ene hånd og en kniv i den anden."

Og det var jo netop for at sikre sig mulighed for fortsat at kunne værge konge og fædreland på den omtalte måde, at borgerskabet med de ledende socialdemokrater i spidsen havde escenesat det hele halloj.

Betegnende for den politiske og parlamentariske kamp i Danmark i den umiddelbart forudgående tid havde jo nemlig været, at partier og grupper i højere grad end at bekæmpe hinanden havde kæmpet om indflydelse på kongens person. Clausen-nazisterne havde allerede gennem længere tid rejst landet rundt og vedtaget hyldesttogrammer til kongen med opfordring til ham om nu at handle. Bondepartiet havde allerede den 24. august henvendt sig til rigsdagsmedlemmer indenfor Venstre og Konservative med en skrivelse, hvori man fastslog, at "idag kan det afgørende ikke være, om man bibeholder en i grundloven uhjønlet statskik, men at vort land får en regering, der på fri og værdig måde kan stille landet i det bedste forhold til det tredje rige". (se bilag....)

Den 20. september anmeldte Vald. Thomsen i folketinget et forslag - en fødselsdagsgave til kongen! - gående ud på, at man overlod til kongen at træffe de beslutninger, som hensynet til nationens fremtid nødvendiggjorde. Altså afskedige og udnævne ministre og regeringer

son det passede ham. Under regeringskrisen i juli havde højfinanssen med afgjort held påtvunget kongen sin opfattelse og fået gennemført udnævnelsen af tre upolitiske ministre. Og nu op til kongens fødselsdag opfordrede Robert Rielsen fra Arbejdernes Fællesorganisation københavnske fagforeninger, socialdemokratiske vælgerforeninger, og DSU organisationerne til på kongens fødselsdag at møde op langs ruten med deres faner for at stille op side om side med de hjemvendte hvidgardister fra Finland, Akademisk Skyttekorps, Den konservative Vælgerforening o.s.v.. Altsammen var det led i spillet om indflydelse på kongemagten.

Det ville være fejlagtigt ikke at erkende, at et stort antal mennesker virkelig troede, at kongens person og kongemagten på det tidspunkt betød en vis garanti mod endnu værre ting, og i deres bestræbelser for at få folket med i den royalistiske kehraus anvendte alle krese, ikke mindst de socialdemokratiske og faglige ledere, thi overfor arbejderne var det mest påkrævet, med stor omhu denne argumentation.

Denne kamp om indflydelse på kongens person, som den politiske kamp i Danmark i efteråret 1940 var ved at udarte til, kunne blive farlig. Den blev ikke mindre farlig derved, at de socialdemokratiske og faglige ledere gennem hele deres politik, hvor arbejderklassens interesser ofredes for at sikre disse leders stilling, var med til at forberede reaktionens udnyttelse af kongemagten.

Det vil være tilstrækkeligt som eksempel at citere en udtalelse af formanden for ~~den~~ socialdemokratiets folketingsgruppe, professor Hartvig Frisch, i anledning af fødselsdagen:

"så viste det sig, at de to fæstener, der havde delt befolkningen, "frihed, lighed og brøderskab" og "Gud, kong og fædreland" i deres dybeste rod lå nærmere ved hinanden, end nogen af de stridende parter havde anet." (Loc.Dom. den...??) 26/9??

Riis Reaktionenens planer om udnyttelse af kongen trådte særlig grelt frem netop i dagene omkring fødselsdagen. Som foran nævnt havde den reaktionære skribent Preben Wenck tidligere på året udsendt en pjeces "9. april", der straks ved udsendelsen var blevet beslaglagt samtidig med, at det blev pressen forbudt at omtale såvel pjecen som beslaglæggelsen. Den 25. september - dagen for kongens fødselsdag og måske som en venlighed fra regeringens side i anledning af samme - kunne hr. Wenck offentligt meddele, for det første, at den kommanderende general på forhånd var bekendt med pjeces indhold, og for det andet, at pjecen nu udsendtes over hele landet i et nye, stort oplag. Disse særdeles overraskende oplysninger ledsagede særdeskriveren med følgende "proklamation":

"Det er iøvrigt velkendt, at "systemet" tager til indtagt, at folket slutter op om kongen i denne tid. Heri ser nemlig "folkefronten" tegn på, at folket er tilfreds med det nuværende styre. Men det er jo noget langt fra virkeligheden. Folket tillægger tværtimod kongen så stor indsigt og forståelse, at han i den givne situation forstår at handle rigtigt... Der mangler idag endnu kun udtalelser fra dem, der er de symbolske bærere af den nationale ide, nemlig den danske hær. Den dag, da forsvarsmagten giver udtryk for sine ønsker, er der skabt mulighed for, at Danmarks konge kan udnytte folkets tillid i form af et konkret og aktuelt politisk program. Og jeg kan

ikke opgive håbet om, at den appel, som min pjeco indeholder til den danske forsvarsmagt, vil medføre en manifestation, som ikke er til at tage fejl af."

Allerede dagen efter fødselsdagen tog disse reaktionære krese fat på at udnytte den gunstige situation. Den sønderjyske socialdemokratiske presse offentliggjorde nogle dokumenter, som ganske tydeligt viste, hvad man havde tænkt sig at anvende kongens person til.

Det drejede sig om en aktion, foretaget af den "nationale" blok, som hovedsagelig bestod af officerer, som mente, at tiden nu var inde for den, som Preben Wenck kaldte "de symbolske bærere af den nationale ide".

I de offentliggjorte dokumenter fortælles det indledningsvis, at det danske samfund både indadtil og udadtil er stillet overfor "det absolutte sammenbrud". Det danske folk er ikke usundt, men det er vildført og har levet på falske værdier, og derfor må hele grundlaget for folkets liv lægges om. Væk med demokrati og parlamentarisme! En genrejsning" forudsætter imidlertid et oprydnings- og nyskbningsarbejde". Og herefter hedder det ordret:

"Oprydningsarbejdet må først gennemføres, og det må have som formål:

- 1) at befri dansk ånd for den radikale defeatisme, som har undergravet den enkeltes ansvarsvilje og folkets forsvarsvilje.
- 2) at udrydde den økonomiske liberalisme og den materialistiske marxisme, som nu danner grundlaget for vort erhvervsliv og for vor nationale økonomi.
- 3) at afskaffe parlamentarismen og det herskende partisystem som grundlag for statens styrelse,

Nyskbningsarbejdet må samles om:

- 1) at gennemføre en ny livsindstilling, der bygger på de værdier, dansk ånd og kultur har skabt og levet på gennem århundrederne, og som kan give sig udtryk i personlig selvstændiggørelse og i nyskabelsen af et værn, der kan og vil sikre landets fortsatte frihed og fremgang,

og som kan dække vore forpligtelser ifølge vorz militær-geografiske beliggenhed.

- 2) at genrejse vort erhvervsliv, således at det reelle arbejde bliver grundlaget såvel for den enkeltes som for landets økonomi, og således at personligt ansvar afløser kapitalismens og funktionalismens uansvarlighed både for arbejdernes og for arbejdsgivernes vedkommende og i forholdet mellem de to parter.
- 3) at skabe en ny forfatning, der gør Danmark til en myndig stat, og som bygger på kongemagten, der altid har været det danske folks statslige symbol, og på en ansvarlig stenderrepræsentation."

Om fremgangsmåden iøvrigt gaves der oplysning gennem en ledsageskrivelse, som var sendt til en officer i

Sønderborg.

Man fik her at vide:

"Meningen med denne henvendelse er at se, at det danske folk reagerer mod den negativitet og rædshed, som kendetegner det nuværende styre og har bragt land og folk i en yderst farlig situation.

Dagen efter kongens fødselsdag lader vi en deputation af kendte mænd i forbindelse med en repræsentanter for den nationale blok overrække h.m. kongen henvendelsen med kravet om at afskedige regeringen og udnævne nye uupartipolitiske ministre, taget fra erhvervene, landbrug og arbejderkræse, således at vi får fagfolk på de forskellige poster.

Samtidig vil henvendelsen blive offentliggjort i dagspressen og blive trykt i tusinder af eksemplarer landet over.

Det er af afgørende betydning, at så mange militærpersoner som muligt underskriver. Adresser og underskrifter offentliggøres selvfølgelig ikke, men opbevares i sikkerhed. Vi beder den tage den energisk af sagen og tilsende kontoret listen senest den 23. ds.

Med hilsen

Sv. Kofoed Jensen

Hvad der ikke lykkedes hr. Kofoed Jensen at realisere ved andendagsgildet på Amalienborg i 1940, søger han nu efter krigen at virkeliggøre gennem sin 6. maj forening.

Det var i efteråret 1940 ikke få nazistiske partier, med hver sin fører, som gjorde krav på at komme til magten.

Listen ser således ud:

Dansk folkefællesskab. Fører: Pastor Malling. Tidligere tilhænger, nu modstander af Fritz Clausen-partiet.

Det nationale Genrejsningsparti. Fører: Svend E. Johansen. Oprindelig indvalgt i folketinget af retsforbundet, nu i samarbejde med Fritz Clausen.

Dansk antijødisk Liga. Fører: Aage H. Andersen, hvis blad, Kamptegnet, var viet den mest svinske antisemitisme.

Den nationale Blok. Fører: Premierlojtnant Madsen.

Den nationale Fagstat. Fører: Kontorchef Niels Erik Wilhelmsen, leder af ^{Eskov} ? engageringsbureau.

Jens Strøms Parti. Fører: Jens Strøm, frisk udgået af Socialdemokratiet.

Dansk socialistisk Parti. Fører: Vilfred Petersen, som gennem sit blad Stormen søgte at gøre Fritz Clausen rangen stridig.

Foreningen til fremme af national Bevidsthed. Fører??

Foruden disse mindre partier fandtes Danmarks national socialistiske Arbejderparti. med Fritz Clausen som fører.

Bondepartiet med Vald. Thomsen som fører og L.S. med Knud Bach som fører.

Det niger sig selv, at denne mangfoldighed af partier, som alle gjorde krav på at repræsentere den sande nationalsocialisme, og hvoraf størsteparten lå i indbyrdes krig, ikke netop styrkede den nazistiske front i Danmark.

Den 17. oktober 1940 gav denne nazistiske rivaliseren sig et ret opsigtsvækkende udslag. Denne dag udsendtes

en pjese "Rene folk med rene hænder" af den hidtil ganske ukendte forfatter Niels Olsen.

Pjecen afslørede, at L.S., som gav sig ud for at være de små bonders særlige beskytter, og hvis stadige onkvad var, "at vi er jo alle bønder for vorherre", i virkeligheden kun havde været betalt redskab for lensgrevernes og godsejernes interesser. Pjecen indeholdt for det første et forord, der åbent beskyldte L.S. førerne for at have modtaget bestikkelse. For det andet en faksimile-gengivelse af et håndskrevet brev fra "erik" (godsejer Erik Schaffaliitzky de Kuckadell) til "Kare Jørgen" (hofjagernester, greve Jørgen Sehested til Erholm). Brevskriveren godkendte, at der foreløbig er anvendt 15 000 kr. af majoratsforeningens kasse til L.S., idet han er af den opfattelse, at uden L.S. var der aldrig kommet korn-told - og den har man således fået billigt! Derimod er han betænkelig ved at tillade Knud Bach at fortsætte som officiel fører for L.S., da han "tvivler om en varig sanering af hans (økonomiske) forhold" og frygter, at han skal drukne i "økonomisk kaos".

Endelig indeholdt pjecen en fotografisk gengivelse af en maskinskrevet opgørelse over Sehesteds udbetalinger til L.S. fra 1932 til 1936, i hvilket tidsrum organisationen havde modtaget 105 862,26 kr., hvoraf de 80 412,26 kr. var udredet af Majoratsforeningen og de 25 450,00 kr. af Foreningen af skov- og landejendomsbesiddere". Pengene var dels udbetalt direkte til L.S., dels til forskellige bogtrykkere og delt til navngivne

L.S.folk Knud Bach personlig stod således bogført for 11 233,50 kr. Hartel for 4 595 kr., Foget for 1 500 kr. Godsejer Juncker for 10 917,85 kr. o.s.v.

Sagen vakte stor opsigt. De borgerlige blade var spækket med erklæringer og moderklæringer. Oplysningernes rigtighed fandt igen på at bestride. Det, man diskuterede var, hvorvidt de nævnte personer havde brugt pengene til eget formål eller ej, og derudover var man enig om at samles i dyb forargelse dels over, at disse private oplysninger overhovedet var kommet frem og dels den måde, hvorpå de var kommet frem. Om måden foregav man dog til en begyndelse intet at vide, og hofjægmesteren gik til politiet om hjælp.

Hogen større skarpsindighed krævedes ikke for at finde frem til gerningsmændene, og politiet "opklarede" derfor sagen i løbet af relativ kort tid. De skyldige var hofjægmesterens tidligere sekretær, en ikke alt for godt begavet landjunker ved navn Magnus von Thun, som havde virket som sekretær for Schested og i denne egenskab haft lejlighed til at fjerne papirerne. Han havde givet dem videre til Jens Strøm, som en aarrække havde været medarbejdet ved Social Demokraten, meget benyttet agitator for DSU og formand for Den socialdemokratiske Valgerforening i Lyngby. Skønt utallige advarsler fra kommunistisk side, befriede socialdemokratiet sig først for hr. Strøm, da han i vælgerforeningen begyndte at agitere for at medlemmerne melte sig til Clausens parti. Han havde nu, som ovenfor nævnt, dannet sit eget parti

og udgav sit eget blad Aktivitet. Han fik papirerne af Thun og udnyttede den først til en serie i sit blad for dernæst at publicere den i pjeceform. Endelig optrådte i sagen en redaktør Rudolf Christiansen, som af Sehested havde modtaget 500 kr. for at finde ud af kilden til de generende artikler i Aktivitet, og som samtidig tilbød Jens Strøm samarbejde. Enkeltheder om denne person vil blive givet senere, når han påny dukker op, dennegang dog ikke som redaktør, men som Hestetøven. Disse tre mænd sigtede politiet for tyveriet, men den daft, som opsteg fra tønden, da først låget var lettet, var så stram, at statsadvokaten foretrak at frafalde tiltale "på grund af bevisets stilling".

Det eneste, der kom ud af sagen, var, at majoratagoder, som hidtil havde måttet praktisere nazisme via L.S., herefter ikke fandt anledning til at gå denne omvej, men dannede en faggruppe inden for Fritz Clausens parti.

Den 8. december forsøgte nazisterne et nyt fremstød, dennegang i Haderslev, hvor ca 400 mand, tilkaldt fra alle egne af Jylland foretog en demonstration gennem byen iført uniform og bevæbnet med skarpslebne spader. Politiet formåede intet at stille op under demonstrationen, men under det efterfølgende møde på højskolehjemmet, hvortil demonstranterne havde barrikaderet adgange, havde det lokale politi fået forstærkning fra de omliggende politikrese og gik nu til angreb under anvendelse af tåregas og brandsprøjter. 300 "spadehuggere" anholdtes og det var lykkedes nazisterne at påkalde en sådan vrede

i befolkningen, at de ved nogle senere møder dels i Ribe og dels i Frederikshavn måtte anvende om politiets beskyttelse.

Heller ikke hos deres tyske åndsfrænder nød de særlig gunst. Blandt mange andre tyske krav, som fremsattes og blev imødekommet i dette efterår, var også et, som gik ud på, at ordene Nationalsocialisme og Nazisme ikke måtte anvendes i forbindelse med den særlige danske afart, som fremtidig måtte affinde sig med den af tyskerne tilladte benævnelse: Fritz Clausen Folkene.

Skønt Fritz Clausen i en diskussion med Aksel Larsen i folketinget om, hvorfra nazisterne havde deres store økonomiske midler, havde svaret, at det eneste danske nazister havde modtaget fra Tyskland, var ideologien, måtte han altså nu se sig berøvet det til ideologien svarende navn - og det endda af ideologiens ophavsmand!

Af alle foreliggende kendsgerninger fremgår det altså, at dansk nazisme i efteråret 1940 var meget svag, idet den var splittet i talrige grupper, som for størstepartens vedkommende bekrigede hinanden, at disse grupper ikke nød større yndest hos tyskerne og næppe kunne vente hjælp derfra til gennemførelse af et kup, samt at der i den brede befolkning i første række blandt arbejderne fandtes en klart udtalt modvilje mod nazisterne, og at denne modvilje blot afventede paroler og retningslinjer for at omsættes til aktiv handling.

Når den "nationale" regering opretholdt legenden om den nazistiske trusel, som alene afværgedes takket være

regeringens kloge forudseenhed, er forklaringen den, at dels var det ikke regeringen uvelkomment, at befolkningens opmærksomhed i overvejende grad beskæftigedes med regeringens heroiske kamp for at afværge de nazistiske stormløb mod dansk demokrati og dansk folkestyre, og derfor ikke fik for megen tid at beskæftige sig med sine egne hårde livsbetingelser, dels var det overmåde praktisk altid at kunne afvise protester fra befolkningens side mod indrømmelser og eftergivenhed med, at de var prisen, den store, men aldrig for store pris for at bevare regeringens ledelse på danske, på ikke-nazistiske hænder.

Og mens folket endnu for det store flertals vedkommende enfoldigt troede på denne legende, trak dyrtidens og undertrykkelsens uveber brode, onde striber over fattigfolks ryg, således at Aksel Larsen under finanslovedebatten den 14. november 1940 fra Folketingets talerstol med fuld ret kunne sige:

"Det er forståeligt - for alle andre end regeringen åbenbart - at de tilstande, der findes her i landet, og som i høj grad skyldes regeringens virksomhed, får befolkningens utilfredshed til at vokse. Derfor så vidt to bevægelser i gang herhjemme. Indtil vokser det store befolkningstallets utilfredshed med de kår, fædrelandet giver den, medens samtidig befolkningen samler sig indtil i kærlighed til det samme fædreland, dets fiend og uafhængighed. Denne sidste bevægelse er blevet prist i mange højtidelige og ordrige taler, og den blev også prist igen, men det må også være tilladt at sige til de herrer: Hvis man virkelig ønsker, at det danske folk sluttet og samlet, med hele sin kraft skal stå vagt om Danmark og vor danskhed, så bliver det rigtigste betingelsen, at dette Danmark ikke behandles storsparten af befolkningen stiftmoderligt og favoriserer en lille klike af rigmænd...

Betingelsen for, at man kan få folk til at forsvare det, man kalder for demokrati, er, at dette demokrati tjener folkets sag. Hvis det ikke tjener folkets sag, så er det ikke demokrati, så er det falsk varebetegnelse. Og ved hele den politik, man har gennemført, og den optræden man viser ved mangfoldige lejligheder.... undergraver man befolkningens tiltro til og vilje til forsvar for det

demokrati, som man hævder, man selv er kaldet til at forsvare." (R.T. sp. 521 ff)

Atter her gentoges det fra kommunistisk side, at den nationale kamp for folket er uadskilleligt forbundet med den økonomiske kamp. Betingelsen for, at folket vil slås for det, der kaldes demokrati, er, at dette demokrati tjener folkets sag, og forudsætningen for, at det danske folk samlet skal stå vagt om Danmark og danskheden, er, at folket ikke behandles stødmøderligt, medens en lille klike rigmand favoriseres.

Udviklingen indtil da lod ingen tvivl tilbage om, at demokratiet ikke tjente folkets sag og heller ikke om, at det var en lille klike rigmand, som favoriseredes på det store folkeflertals bekostning. Kun kommunisterne gjorde opmærksom herpå og fremholdt utrætteligt under regeringens banbuller, chikanerier og forfølgelser nødvendigheden af, at arbejderne rottede sig sammen for at modstå reaktionens angreb. Derfor fulgte arbejderne og sammen med den store dele af folket kommunisterne og ikke regeringen, thi kommunisternes politik pegede fremad, den fremholdt stedse et mål for kampen, den tog sigte på at varetage den brede befolknings interesser, mens regeringens politik var perspektivløs og kun tjente de få, privilegeredes interesser.

Arbejdsløshedstallet for disse efterårsmåheder fortæller ganske tydeligt om, hvorledes den "nationale" regerings politik havde virket overfor arbejderklassen. Ved udgangen af juli måned 1940 var antallet af arbejdsløse

92 419. Det var i sig selv et stort tal, men intet mod hvad det skulle blive. Ved udgangen af august var tallet steget til 100 702, i september var det 101 401, i oktober ~~108 074~~ 108 074, i november 129 951 og endelig i december 1940 193 193, hvilket svarede til 35,6% af samtlige arbejdere. Og disse tal svarede endda ikke til den virkelige mangel på beskæftigelse i landet. I december f.eks. var der ca 30 000 danske arbejdere beskæftiget i Tyskland og endvidere måtte der regnes med, at mindre-beskæftigelsen til de arbejdsfordelte svarede til yderligere ca 30 000, således at den virkelige beskæftigelsesmangel lå på 250 000, hvilket svarede til en arbejdsløshedsprocent på ca. 50. Til sammenligning hermed tjener, at det hidtil ~~et~~ højeste arbejdsløshedstal i Danmarks historie for samme måned forekom i 1933 og lå på 138 335 personer, svarende til 42%.

Samtidig steg priserne på levnedsmidler, Oktoberpristallet viste en stigning på 15 point, således at det nu var nået op på 248 points. Det var ensbetydende med, at regeringens og rigsdagens annullering af arbejdernes dyrtidsoverenskomst nu berøvede arbejderne 13,36 kr. pr. uge.

Trods priskontrol og regeringens løfte om, at lønstoppet skulle ledsages af prisstop, fandt der i de tre måneder fra 1. juli til 30. september en række grove prisstigninger sted, som alle rante arbejderne mest nødvendige livsforbrødenheder. Til eksempel steg rugbrød 30%, sigtebrød 40%, franskbrød 22%, bybrød 43%, smør 15%, og 31%,

mælk 10%, oksekød 32%, svinekød 55% og så fremdeles.

Den tilsigtede nedskæring af arbejdernes levestandard skred planmæssigt frem. Hidtil havde kun kommunisterne erklæret, at prisstigningerne forfulgte det ganske bestemte formål, nemlig at indskrænke den store befolknings forbrug, og hver gang var det blevet afvist med indigneret harme fra socialdemokratisk side. Søndag den 13. oktober lagde et af det "nationale" samarbejdes førende blade, Nationaltidende, indlærtid kortene på bordet og skrev:

"To tendenser har kæmpet mod hinanden i statens politik. Først var man tilbøjelig til at starte et skæbnessvangert kapløb mellem priser og lønninger. Bagefter - da man så, at kapløbet ville føre til almindelig ødelæggelse af dansk økonomi - bremsede man, og i øjeblikket synes indflydelsesrige krese at mere den opfattelse, at man bevidst skal begrænse forbruget ved at lade afstanden mellem priser og købsværdi blive stadig større - simpelthen ud fra den betragtning, at der bliver færre varer, og at forbruget derfor skal ned. En sådan betragtning er ikke uden raison. Der findes måske sikrere vej til forbrugsbegrænsning end at gøre varens pris uoverkommelig."

Nej, betragtningerne var "ikke uden raison" - set fra et velhaverssynspunkt. Resultatet var, at de, som havde penge, fortsat kunne skaffe sig alt fornødent, skønt varerne blev færre og færre, mens fattigfolk havde vanskeligt ved at betale de kartofler, der udgjorde hovedbestanddelen af den daglige kost, eftersom kartofler sommeren igennem holdtes oppe i en pris af 15 øre eller 30 kr. pr. tønde.

Skyde skylden på reaktionen kunne de socialdemokratiske politiske og faglige ledere ikke, for netop samarbejdet med reaktionen blev jo fremhævet som et af de store goder, den ellers alt andet end gode tid havde

bragt, ja, den socialdemokratiske folketingsmand, bager I.B.Mielsen, Sønderjylland, gik endog så vidt, at han i en ledende artikel i Sønderborg Social-Demokrat den 30. juli skrev:

"Det er et spørgsmål, om ikke de fem danske partier på en måde skulle gå op i et eneste dansk nationalt parti til værn for dansk selvstændighed."

Bageren var aldrig synderlig vidtskuende. Heller ikke i det foreliggende tilfælde. Han begreb ikke, at selvom den politiske og ideologiske enhed var skabt mellem de fem partier, var det af betydning for reaktionen at bevare Socialdemokratiet som selvstændigt parti for derved igennem at søge indflydelsen på arbejderklassen bevaret.

Da muligheden for at skyde skylden på reaktionen således ikke lå for, havde man kun legenden om de tyske trusler og nazistiske stormløb at ty til, dersom man ikke foretrak gennem en hoven og arrogant optræden åbenlyst at demonstrere, hvor dybt svelget allerede var blevet mellem arbejderne og de ledere, som stadigvæk foregav at repræsentere arbejderne interesser.

Den socialdemokratiske redaktør og folketingsmand hørte til den kategori, som foretrak den sidste lige fremme og mindst omstændelige fremgangsmåde.

Havnearbejdernes fagforenings bestyrelse i Aarhus havde vedtaget at rette en henvendelse til regering og rigsdag, hvori man anmodede om, at der snarest gennemførtes lovforslag med henblik på 1) udbetaling af brandselskabsbidrag til de arbejdsløse og de arbejdere, som på grund af arbejdsdeling har under 5 arbejdsdage pr. uge,

2) huslejehjælp til de arbejdsløse og 3) maksimalpriser for de vigtigste livsformødenheder. Fagforeningens bestyrelse motiverede henvendelsen med følgende:

"Desværre er det en bitter kendsgerning, at mange tusinde danske arbejdere i dag er henvist til følgende budget:

Familie med 2 børn

Indtægt:

Understøttelse fra arbejdsløshedskassen pr. uge.....kr. 35,00

Udgift:

Kontingent til arbejdsløshedskasse pr. uge.....	kr. 3,40
Sygekassekontingent pr. uge -	1,50
Andre forsikringer pr. uge -	1,50
Husleje pr. uge.....	12,00
Brændsel pr. uge.....	6,00
	<u>24,40</u>

Tilovers bliver pr. uge.....10,60

til dækning af så vigtige livsformødenheder som kost, beklædning m.m. til 4 personer, hvortil kommer mange andre løbende udgifter.

Hvilke tanker og bekymringer en sådan familiefader - og også moder - har for dagen og fremtiden, behøver man ikke at uddybe nærmere. Det er en ubehagelig realitet, at under disse forhold vil både kulde og sult være daglig gæst i tusinder af danske hjem i den kommende vinter. Alle danske arbejdere, også den arbejdsløse, ved, at de øjeblikkelige forhold kræver store byrder, men de ovennævnte forhold betyder intet mindre end en katastrofe for en stor del af danske arbejderhjem, såfremt der ikke omgående bliver grebet alvorligt ind fra statsmagtens side, og det er vort håb, at det samarbejde, som er indledet af de store politiske partier, også vil vise sig at være nyttigt og hurtigt arbejdende, når det gælder det nødsrættigste til tusinder af danske hjem.

Aarhus den 9. oktober 1940

På havnearbejdernes fagforenings vegne i Aarhus
Chr. Jensen."

Skønt dette nødråb var holdt i al ærbødighed og roligt og sagligt motiverede de fremsatte ønsker, afstedkom det kun en række hånlige bemærkninger fra redaktøren af Demokraten i Aarhus, den socialdemokratiske folketingsmand Holger Eriksen, som i en ledende artikel skrev:

"Vi forstår så godt den gode hensigt, der ligger bag den offentliggjorte henvendelse, men når vi alligevel må betegne den som overflødig, ja, skadelig

for arbejderklassens interesser og advare mod den slags, er det ud fra det synspunkt, at den vil blive taget til indtægt af de bevægelser, der med bedre viden søger at splitte arbejderklassen og dermed svække dens indflydelse under påberøbelse af, at det skyldes manglende god vilje fra arbejderernes repræsentanters side eller andre politikeres side, når forholdene efterhånden forværres."

Holt undlade at puste til legenden om tyskerne som ophavsændene til alt ondt og de danske, socialdemokratiske og "andre politikeres" absolutte skyldfrihed kunne Holger Eriksen ikke. Han sluttede af med en salut, som ikke var til at tage fejl af:

"I dag gælder det ikke nye økonomiske fremskridt, i dag gælder det ikke engang at bevare øjeblikkets levestandard, nej, i dag gælder det om at gøre reduktionen så lille som overhovedet muligt. Det mås kun gennem en enig arbejderklasse, der forstår situationen som den er, og som har tillid til sine repræsentanter, og det er ligeledes kun gennem dette sammenhold, muligheden bevares for at vinde det, der nu tabes, tilbage den dag, den nye tid gryer."

Som det fremgår af Nationaltidendes ovenfor citerede artikel om, at den sikreste vej til forbrugsbegrænsning var at gøre varens pris uoverkommelig, var det ikke helt uberettiget og aldeles ikke mod bedre vidende, når kommunisterne hævdede, at det skyldtes "manglende god vilje fra arbejderernes repræsentanters side eller andre politikeres side, når forholdene efterhånden forværres" -

Som Holger Eriksen udtrykte det.

"Manglende god vilje fra arbejderernes repræsentanters side" er en altfor mild karakteristik af det Lovforslag om iværksættelse af offentlige arbejder og beskæftigelse, som arbejds- og socialminister Kjarbøl forelagde den 11. oktober, og som i befolkningen kom til at gå under navnet beskæftigelseslovene.

Baggrunden for disse love dannede naturligvis den katastrofale arbejdsløshedssituation. Når tysklandsarbejdere og arbejdsfordelte medregnes, var arbejdsløshedsprocenten i august 1940 ca 40% (mod 10% året forud), hvilket var ensbetydende med, at der skulle skaffes arbejde til ca 200 000 arbejdere.

Årsagerne til den store arbejdsløshed var først og fremmest råstofmangel og svigtende købeevne hos den store befolkning, altså måtte vejen først og fremmest ligge i at opretholde den store forbrugende befolknings købeevne samtidig med, at man for de varers vedkommende,

hvor råstofmanglen skabte vareknaphed, måtte afhjælpe denne gennem en effektiv rationering og priskontrol, så ikke kun de rige kunne forsyne sig. For det andet måtte man ved at udnytte alle importmuligheder søge at afhjælpe råstofknapheden og endelig burde en virkelig beskæftigelsesplan lægge vægt på, hvorledes de indenlandske råstofmuligheder som træ, tørv, brunkul, korn, tekstilplanter o.s.v. bedst kunne fremmes, suppleret med en virkelig samfundsmæssig fordeling af de eksisterende råstofmængder.

Det er betegnende og karakteriserende for den "nationale" regerings åbenbare mangel på vilje til at løse problemerne på en for den arbejdende befolkning gunlig måde, at sehermere på, hvorledes hr. Kjerhols nye og i Social-Demokraten som i den øvrige presse stærkt udskregne nye love tog på disse hovedproblemer.

De nye love nedskar de i foråret allerede stærkt

nedsatte lønninger og tjente dermed kun til at forringe befolkningens købekraft, og med hensyn til råstofproblemet nøjedes de med i hovedsagen at konstatere råstofmanglen og derfor fortrinsvis yde tilskud og støtte til mindre råstofkrævende produktioner.

Beskæftigelseslovene bestod af ialt 10 love, hvoraf de to betydningsfuldeste var 1) loven om iværksættelse af offentlige arbejder og 2) Loven om ungdomslejre.

Loven om iværksættelse af offentlige arbejder fastsatte en ugentlig arbejdstid på 40 timer og en ugeløn som svarede til gennemsnitlig 1,20 kr. i timen eller langt under den tariffæssige betaling. Ved alt hidtidigt arbejde af denne art havde man kun antastet den overenskomstsmæssige arbejdstid, men betalt tariffæssig løn.

Man antastedes såvel arbejdstiden som lønnen.

Det var krævet af socialdemokraten, nationalbankdirektør Brønnes i en tale den 28. september på et delegeretmøde for provinsbankerne, hvor kravet selvsagt fik enstemmig tilslutning. Og Kjerboel parerede ordre, skønt det var ensbetydende med, at Dansk Arbejdsmandsforbunds hele tariffsystem i realiteten blev sat ud af kraft.

Social-Demokraten søgte at forklare sine læsere, at man havde:

"fastsat disse lave lønninger, for at de ekstraordinære arbejder ikke skulle trække arbejdskraft fra det private erhvervsliv, og for at arbejderne tværtimod, hvor de har mulighed for det, skal finde opfordring til at søge tilbage til det normale erhvervsliv med dets tariffæssige lønninger, som sandelig ikke er for høje med de stigende priser."

Arbejderbladet besvarede denne påstand med bl.a.

følgende:

"Man har fastsat disse lønninger for at undermæn-
nere tariffierne i det private erhvervsliv, og når
Social-Demokraten hævder, at det var et "nødven-
digt kompromis", så er vi ved sagens kerne. Over-
klassen forfølger systematisk det mål at likvidere
fagbevægelsen og sænke de tariffierne, og de
socialdemokratiske ledere har her igen medvirket
til dette mål.

Påstanden om nødvendigheden af at fastsætte en
undertariffelig løn for nødhjælpsarbejder, for at
arbejderne heri "skal finde opfordring til at søge
tilbage til det normale erhvervsliv" kender vi.
Vi har hørt den utallige gange i den reaktionære
presse, og nu har den altså bænket sig vej til
Social-Demokraten. Påstanden tjener det
formål at retfærdiggøre, at nødhjælpsarbejdet
bruges som brækstang mod tariffierne, og Social-
Demokraten har nu selv taget brækstangen i hånden."

Hertil kom 1) at fremtidig alle statsarbejder faldt
ind under loven og 2) at de lokale arbejdsledere i sam-
arbejde med Kjørbøls embedsmænd fik hænds- og halsret
over de beskæftigede. På anden måde kunne Kjørbøls ud-
talelse under forelæggelsen ikke opfattes. Han sagde,
ifølge Berlingske Tidende:

"De arbejdsløse kan ikke vægre sig ved at tage det
anviste arbejde. For de det, mister de retten til
understøttelse. Hvis de ikke opfører sig ordent-
lig, kan de bortvises."

Loven om ungdomslejre indførte pligt for ugifte helt
op til 25 år til efter 2 måneders ledighed at tage op-
hold i en ungdomslejr for en løn af 10 kr. om ugen,
hvoraf 4 kr. skulle opspares og først udbetales ved
bortgangen fra lejren, således at det offentlige fri-
toges for at betale en tilsvarende socialunderstøttelse.
I lejren fik man såvel kost som fangedragt.

Nødhjælpslovenes tariffrydende karakter var af en
sådan art, at Dansk Arbejdsmandsforbund så sig nødsaget
til at protestere. Den 12. oktober sendte forbundsfor-
manden Aksel Olsen følgende skrivelse til samtlige sine
afdelinger:

Rigsdags-
tidende???)

"Ærede forbundsfaller!

I vil af dagspressen have set, at der på rigsdagen er forelagt arbejdslove (nødhjælpsarbejde), der principielt alvorligt griber ind overfor vore overenskomstnæssige lønninger.

Vi finder anledning til et meddele, at vort forbund har nedlagt en alvorlig protest heroverfor.

Med solidarisk hilson
p.f.v.

sign. Aksel Olsen."

Der er ingen tvivl om, at denne protest var som talt ud af forbundets 200 000 medlemmers hjertes, derom vidnede de talrige resolutioner fra arbejdspladser og fagforeninger, som strømmede ind. Havde det stået til medlemmerne, da var protesten blevet ledsaget af et Mejså magtfuldt, at det ville have sat en stopper for lovens praktisering.

Men Dansk Arbejdsmandsforbund mobiliserede ikke sine medlemmer bag protesten, det satte ikke hårdt ind mod regeringen. Aksel Olsen nøjedes med at protestere. Følgen var, at Social-Demokraten med tydelig adresse til Aksel Olsen skrev, at "diskussion om detaljer har i denne forbindelse ingen væsentlig interesse", og da loven kom til behandling i folketinget værdigede arbejds- og socialminister Kjarboel ikke det store forbunds protest så megen interesse, at han, skønt kommunisten Alfred Jensen gentagne gange opfordrede dertil, oplyste folketinget om, hvilken form og indhold protesten havde.

På rigsdagen var kommunisterne då oneste, som understøttede arbejdsmandsforbundets protest, Alfred Jensen erklærede om arbejdslovene:

"Vi har stedsø givet vor tilslutning til foranstaltninger om iværksættelse af ekstraordinære arbejder men vi har samtidig hver gang krævet,

at disse arbejder måtte udføres på de almindelige løn- og arbejdsvilkår, uanset hvem der blev beskæftiget...

Arbejdsmandsforbundets protest er fuldt ud forståelig, thi efter denne lov vil der snart ikke være grænser for, hvilke arbejder der kan henføres under loven. I tidligere lov var det dog sådan, at kun arbejder, der ellers ikke ville komme til udførelse, kunne udføres som nødhjælpsarbejde, senere ændredes det til, at arbejder, der ikke for tiden ville komme til udførelse på grund af økonomiske forhold, og nu har denne bestemmelse fået en ny udformning, idet der nu tales om arbejder, der agtes iværksat med bekæmpelse af arbejdsløsheden som væsentlig formål. Denne udformning betyder, at praktisk talt alle statslige og kommunale arbejder vil kunne føres ind under dette begreb."

Også loven om tvangsarbejdslejrene for ungdommen

gik Alfred Jensen hårdt imod, mens Socialdemokratiets ordfører, Jul Bomholt karakteristisk nok priste ungdomstvangsarbejdet i høje toner og fastslog, at det var den rette "danske form, en lys og venlig tone".

Loven om ungdomslejre blev vedtaget allerede efter nogle dages forløb. Loven om nødhjælpsarbejde først i begyndelsen af december. Ved den endelige afstemning om loven, stemte samtlige socialdemokratiske fagforeningsfolk gladeligt hånd i hånd med Venstre, Konservative og Nazister for denne fagforeningsfjendske lov, og kun kommunisterne ihukom de 200 000 arbejdsmænd og deres tarv, idet partiet stillede følgende forslag til dagsorden:

"Idet tinget erkender, at arbejdsløsheden virksomt kan bekæmpes ved iværksættelse af offentlige og ekstraordinære arbejder, udtaler, det, at arbejdsbetingelserne - arbejdstid såvel som time- og akkordlønninger - må være i overensstemmelse med, hvad der i henhold til gældende overenskomst mellem arbejdsgivere og arbejdere er fastsat for tilsvarende arbejde."

Dagsordenen forkastedes selvfølgelig af rigsdagens medlemmer, men kommunisternes politik havde til gengæld

vundet stadig større genklang blandt den arbejdende befolkning, hvilket klart kom til udtryk på fagforeningernes oktobergeneralforsamlinger.

I disse sure efterårs måneder, hvor mørklægning, luftalarmer, brændselmangel og evindelige prisstigninger gjorde tilværelsen ulidelig for småfolk, skabtes grundlaget for den danske modstandsbevægelse. Thi det bør ikke glemmes, at ryggraden i modstandsbevægelsen var bestandig arbejdspladsernes hundredtusinder kvinder og mænd. Mens borgerskabet mange gange vaklede, når det stod overfor de store afgørelser, var arbejderne kurs stedse sikker. Den hed råt for usædet til tyskerne og deres danske håndlangere af alle afskygninger. Det var arbejderne og deres reaktioner, som blev bestemmende for frihedskampens forløb. Alle de store ~~kræfter~~ fremstod udsprang fra arbejdspladserne. Altid var arbejderne i spidsen. Når de klappede portene i - så kom de store folkebevægelser, men heller ikke et øjeblik før.

Denne arbejdspladsernes kampånd grundlagdes i efteråret 1940. Mismodet og havd-kan-det-nytte-stemningen veg efterhånden for troen på egen styrke og viljen til at bide fra sig. Åren for dette omsving i arbejderne sindelag, som blev af uoverskuelig betydning for de efterfølgende års forløb, tilkommer Danmarks kommunistiske Parti og i første række dets presse, dagbladet Arbejderbladet og ugebladet Ugens Ekko.

Lening ord om pressens betydning som agitator for partiet og som organisator af arbejderklassens kampe blev

her levendegjort som vel aldrig tidligere i dansk arbejderbevægelses historie.

Dag efter dag og uge efter uge hamrede den kommunistiske presse løs på de kræfter, som under dække af nationale fraser, maskeret som "national" samling og til al-sangens toner søgte at berøve arbejderklassen frugterne af 70 års hårde og bitre kampe.

Gang efter gang afslørede den kommunistiske presse, hvorledes Socialdemokratiets politisk og fagligt ledende folk skabte reaktionen muligheder for at gennemføre sine nedskærings- og udplyndringsplaner.

Gang efter gang appelleredes der til arbejderne, gennem opråb fra partiet, gennem artikler i pressen, om at stå sammen og slå angrebene tilbage.

Gang efter gang understregedes det, at arbejderne - alle hivskekampagner og legender til trods - havde det i deres magt at slå udbytternes og undertrykkernes spil over ende.

Og arbejderne lyttede. Jo mere Socialdemokratiet og de borgerlige partier rasede mod kommunisterne, beskyldte dem for at stå i fremmed magts tjeneste og sidestillede dem med de nazistiske landsforrædere, des mere afslørede de sig selv i arbejdernes øjne, thi udviklingen gav kommunisterne ret, dag for dag og måned for måned.

I efteråret bragte den kommunistiske presse bogstavelig talt i hvert eneste nummer udtalelser fra arbejdspladser eller fagforeninger, fra generalforsamlinger eller bestyrelsesmøder. Ingen andre blade ville bringe

arbejdernes henvendelser til regering og rigsdag eller til deres egne ledende faglige instanser. Selv de socialdemokratiske blade, som opretholdtes for arbejdernes penge, undslog sig for at lade arbejdernes stemme komme til orde. Den kommunistiske presse blev derfor arbejdernes egentlige talerør, den blev arbejdernes egentlige meddelelsesmiddel, arbejdsplads og arbejdsplads, by og by imellem, den blev agitationen for modstandens politik, den blev organisatoren af arbejdernes kamp mod såvel danske som tyske udbyttere og undertrykkere. Den kommunistiske presse blev derigennem den politisk udslagsgivende presse under besættelsen. Det var gennem den kommunistiske presse, den legale som senere den illegale, at den danske folks modstandspolitik formuleredes og populariseredes. Det var gennem den kommunistiske presse, det danske folks modstandskamp i alt væsentligt organiseredes.

En række overskrifter fra Arbejderbladet i disse efterårs måneder vil give indtryk ikke alene af hvilke strømninger, der gik i den danske arbejderklasse, men tillige af den uforbeholdne måde, hvorpå den kommunistiske presse gik ind for og stillede sig i spidsen for arbejdernes krav.

Refshalesens arbejdere vil være medbestemmende om arbejdstiden. - Smødeforbundets formand afslutter en overenskomst, som arbejderne nægter at efterkomme. - Nationalbankdirektøren kræver nye nedskæringer. Brønns lever bankmagnaternes nye forringelser af realiteten og nødhjælpsarbejder til underbetaling. (1/10)

Christmas Møller opgiver at skaffe billig mælk. Mælkeleverancerne til hovedstaden nedsættes for at fremtvinge endnu flere forhøjelser af mælkeprisen.

En landarbejder hilser til Levinson. Fynske landarbejdere kræver, at han på rigsdagen fremsætter forslag om løntillæg til landarbejderne. (4/10)

Fortvivlet økonomi årsag til de mange svangerskabsafbrydelser. Første beretning fra modrehjælpen efter at den nye svangerskabslov er trådt i kraft. (6/10)

Regeringen har intet gjort for at hindre prisstigningerne! Den nuværende prispolitik fortsættelse bliver en katastrofe for befolkningen. (8/10)

Hvorfor koster kartoflerne 20-22 kr. pr. tønde, når de kan sælges for 15 kr.? - Storlandbruget fik 450 mill. foræret. D.S.F.s medlemsblad fastslår forfærdende kendsgerninger, men præker fortsat "samfundssind" overfor arbejderne. - Ny bølge af prisstigninger sat ind! - Mælk og kød den eneste form for hjælp til syge. Magistraten udsender cirkulære til socialkontorerne, hvorefter sygehjælpen til den arbejdsløse skæres uhyggeligt ned. (10/10)

Landarbejderne atter snydt! Et dyrtidstillæg, der kun udgør halvdelen af de øvrige arbejders dyrtidstillæg. - Kommunen må hjælpe de arbejdsløse. Johs. Hansen rejser kravet og advarer mod forsoget på at lade filantropi erstatte kommunal hjælp. (11/10)

Nedhjælps- og ungdomsarbejdet bliver tvangsarbejdet. Tarifferne sænkes - den personlige frihed opheves og fængsler indføres. (12/10)

Skal lejerne fortsat betale for de tomme varmtvandskasser? - Skibsværtsarbejderne kræver D.A.F. sat ind for lønforbedringer. - De jyske husmand mod omsætningskatten. (13/10)

Et nådråb fra havnearbejderne i Aarhus. - Foran prisstigning på smør, mælk og kød. (15/10)

Storbønderne ongår maksimalpriserne. - Mange arbejdsløse narres for den kommunale brandselskabs hjælp. (16/10)

Det er de arbejdsløse, der må betale. Ved at nedsætte ekstrahjælpen til syge og børn har Københavns kommune kunnet møde med overskud på regnskabet (17/10)

Vejle arbejdsløse mod underbetalingen. (19/10)

Vi protesterer mod den arbejderfjendtlige kurs. Protestbølgen mod nedskæringen breder sig ud over landet. (20/10)

"Vi ser med stigende bekymring hen til den kommende tid". Krav om indkaldelse af ekstra-kongres i D.A.F. (22/10)

Vi kræver arbejde - ikke tvangsarbejde. Kvinder i afdeling I protesterer. (23/10)

Storbondetrafik uden lige - Mejeriernes fællesorganisations bestyrelse og L.S. på rigsdagen er ikke tilfreds med smørprisen. - Løst D.A.F.S

styrke ind mod angrebet på tariffjerne. Isoleringsarbejderne stiller sig bag Aksel Olsens protest. En holdning, der er selvmorderisk. De odenseanske skibsvarfssarbejdere kræver sat bom for nedskæringerne. (25/10)

Protestbølgen i farbevarer vokser. Murerne og de kvindelige metalarbejdere kræver sat stopper for udplyndringen. - Regeringen vil ikke sætte bom for prisstigningerne. I en udsendt redegørelse indrømmer priskontrolrådet, at hele dets virksomhed har været illusionær, men regeringen ønsker først at sikre profethagerne fortjeneste, før den vil gribe ind. (26/10)

Presset fra neden på de socialdemokratiske ledere var hårdt, og de søgte på alle tænkelige måder at vride sig fri af ansvaret. Den 27. oktober holdt Socialdemokratiet møde i Forum, og Stauning talte her på en måde, som nedkaldte de sværeste bebrejdelser mod ham fra makkeren Ole Bjørn Kraft og Berlingske Tidende, som skrev:

"Han bestræbte sig for at gøre sin socialdemokratiske tilhørerskare begribeligt, at det ikke kunne regnes ham og hans partifæller i regeringen til last, når de i den nuværende situation så sig nødsaget til at foretage ting, de ellers ikke ville have foretaget sig".

En sådan lusket løben fra ansvaret skulle de konservative makkerer meget have sig frabedt. Social-Demokraten rykkede Stauning til undsætning og bad Berlingske Tidende forstå, at Staunings tilhørere "med rette ville have følt sig skuffede, hvis & ikke Stauning havde talt, som han gjorde", og så tilføjedes:

"Her bør det konservative blad huske på, at ingen befolkningsgruppe er ramt så hårdt i øjeblikket som arbejderne. Ingen har måttet bære så mange byrder som arbejderne. Denne sandhed synes ikke helt at være gået op for visse andre befolkningsgrupper og deres repræsentanter, eller måske er der folk, som ikke bryder sig om at se den i øjnene. Men rigtigt er det, at det er arbejderne, som bærer den tunge ende af tidens løb.

Socialdemokratiet har ikke tilstræbt dette, men Socialdemokratiet og arbejderbefolkningen har ønsket samling mellem alle danske partier og derfor er byrderne blevet båret."

Det lød selvfølgelig meget smukt, når man påstod, at arbejderbefolkningen ønskede samling mellem alle partier, og for samlingens skyld var villig til at bære byrderne. Men mere end en påstand kunne det ingensinde blive, eftersom arbejderbefolkningen aldrig var blevet spurgt, hverken om den ønskede samling med storbonderne og stor-kapitalisterne eller om den af hensyn til samlingen med disse befolkningsgrupper var villig til at bære de mange byrder, man nu læssede på dens skuldre.

Hadde man spurgt befolkningen, ville man have fået et utvetydigt nej. Man foretrak ikke at spørge, og arbejderne var herefter henvist til gennem vedtagelse af protester, resolutioner og udtalelser til regering, rigsdag og den øverste faglig ledelse at tilkende-give deres mening om tingene.

Når Social-Demokraten mente, at Staunings tilhørere i Forum "med rette ville have følt sig skuffede, hvis ikke Stauning havde talt, som han gjorde", var det en ny-grov fejlvurdering af situationen. Flertallet af Staunings tilhørere følte sig nemlig - med rette - skuffede over, at han talte, som han gjorde. Resolutionernes antal voksede med hver dag. Løres sprog blev stadig kraftigere.

I en udtalelse fra skibsværftsarbejdernes forbund hed det f.eks.:

"Da vi ikke ønsker at få hjælp fra grever og majoratsherrer, beder vi nazister og andre overklassebevægelser om at holde ringene hos sig selv."

Det var jo toner, som passede meget dårligt ind i den

"nationale" samling, og Social-Demokraten nægtede derfor gang på gang at optage disse resolutioner, hvilket ganske naturligt afstedkom megen harme i fagforeningerne som år efter år måtte betale uhyre summer til opretholdelse af den socialdemokratiske presse.

I begyndelsen af november vidste Social-Demokraten ikke anden udvej end i et stort interview at spørge selvaste formanden for De samvirkende Fagforbund, Laurits Hansen, hvorledes bladet skulle forholde sig overfor de mange resolutioner!

Laurits Hansen var naturligvis ikke mindre forbauset end bladet over, at de menige fagforeningsmedlemmer havde den dristighed i deres faglige organisationer at beskæftige sig med deres egne forhold. Laurits Hansen sagde bl.a.:

"En svale gør imidlertid ingen sommer, og en resolution giver ikke mere brød i spisekammeret, og jeg vil derfor gerne sige til kammeraterne ude i organisationerne, at D.S.F.s forretningsudvalg har hele sin opmærksomhed henvendt på den udvikling, vi er inde i, hele vort organisationsapparat, ja hele vor arbejdsøvelse er sat ind for at søge opnået udligning mellem priser og lønninger....

Arbejderklassen har i praksis - siden loven om lønstop den 30. maj i år gennemført - vist, at den er klar til at tage sin del af dagens byrder, men vi er nu, med det stadige og stærkt stigende prisniveau, hvor hovedoverenskomsten mellem de samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiverforening i hvert fald ikke kan få skyld for prisstigningerne, mået dertil, at arbejderklassen ikke mere kan bære byrderne; det er det standpunkt, De samvirkende Fagforbund går ind for i sit arbejde, og resolutionerne er derfor i sig selv overflødige."

Fagforeningernes medlemmer fik altså her at vide, at De samvirkende Fagforbunds gentagne godkendelser af regeringens politik, Laurits Hansens Gerlev-tale, samarbejdet med arbejdsgiverne om gennemførelsen af

den tvungne voldgift, godkendelsen af tvangsarbejdslojrene for de unge og den fuldkomne passivitet overfor den netop foreslåede, tarifodelæggende nødhjælpslove alt-sammen var et resultat af, at de samvirkende Fagforbund havde sat hele sit organisationsapparat, på hele sin arbejdssevne ind på at søge opnået udligning mellem priser og lønninger!

Fogle dage senere supplerede Laurits Hansen disse udtalelser til Social-Demokraten med et cirkulære til fagforeningsledelserne, hvori han bad disse bære bøn for resolutionernes stren, idet han påny understregede sin forsikring om, at resolutioner var aldeles overflødige.

Da denne besvargelse ikke hjalp tyede Laurits Hansen til al reaktions sidste store trumf i kampen mod frem-skriftet. I en artikel i D.S.F.s blad Arbejderen i november 1940 erklærede han, at kommunister og i det hele taget alle, som reagerede mod dyrtidsoverenskomstens bortfald og de stadigt stigende priser var "repræsentanter for en fremmed magt" - og dermed håbede dette monstergyldige eksempel på samarbejdsmænd i ordets dårligste og mest forhadte betydning, at have besværget stormen, - og begav sig på "studierejse" til Tyskland inviteret af sin kontakt-frokost-ven dr. Meisner.

Men hverken forklaringer, bønner eller trusler kunne afværge den storm, som var ved at samle sammen.

Det stadigt hårdere sprog, der førtes mod nazisterne, hvormed jo i virkeligheden også sigtedes til tyskerne,

dels gennem fagforeningernes resolutioner, dels gennem de kommunistiske taler på rigsdagen og artikler i pressen, og den behandling Fritz Clausen folkene fik dels ved "mindeappellen" i København, dels på møder rundt om i landet, irriterede selvsagt tyskerne. Den tyske gesandt opsøgte Scavenius og beklagede sig over, at de taler Christmas Møller rejste rundt og holdt var uforenelige med det dansk-tyske samarbejde og den gode forståelse mellem de to lande. Den 3. oktober gik Christmas Møller af som handelsminister og afløstes af Halfdan Hendriksen. Da det ville have været en åbenbar og grov krænkelser af lofterne fra 9. april, om tyskerne havde beordret en mand ud af regeringen, gik det så lykkeligt, at Christmas Møller selv anmodede Stauning om at blive fritaget for hvervet som handelsminister, hvorved, som Erik Scavenius siger:

"Det lykkedes at "redde ansigtet" såvidt, at det i hvert fald formelt kunne hævdes, at hans afgang ikke var en direkte følge af det fra Berlin fremsatte krav, omend foranlediget ved den misforståelse, som gesandten overfor mig havde givet udtryk for."

Udadtil lykkedes det at "redde ansigtet" - men indadtil betød denne episode fornyet næring til legenden om den nazistiske trusel, som kun kunne afværges under de sværeste ofre. I virkeligheden er det yderst tvivlsomt, om tyskerne havde fastholdt deres krav overfor en samlet dansk modstand. Nogle måneder senere forlangte de endnu mere kategorisk Staunings afgang - men opgav det, da Stauning ikke ville slippe taburetten. I slutningen af november trak Hartvig Frisch sig ud af det "nationale"

samarbejde - dengang angiveligt på grund af videnskabeligt arbejde. Senere har han forklaret, at hans tilbagetræden var et led i forsøget på at bevare gode miner overfor den såkaldte omstilling til det nye Europa. Eller med andre ord, af frygt for større krav skyndte man sig frivilligt at stange de gridske hummer en bid ud, og en nydelig bid var det, Socialdemokratiets gruppeformand og ordfører i folketinget!

Selvfolgelig pacificerede sligt ikke tyskerne, men gjorde dem tværtimod endnu mere grådige, som de senere begivenheder viste.

Det hjalp heller ikke til at give den legende, hvorpå samarbejdspolitikkerne forsøgte at leve, større bærekraft. Med kommunisterne som avantgarde fortsatte arbejderbevægelsen sin kamp for at bremse den skabnesvangre, økonomiske, sociale og nationale udvikling.

I slutningen af november stillede kommunisterne på rigsdagen forslag om forhøjelse af arbejdsløshedsunderstøttelserne, samt om at pristaltreguleringen af lønningerne genindførtes ved lov. Det var to forslag, om hvilke Arbejderbladet med fuld ret kunne skrive: Høje arbejderklassen står bag vore krav - en ~~stærk~~ afvisning af de kommunistiske forslag vil være optakten til forstærket kamp.

Forslagene blev afvist, og samtidig nægtede Dansk Arbejdsmænds Forbunds formand Aksel Olsen at indkalde til kongres, skønt langt flere afdelinger med langt flere medlemmer end lovene fastsatte, havde fremsat krav derom.

En store aktivitet blandt de arbejdsløse og det kommunistiske forslag om forhøjelse af arbejdsløshedens understøttelsen gav resultat. Også her så regeringen sig nødsaget til at vige. Men tilbageslaget var af en anden karakter, end når regeringen vog for tyskerne. Så skete det på den måde, at man som i tilfældet Christmas Møller, søgte at komme de tyske krav i forkøbet - og hellere gav en Hartvig Frisch oven i købet end risikere at møde utilfredshed og gnavne miner. Da det gjaldt de arbejdsløse, var det småt med imødekommenheden. I sin forelæggelsestale erkendte arbejds- og socialminister Kjerfald, at dersom de arbejdsløses understøttelser skulle reguleres efter oktoberpristallet, ville det koste 24 mill. kr., og herom kunne der naturligvis ikke være tale. Hans forslag gik ud på, at de arbejdsløse fik 25% af det, de i henhold til oktoberpristallet var berettiget til plus et børnetillæg, thi

"rent bortset fra, at en sådan fuldstændig regulering efter pristallet på nærværende tidspunkt ikke ville falde i tråd med regeringens almindelige, økonomiske bestræbelser; må man i hvert fald af økonomiske grunde vige tilbage for en sådan ordning....."

Og således blev det. Regeringens almindelige økonomiske bestræbelser gik ud på at sænke arbejderens lev vilkår, og de arbejdsløse måtte bære deres del af byrden, i dette tilfælde 75% af det, de rettelig tilkom.

Kommunisterne stemte for forslaget, da det ialfald gav de arbejdsløse til en sporvognsbillet om dagen, men erklærede samtidig, at arbejderklassen nu med egne kræfter måtte tiltvinge sig anstændige leveforhold.

Det kommunistiske forslag om pristalsreguleringens genindførelse sattes overhovedet ikke til behandling før juleferien. På samme måde behandlede Københavns borgerrepræsentation et af borgerrepræsentant Johs. Hansen fremsat forslag om udbetaling af dyrtidstillæg til socialsegende. Heller ikke det ville falde i tråd med regeringens almindelige, økonomiske bestræbelser.

Det lykkedes således de socialdemokratiske ledere at fejre den første jul under besættelsen i stolt forvisning om, at de havde bevaret hovedindflydelsen på fagforeningernes medlemmasser. Det var selvfølgelig en trøst for dem, men dog en ringe trøst. Når de stadig havde hovedindflydelsen skyldtes det ikke, at medlemmerne godkendte deres politik, men simpelthen, at et flertal af medlemmerne endnu ikke var indstillet på at følge kommunisterne. Årsagerne hertil var dels de ældre socialdemokraters rent vanemæssige loyalitet overfor deres parti, dels den voldsomme hetz mod kommunisterne i pressen og på åbne som lukkede møder. I virkeligheden grundede de socialdemokratiske leders fortsat store indflydelse sig på rådvildheden hos medlemmernes flertal.

Endnu var arbejderklassen ikke politisk moden til at besvare reaktionens mange angreb med det store, samlede modangreb, men eftersommerens begivenheder i fagbevægelsen havde dog vist, at medlemmerne ikke var villige til uden protest og modaktioner at tage mod nedskæringerne, og det var derfor i dybeste overensstemmelse med folkets tanker, da Aksel Larsen på kommunisternes vegne

under finanslovdebatten rettede et hårdt angreb på den socialdemokratiske politik og med styrke fastslog, at det er løgn og bedrag at forsøge at bilde befolkningen ind, at nation og folk, kultur og "egenart" vernes ved at gennemføre en politik, der giver til de rige og tager fra de fattige, som udhuler og underminerer folkets fysiske, politiske og moralske modstandskraft, og som giver alle struglere og reaktionære spekulanter hidtil ukendt grobund og basis.

Sæt kortene på folket og ikke på kongemagt eller andet folkefjendsk, det var kommunisternes parole. Og det var den parole, som førte udviklingen fremad.

"Hvad der end sker, det bliver folket, som kommer til at sige det sidste og afgørende ord om Danmarks skæbne og fremtid." Det var Aksel Larsens afsluttende ord. Og det var ham, som fik ret. Folket var utilbejligt til i det lange løb at fæste lid til og bringe ofre for opretholdelsen af den "nationale" samlingslegende om de nazistiske trusler, som kun kunne besværges ved stadig nye ofre og stadigt nye ofersavn fra nabo- og ven- og bekendtskabs side. Under det kommunistiske partis forerkskab skred den politiske modningsproces langsomt, men ubønhørligt frem mod den dag, da folket tog Danmarks skæbne i sine stærke og sikre hænder.

7. kapitel.Bordet fanger

De første måneder af 1941 karakteriseredes af en øget aktivitet fra undertrykkerne, de danske såvel som de tyske. De mange lette sejre, der var vundet siden 9. april, skærpede appeteten. Tyskerne krævede stadig nye indrømmelser og stillede krav, som for alle burde have gjort det af med enhver illusion om, at lofterne fra 9. april ville blive respekteret. Men de "nationale" samarbejdende partier lå støt på indrømmelsernes kurs.

Hitler proklamerede i anledning af årsskiftet, at værnemagten i 1940 havde vundet gjortværdige sejre, som det kun sker een gang i historien, samt at "året 1941 vil se fuldbyrdelsen af den største sejr i vor historie."

Ikke undøfligt, at Stauning ved disse udsigter følte sig foranlediget til i sin nytårstale advarende at sige: "Nu har vi i den svundne tid lært at samle os om tidens opgaver, og fortsat belæring kan måske ventes".

En del af den bebudede belæring - omend måske ikke den Stauning i første række havde i tankerne - fulgte allerede næste dag, da indenrigsminister Knud Kristensen holdt sin nytårstale i radioen og fremsatte sit overraskende program for det nye år:

"Ingen klasse over den anden, ingen klasse under

den anden, men alle klasser side om side i et enigt, samfundsbetonet arbejde for fædrelandets vel..."

De samvirkende Fagforbunds formand, Lauritz Hansen havde jo allerede i eftersommeren 1940 på mødet i Gjerlev (side) tilstået, at han følte både sorg og væmmelse, hvergang ordet klassekamp nævnedes i forbindelse med fagbevægelsen, så de socialdemokratiske ledere var for så vidt klar til at imødekomme Knud Kristensens forlangende og likvidere klassekampen. Et indledende skridt havde Lauritz Hansen allerede taget, da han d.... tog arbejdsgiverforeningens formand i hånden og sammen med ham gik til regeringen og bad den ved lov hindre en klassekampforeteelse som strejker, hvilket regeringen som allerede omtalt ikke havde noget imod.

Med sin nytårstale gjorde Knud Kristensens sig til fører for den reaktion, der blot ønskede klassekampvåbnet slået arbejderklassen af hænde, for så meget des bedre selv at kunne føre klassekamp mod arbejderne uden at møde modstand.

Stillingen i Danmark ved nytårsskiftet var jo nemlig den, at Danmarks overklasse, ikke mindst landbrugets overklasse, økonomisk, politisk og på alle andre tænkelige måder havde ranet til sig på det arbejdende og forbrugende folk's bekostning. Efter kun otte måneders besættelse befandt den brede befolkning, de arbejdende såvel som de arbejdsløse i by såvel som på land sig i en økonomisk tilstand, der ikke lod sig forværre væsent-

lig mere med "normale" kapitalistiske midler. Det var ikke første gang i historien, at man fra udbytternes og de herskendes side i en sådan situation gav sig til at tale om klassernes samarbejde eller endog deres likvidering.

Denne debat om "klassernes samarbejde" blev taget særdeles nådigt op på allerhøjeste sted i Tyskland og et tysk blad mente at vide, at den kloge Knud Kristensen var tiltænkt større opgaver.

Men en sådan bemærkning afslørede kun, at tyskernes kendskab til, hvad der foregik i Danmark, var særdeles overgladisk. Et af Knud Kristensens store partiblade, venstrebladet Aarhus Amtstidende, vidste meget bedre besked. Det kommenterede den tyske formodning om de større opgaver, der var tiltænkt Knud Kristensen, således:

"Ja, det er meget sandsynligt. Men i øjeblikket har vi en regering, som er udtryk for det danske folks enighed, og denne regering står Stauning i spidsen for.

Mod Stauning har Venstre i tidens løb haft adskilligt at indvende. Men i den nuværende situation står han som en fuldgod talsmand for dansk enighed, og den tillid, han nyder i danske arbejderkredse, gør ham særlig egnet til at føre an i den tilpasning, der mærkes særlig hårdt i små hjem, fordi det er de jævne forbrugsvarer, det kniber med.

Stauning ondtalte selv i sin nytårstale statsministergerningen som en pligt, der var overdraget ham. En ordning, som fritog ham for pligten og vanskelighederne, ville rent politisk være højst urimelig."

Stort tydeligere kan det næppe udtrykkes, hvorfor helt reaktionen ikke/havde villet ofre Stauning og socialdemokratiet i regeringen: Stauning og de socialdemokratiske ministre var særligt velegnede til at udføre de spise-

kammertyverier i fattige arbejderhjem, som var - og altid vil være - forudsætningen for at kapitalistklassens udbytte ikke beskæres. Udtalelsen er en tydelig understregning af Lening ord om, at de ledende ~~køjer~~ højresocialdemokrater altid

"på en eller anden måde får betaling for, at de forstærker kapitalismens magt ved at lappe på den, og for at de skal dysse folkemasserne i søvn og holde dem borte fra den revolutionære kamp."

På baggrund af venstrebladets åbenhjertige udtalelse bliver snakken - såvel dengang som senere - om "klassernes samarbejde" også ganske letfattelig. Tiden, der fulgte, skulle stedse tydeligere afsløre, hvad dette "klassernes samarbejde", som de socialdemokratiske ledere ikke alene indlod sig på, men direkte gjorde sig til talsmand for, indebar af ulykker for arbejderklassen.

Januar pristallet 1941 viste 151 mod den foregående oktobers 145. Det betød en stigning på 28% i forhold til januar 1940.

Det særlige pristal for tjenestemand viste en stigning der berettigede til 7 portioner reguleringstillæg, men hverken arbejdere eller tjenestemand fik tilnærmelsesvis dækning for prisstigningerne.

Overenskomstsituationen foråret 1941 fik det forløb, som kunne ventes efter alt, som var gået forud. I den udstrækning, arbejdspladsernes mænd og kvinder havde haft lejlighed til det, havde de sagt deres mening og

rejst krav. Det var krav om genindførelse af dyrtidsreguleringen af lønningerne - således som kommunisterne havde stillet forslag om i rigsdagen - om dyrtidstilæg til de arbejdsløse, som rantes særlig hårdt.

Den uro og utilfredshed, som gærede indenfor hele fagbevægelsen fandt udtryk ikke alene gennem protest-resolutioner men også gennem - endnu kun spredte - forsøg på at bygge en kampfront op, at smede den arbejderklassens enhedsfront som senere, da den for alvor virkeliggjordes viste sig lige uimodståelig for de danske samarbejdsmænd som for deres tyske herrer.

Dansk Arbejdsmandsforbundsmedlemmer var blandt de hårdest rante. Af ca. 200 000 medlemmer var i København ca. 18 000 og i provinsen ca. 81 000 arbejdsløse, hvilket svarede til henholdsvis 37,0 og 52,2% af medlemmerne. Denne forfærdende arbejdsløshed fremkaldte ganske naturligt stor uro indenfor medlemmernes rækker og hertil kom, at den af de socialdemokratiske ledere højtpriste nødhjælpslov virkede sonderbrydende for arbejdsmandenes hele tarifsystem, idet snart sagt alt arbejdsmandsarbejde kunne inddrages under nødhjælpsloven, som fastsatte en særbetaling langt under den tarifmæssige.

Allerede før årsskiftet var der blandt forbundets medlemmer indsamlet over 30 000 underskrifter på et krav om indkaldelse af en ekstra kongres i forbundet, hvorfra kravet om igangsættelse af arbejde til tarif-

mæssig betaling og den overenskomstmæssige arbejdstid skulle lyde. Skønt forbundets love bestemte, at 10% af medlemmerne, altså ca. 20 000, kunne kræve urafstemning om indkaldelse af kongres iværksat, sad forbundsledelsen ganske roligt de 30 000 medlemmers krav overhørigt. I begyndelsen af februar 1941 besluttede derfor en kres af arbejdsmand med kommunisterne (Ovend Jensen?) i spidsen at udsende et Åbent Brev til samtlige arbejdsmandsforbundets medlemmer, hvori de påviste den kapitulationspolitik fra Arbejdsmandsforbundets ledelses side, som havde ført til den fortvivlede situation for arbejdsmandene, og hvori man påny rejste kravet om indkaldelse af ekstraordinær kongres. (Ordlyden?) kongres. (??)

Noget umiddelbart resultat gav disse anstrengelser vel ikke, men de tjente til at svejse arbejderklassen sammen, det var gennem alle disse fremskud på den økonomiske og sociale front, altid med kommunister i spidsen, at grundlaget skabtes for den senere højt udviklede modstandsbevægelses egentlige kerne, den enige arbejderklasse.

Hertil kom, at disse aktioner tjente til at afsløre de socialdemokratiske leders dobbeltspil overfor arbejderne. Thi samtidig med at disse ledere beklagede sig og protesterede mod forringelsen af arbejdernes levevilkår, var de selv med til at gennemføre lovene derom på rigsdagen og sørge for at lovene senere praktiseredes efter deres ordlyd, og at alle som

talte derimod udråbtes som kommunister, som urostif-
tere og landsskadelige elementer og forfulgtes i det
omfang, det var muligt. Efter den 22. juni, da det
kommunistiske parti var blevet forbudt, fandt en
række socialdemokratiske faglige såvel som politiske
ledere let anledning til at bekæmpe deres kommunisti-
ske modstandere ved simpelthen at angive dem til
tyskerne.

Davarende formand for De samvirkende Fagforbund,
Lauritz Hansen, leverede i Socialdemokraten for 12.
februar 1941 et skoleeksempel på socialdemokratisk
demagogi. Efter først at have påvist resultaterne
af det forræderi han i sin egenskab af formand for
De samvirkende Fagforbund selv havde begået overfor
arbejderklassen og opgjort dette til i penge at an-
drage godt 17 kr. pr. uge for mandlige og 11 kr.
for kvindelige arbejdere, forsikrede han, at det
for alt i verden var hans agt at fortsætte samarbej-
det med kapitalisterne. Han udtalte bl.a.

"Vi støder ikke i nogen krigstrømpet, vi blæser
ikke til oprør og opsigelse af samarbejdet, men
vi siger alvorligt til andre befolkningslag
og først og sidst til arbejdsgiverne, se lidt
nøje på de foreliggende kendsgerninger, og det
vil være en dobbelt triumf for hele det stolte,
frie Danmark, hvis vi virkelig kan løse den
opgave at dele byrderne på en mere rimelig vis.

Jeg kan gentage: Danske arbejdere er fortsat
parat til at tage deres del af dagens byrde, men
vi er nået dertil, hvor de må fordeles lidt mere
retfærdigt."

Man forstår så godt, at den flok grådige kapita-
lister som fra krigens første dag havde været indstil-
let på at skære sig en virkelig fed bid af kagen,

ikke lod sig skræmme af disse ynkkelige sprællemandsfagter. Og til yderligere beroligelse for de herrer arbejdsgivere føjede dansk arbejderbevægelses forstemand til, at dersom man ikke kunne blive enige med arbejdsgiverne i den foreliggende overenskomstssituation

"Så skal spørgsmålet ifølge gældende lov for fællesudvalg og forligsnævn, og skal afgørelsen til sin tid træffes der - falder der et meget tungt ansvar på forligsnævnets skuldre."

Det kongelige socialdemokratiske forligsnævn tog sig imidlertid ansvaret ulige lettere end Lauritz Hansen syntes at forestille sig muligt. Den 4. marts afsagde det af Lauritz Hansen og arbejdsgiverforeningens formand udtænkte og af kongen udnævnte formandskab sin kendelse og med den blev, som det var at vente, et nyt slag tilføjet arbejderklassen. Det lykkedes ganske vist - eller måske rettere selvfølgelig - Social-Demokraten den 5. marts at fremstille kendelsen som en sejr for arbejderklassen, men udtrykt i tal gav "sejren" kun arbejderne dækning for en fjerdedel af de stedfundne prisstigninger, og kravet om genindførelse af de kvartårslige reguleringer blev ikke imødekommet.

Tjenestemandene gik det ikke bedre. Efter et møde med finansminister Vilh. Buhl gik de socialdemokratiske ledere af tjenestemandorganisationerne ind på i stedet for 7 portioner reguleringstillæg at lade sig nøje med 3 1/2 portion.

Arbejdsgiverne var dog ikke tilfredse hermed. Tilbage stod endnu ordningen af landarbejdernes løn- og arbejdsforhold. Skønt landbrugets officielle forrentningsprocent på dette tidspunkt var 6,7% og for storlandbruget væsentlig mere, havde landarbejderne af alle Danmarks arbejdere hidtil været de slettest behandlede hvad såvel løn som arbejdstid angik. Med det af krigen nødvendiggjorte store og relativt godt betalte arbejde i tørvemoserne frygtede det store landbrugs repræsentanter for, at deres faste, men underbetalte arbejdere skulle søge til moserne eller lignende steder, hvor de kunne tjene en større løn, og man gav den socialdemokratiske arbejdsminister Kjarbøl ordre til at drage omsorg for, at sligt ikke skete. Hr. Kjarbøl var ikke sen til at finde en ordning, som imødekom godsejernes krav. Den 27. marts forelagde han folketinget forslag til "Lov om sikring af landbrugets arbejdskraft" eller, som den kommunistiske ordfører, Aksel Larsen med rette benævnte den: Lov om stavnsbåndets genindførelse i Danmark, thi lovens paragraf 2 bestemte kort og godt, at ugifte arbejdere under 25 år fra landkommunerne ikke måtte henvises til arbejde udenfor landbruget, med mindre det godtgøres, at de ikke kan få arbejde ved landbruget. Lovforslaget modtoges med stor tilfredshed af de samme landbrugsrepræsentanter som ikke to år forinden med andagtsfuld bøn i stemmerne havde fejret 150 årsdagen for stavnsbåndets ophævelse.

Men storlandbruget fik mere end stavnsbundet sine arbejdere. Samme dag som Kjarbøl forelagde forslaget om Stavnsbåndets genindførelse, sluttede handelsminister Halfdan Hendriksen aftale med sukkerroedyrkerne om en forhøjelse af prisen, som betød ~~anstændig~~ omtrent en fordobling i forhold til førkrigsprisen, og gav dyrkerne godt 20 mill. kr. Og som en slutsten på dette forårs overenskomstforhandlinger kom så den 7. april det kongelige forligsnævns kendelse for landarbejderne, der betød en ny triumf for socialdemokratiets og samlingsregeringens "sociale linie", idet nævnet tilkendte landarbejderne et tillæg på 90 øre om dagen, hvilket ^{ikke} gav dem dækning for blot en fjerdedel af de stedsundne prisstigninger.

Samtidig forberedte figsdagen en ændring af prisloven som så at sige legaliserede alle prisstigninger derved, at man tillod industrien at belaste en varepris med samtlige omkostninger siden krigens udbrud, hvorved kapitalisten sikredes samme fortjeneste som før krigen - almindeligvis mere - mens arbejderes og tjenestemænds fortjenester forringedes som følge af de mange prisstigninger, der ikke efterfulgtes af tilsvarende lønstigninger.

Men bordet fangede. De socialdemokratiske ledere altfor ivrige samarbejde med kapitalisterne under samarbejdets forlorne parole krævede sin pris, og det var - som altid - småfolk, der kom til at betale. Ikke tilfreds

med de store sejre arbejdsgiverne allerede havde vundet med hensyn til arbejds- og lønforhold, stavnsbånd for landarbejdere, forringelse af huslejelovgivningen og frit slag for prisstigninger gik reaktionen nu til angreb på den sociale lovgivning, som altid havde været den en torn i øjet.

Statsminister Staunings nære ven, den "gode danske mand", skibsreder A.P. Møller angav marchretningen ved ~~en~~ i en artikel i Berlingske Tidende (25/2-41 ?) at forkynde, "at højt levestandard er en forbandelse, ikke en velsignelse". Skibsrederen havde umiddelbart efter 9. april 40 vakt forargelse i vide kreise ved at udbetale sig selv 25% i udbytte, så han talte formentlig af erfaring.

I april nedsatte regeringen et udvalg, som inden 1. september skulle fremkomme med ~~færdig~~ forslag til revision af hele socialloven. Og for at sikre en gnidningsløs og virkningsfuld sønderbrydning af de goder, arbejderklassen havde tilkæmpet sig gennem tre generationer, blev arbejdsminister Kjerfæl gjort til udvalgets formand. Reaktionen lagde ikke skjul på sine hensigter. Fra konservativ side ønskede man gennemført, at socialhjælp ikke måtte ydes, uden at der leveredes tvangsarbejde i stedet, hvilket jo i virkeligheden indebar, at man ønskede lønningerne presset ned til socialhjælpens sultegrænse. Den stadigt voksende hær af arbejdsløse, som efterhånden var berøvet næsten enhver form for hjælp, skulle tjene til at lette processens gennemførelse.

Ydermere var venstre og konservative enige om, at arbejdsløshedskasserne organisatorisk og administrativt skulle løsriveres fra fagforeningerne, hvorved de håbede at ramme hele fagbevægelsen i hjertekulen, idet de regnede med, at når først arbejdsløshedsforsikringen var forvandlet til noget fagbevægelsen helt uvedkommende, ville organisationsprocenten i fagforeningerne gå stærkt tilbage, og ~~hamen~~ banen ville hermed være fri for nye angreb på arbejdernes levefod.

Man må holde sig for øje, at hele denne il-march mod elendigheden for småfolks vedkommende skete til akkompagnement af sødsle bevillinger til storlandbruget og proklamering af udbytter, som kun i ringe omfang generedes af den såkaldte lov om udbyttebegrænsning. Priserne steg og hamstrerne benyttede sig af den manglende rationering på f.eks. tekstiler til at sikre sig (Eks ?) landets forråd af gode varer.

På denne baggrund kan det næppe undre, at stemningen i befolkningen var bitter, og da det kommunistiske parti, som gjorde sig til talsmand for folkets interesser og som udfoldede målbevidste bestræbelser for - som f.eks. ovenfor omtalt indenfor arbejdsmændene - at samle og lede modstanden mod denne udvikling, forsøgte selvfølgelig fra samarbejdspartiernes side ethvert middel for at mis-kreditere kommunisterne, lægge dem for had og boykotte deres arbejde. Den annonceboykot, som under finlands-krigen var sat ind mod den kommunistiske presse opret-

holdtes omend uden den tilsigtede virkning, idet pressens oplag steg dag for dag og uge for uge, mens bladets venner gennem en "garantfond" sørgede for, at der tilførtes bladene erstatning for de mistede annoncer.

Efter 9. april, hvor grobunden for rygter og allehånde mistankeliggørelser var særlig frodig, optog de socialdemokratiske ledere en ny "kamp"metode. Mandag den 17. februar 1941 kunne man således i Social-Demokraten læse et referat af folketingsmand Alsing Andersens tale ved stiftelsesfesten i en socialdemokratisk forening, hvor Alsing Andersen bl.a. havde udtalt:

"De smågrupper, der havde troet, at krigens tryk kunne bruges til spekulation i splittelse, har oplevet dyb skuffelse. Det gælder både Fritz Clausens og Aksel Larsens yderpartier, hvis man overhovedet mere kan tale om "partier" i denne forbindelse. De har spekuleret i situationen med samme hensynsløshed og med de samme mistankeliggørelser. Med stor energi har de begge sat deres angreb ind først og fremmest mod socialdemokratiet. Til tider har der været et helt kapløb mellem dem på dette område."

Udtalelsen er karakteristisk såvel for metoderne, der anvendtes, som for visse ledende socialdemokraters manglende evne - eller vilje - til at erkende kendsgerninger.

Som formand for Danmarks kommunistiske Parti protesterede Aksel Laursen den 19. februar i et åbent brev i Arbejderbladet mod disse påstande og spurgte bl.a.:

"Hvad har De ment med de pågældende udtalelser? Hvorledes skal de forstås? Hvad er det, De vil beskyldte vort parti for?"

Alsing Andersen svarede ikke, men fortsatte sin hviske- og tilsmudsningsskampagne indtil han september 1943

onsider fik lejlighed til åbent at udtale sin mening om kommunisterne og deres arbejde for Danmarks befrielse i sit berømte cirkulære efter regeringens afgang den 29. August (se side)

Hvad bemærkningen om Fritz Clausens parti angik havde den mere hold i virkeligheden. Den 18. februar udsendes en "officiel" meddelelse, hvorefter fremgik, at Clausen partiet var sprængt, idet en række af dets kendte folk havde meldt sig ud og dannet et nyt parti "Den danske Front". Nogle dage senere trådte den ene af partiets tre rigsdagsmænd, smed Th.M.Andersen ud for sammen med retsstatsmanden Svend E. Johansen og Victor Fürschel at danne "Dansk Folkeparti". Det blev ikke de sidste sprængninger i kampen om benene indenfor landsforrædernes parti. Fritz Clausen strittede imod så godt han formåede. I midten af marts opløste han de nationalsocialistiske faggrupper - bl. hvilke navnlig godsejer- og politigruppen havde tiltrukket sig offentlighedens opmærksomhed - og lod dem afløse af en såkaldt "arbejdsfront" efter tysk mønster, hvorved han håbede at få tag i de mange danske arbejdere, som af regeringen anvistes arbejde i Tyskland samt i de endnu flere, som beskæftigedes ved tysk arbejde i Danmark. Heller ikke "arbejdsfronten" opnåede dog nogensiden at gøre sig bemærket på anden måde end ved sin uheldige, ofte direkte latterlige fremtræden.

Myten om det fremstormende parti, der så at sige hver

dag stod "lige foran magtovertagelsen" blev således hurtigt brudt - ikke takket være samlingsregeringens indsats, men som følge af befolkningens sunde indstilling og evne til at skelne sort fra hvidt. Derimod lykkedes det ikke de samarbejdende politikere - trods megen mæje - at få standset det kommunistiske partis vækst. Som yderligere kendetegn på de metoder, hvormed "demokratiet"s og "danskheden"s forkæmpere arbejdede, kan anføres, at folketinget ved finanslovens 3. behandling i marts 1941 med alle stemmer forkastede et kommunistisk forslag om at bevilge Martin Andersen Rexø en livsvarig hædersgave, samtidig med at man bevilgede dansk nazismes store skjald, forfatteren Valdemar Rørdam en sådan livsvarig hædersgave.

Socialdemokratiet havde ellers ikke tidligere mærket for store tanker om Valdemar Rørdam. I sin bog "Dansk Digtning" havde den socialdemokratiske kulturs ypperstepræst, cand. theol. Julius Bomholt nogle år i forvejen karakteriseret Rørdam bl.a. således:

"En nærmere undersøgelse af hans utroligt mange digtsamlinger vil iøvrigt vise en dansk gennemsnitsborgers udvikling... der er ingen overraskelser i denne borgerlige udviklings linje, ej heller i digtene".

Umiddelbart før finanslovsbehandlingen havde hr. Bomholt imidlertid i to kroniker i Social-Demokraten aflagt bevis for, at han i de mellemliggende ti år havde lært at vurdere den borgerlige udviklings digter. Kronikerne handlede om Valdemar Rørdam, og Jul. Bomholt svang sig op til bla. følgende passager:

"Valdemar Rørdam er den store ekspansionslyriker i det 20. århundredes danske lyrik, hans nærmeste fælle er Johs. V. Jensen..... Han sprængte den harmoniske stemningslyrik, som halvfemserne lunede sig i og lod de i farten indsamlede indtryk hagle ind i stroferne... Der er rigeligt med lyn og ild og flammer i Rørdams poesi, men hellere en lyrik, der knitrer, end en vag og passiv n poesi... Han har givet den danske fri-luftspoesi det store pust." Ja, Jul. Bomholt gør sig endog de største anstrengelser for at udnyvne Valdemar Rørdam til en genial arbejderdigter: "Han kan ikke fornægte industrien, vort eget århundredes gigantiske arbejds-ekspansion, arbejds-dets veldige rytme."

Det var ikke Valdemar Rørdam, som havde forandret sig i de mellemliggende ti år. Han var den samme usikre og brahamdrende lyriker nu som før. Men socialdemokratiets "kulturpolitik" havde skiftet kulør. Partiet var blevet et nationalistisk samlingsparti og måtte folgelig ændre sin holdning til de nationalistiske skriblere. Med hr. Bomholts vandelsattest for Rørdam liggende foran sig faldt det derfor heller ikke de socialdemokratiske folketingsmand vanskelig at vrage arbejderklassens store digter, Martin Andersen Nexø til fordel for den småborgerlige, reaktionære lejlighedsdigter Rørdam.

Denne idelige forfølgelse af kommunisterne med alle midler og på alle områder var selvsagt ikke ganske uden resultat. Vel havde den ikke det tilsigtede resultat, nemlig helt at udslette det kommunistiske parti, men på mange haderligt tankende mennesker virkede den i første omgang skræmmende, således at partiets vækst foregik langsommere end dets politik berettigede til. Den største vanskelighed under besættelsens første del bestod i, at partiets stort set kun opnåede direkte forbindelse med enere - og mange af disse var endda bange for kommuni-

sterne. Men det arbejde, som blev gjort i denne første tid bar frugt. Efterhånden som tiden gik prellede samarbejdspartiernes skræmme-kampagne fuldstændig af mod virkelighedens hårde kendsgerninger som i et og alt bekræftede kommunisternes forudsigelser, og den jævne befolkning forstod omend langsomt, at den vej der skulle gås, var kommunisternes vej, dersom freden og friheden skulle genvindes.

Det skal ikke bestrides, at samarbejdspolitikerne gjorde, hvad de formåede for at bekræfte denne opfattelse. Året 1941 indledes med den såkaldte "nytårskrise". Den tyske gesandt von Renthe-Fink havde den 27. december 1940 i en samtale med udenrigsminister Scavenius forlangt, at statsminister Stauning skulle erstattes med en anden. Stillet overfor dette krav, som truede selve det udbytterige samarbejde samarbejdspartierne imellem, fattede man pludselig det mod som befolkningen havde spejdet efter ved så mange tidligere lejligheder, hvor der syntes ulige ~~et~~ større brug for det, og sagde nej. Om aktionen var rejst af Renthe-Fink personligt eller om Berlin stod bag er ikke oplyst, men ialfald havde det danske nej præcis den virkning, som måtte forudses, og som mangt et andet nej også ville have haft, om blot regeringen havde turdet bringe det over sine læber. Aktionen blev afblæst!

Det var dog langt fra, at regeringen hentede styrke til fortsat modstand mod tyskerne af denne billige sejr.

Tvertimod må man vel sige. Meget tydede på, at man var blevet så benøvet over den udviste imødekommethed, at man i tiden fremover næppe vidste, hvilket ben man skulle stå på for at være besættelsesmagten tilpas. Indrømmelse fulgte på indrømmelse, skrabud på skrabud, med Stauning og de øvrige ledende socialdemokrater i spidsen, Scavenius siger herom:

"Da jeg i et ministermøde gav meddelelse om... at demarchen var vel afblæst, men at det var umuligt at sige, når faren for de danske nazisters indflydelse dukkede op igen, var der Forslag af Stauning enighed om, at man måtte søge at bevare det resultat og den hvilepause, man nu havde opnået, således at man undgik at udsætte besættelsesmagten, men tvertimod - når der gaves lejlighed dertil - fremsatte beroligende udtalelser og søgte at forøge industriens arbejde for Tyskland." (Erik Scavenius: Forhandlingspolitiken under Besættelsen, side 96)

Og handling fulgte for en gangs skyld på ord. Som tidligere omtalt var Christmas Møller den 3. oktober efter tysk ønske trådt tilbage som handelsminister. Men hermed var man ikke tilfreds. Det betød nemlig ikke, at Christmas Møller samtidig ophørte med sin antinazistiske virksomhed. Tvertimod holdt han endnu hyppigere møder rundt omkring i landet, hvor han kritiserede ikke alene tyskernes men også regeringens politik og netop omkring årsskiftet drøftedes fra kommunistisk side med ham muligheden for udgivelsen af et uge- eller månedsblad, hvori danske tanker kunne komme til udtryk, bannlyst som de var fra hele den øvrige presse med undtagelse af Arbejderbladet. Den 8. januar fremsatte den tyske gesandt krav om, at Christmas helt skulle fjernes fra det offentlige liv, og allerede den 10. januar nedlagde

Christmas's og
Staunings.
breve.

(De 5 lange år
side 209)

han sit folketingsmandat og samtlige sine politiske
hverv.

Nogle få dage efter mødte tyskerne op med nye krav,
dels om udlevering af de danske torpedobåde, som den
tyske storadmiral Raeder havde brug for, dels om en
skarpelse af den danske straffelov.

Den 15. januar 1941 meddelte den tyske gesandt mundt-
lig udenrigsminister Seavenius, at den tyske regering
ønskede 6 større og 6 mindre torpedobåde stillet til
rådighed. Fra regeringens side ytrede man betænkelse,
men den 22. januar mødte den tyske gesandt op med en
sælydende note fra den tyske regering:

"Rigets befuldmægtigede er blevet instrueret om
med største eftertryk at gentage, at rigsregerin-
gen ubetinget må insistere på, at de danske torpe-
dobåde stilles til dens rådighed. Den af rigsre-
geringen i så henseende truffene beslutning er defi-
nitiv og kan ikke ændres." (Samme, side 108)

Den danske regerings svar fulgte prompte. Det blev
afgivet samme dag og lød:

"Regeringen har samtykket i, at torpedobådene
stilles til den tyske rigsregerings rådighed.
Forsvarsministeren er blevet bemyndiget til at
ordne gennemførelsen af sagen i enkeltheder."
(Samme sted, side 108)

Øvelse gør mester, og med samme elegante hurtighed
gennemførtes skarpelsen af den danske straffelov, oven-
ikøbet med tilbagevirkende kraft. Dette sidste, som
var noget ganske nyt indenfor dansk straffelovgivning
og som senere, da modstandsbevægelsen krævede det
gennemført overfor besættelsestidens unationale ele-
menter afstedkom de største diskussioner og bekymringer,
gennemførtes, da det gjaldt om at opfylde et tysk

Se parl. Kom.
"Det havde ikke
været den tyske
regerings hensigt
at lade det komme
til en krig?)"

forlangende, af den danske rigsdag på mindre end 1 1/2 time. To danske officerer, oberstløjtnant T.P.A. Ørum og løjtnant i reserven A.G.K. Jessen var i Tyskland blevet grebet i spionage for "Tysklands fjender", og kunne ifølge tysk lov dømmes til døden.

De samme regerings- og rigsdagsmedlemmer, som senere med største sindsro - ja for enkeltes vedkommende vel endda med anerkendende tilfredshed - så på at danske arbejdere dømtes til døden for at have arbejdet for deres lands befrielse, fik mere end travlt nu, da det gjaldt to officerer, som havde arbejdet i en fremmed magts spionagetjeneste. Den 17. januar 1941 kl. 14 forelagde justitsminister Harald Petersen folketinget forslag til midlertidigt tillæg til borgerlig straffelov, og kl. 15,30 var det besluttet at skærpe straffen for spionage og sabotage til fængsel på livstid i grovere tilfælde også selvom forbrydelsen var begået udenfor Danmarks grænser og som nævnt med tilbagevirkende kraft.

Med sædvanlig gavmildhed gik man ydermere med til en bestemmelse om, at den der udbreder rygter, som er egnede til at skade landets interesser i forhold til udlandet, straffes, selv om udbredelsen ikke sker offentligt, med bøde eller hefte eller med fængsel indtil 1 år.

Den 25. januar kunne justitsministeriet forkynde, at

"Som et bevis på det gode og tillidsfulde forhold, der hersker mellem den tyske værnemagt og de danske myndigheder, tilbød den øverstbefalende for de tyske tropper her i landet i sin egenskab af rettergangschef at afgive denne sag til pådømmelse af dansk ret...."

vde komm. ordet?)
de var ikke
nformeret om,
vad sagen drej-
de sig om.)

og "dansk ret" havde derefter idømt Orum fængsel på livstid, Jessen 14 års fængsel samt en sekondløjtnant og en reservehåndværker henholdsvis 8 og 3 år. Den 28. januar meddelte Arbejderbladet yderligere i en fed overskrift: "De dømte officerer smides ud af hæren."

Mens udleveringen af torpedobådene, fjernelsen af Christmas Møller og skarpelsen af straffeloven må betegnes som de væsentligste tyske erobringer i disse forårs-måneder, var de dog ikke de eneste. Det socialdemokratiske blad Demokraten i Århus blev som følge af en artikel om nytårskrisen forbudt i tre dage - redaktørerne var åbenbart selv så forbløffede over den dristighed, de havde udvist, at de blankt gav afkald på alle juridiske formaliteter i forbindelse med forbudet og nøjedes med at efterkomme en henstilling fra politimesteren i Århus om standseningen. Til trods herfor eller måske netop som følge heraf mødte tyskerne op med et nyt krav gående ud på, at begge redaktører skulle fjernes. Man fik dog en ordning i stand, hvorefter bladet betalte en bod på 10 000 kr. mod at begge forblev ved bladet, den ene degraderes dog til medarbejder. En tysk aktion mod redaktør Schoch, Nationaltidende, måtte opgives, idet Bladets bestyrelse simpelthen erklærede, at bladet ville ophøre at udkomme, dersom redaktør Schoch blev fjernet. Det tyske "lofte" om ikke-indblanding i danske forhold gav sig især de forskelligste udslag. Der blev nedlagt forbud mod anvendelse af udtrykket "Clausenister" om

om de danske nazister ligesom det blev forbudt at betegne Hitler og Mussolini som diktatorer. Og da dr. Vilhelm la Cour, som tyskerne længe havde haft kig på, i begyndelsen af april udsendte en pjece, hvis væsentlige indhold var en oversættelse af den tyske filosof Fichtes "Taler til den tyske nation", som var holdt i 1807, mens franske tropper havde besat hele Tyskland, gik det besættelsesmagten så stærkt på nerverne, at der blev nedlagt forbud mod at omtale og citere pjecen, medens dens forfatter og forlæggeren, Arne Sørensen, idømtes henholdsvis 80 og 60 dages fæste.

Det, som irriterede tyskerne, var - for at anvende Meissners ord til Stauning under den såkaldte nytårskrise - at regeringen ikke formåede at bane vej for en politik "efter de retningslinjer, statsministeren anvender, når han taler." Hverken tyskerne eller regeringen syntes at forstå, at det jævne folk udmærket er i stand til selvstændigt at tænke og vurdere og ikke blindt følger de retningslinjer en statsminister stikker ud. I disse forårsmåned blev der anvist befolkningen to veje. Statsminister Stauning anviste i et par store taler sin og de samarbejdende partiers vej. Kommunisterne fremlagde på et folkemøde i Forum deres vej. Der skulle gå to og et halvt år før de samarbejdende partier omsider tvunget af kendsgerningernes hårde slag gennem deres hovedkulds flugt den 29. august 1943 med ellerx mod deres vilje måtte erkende, at det var kommunisternes politik, som

havde sejret.

Den 19. januar 1941 talte statsminister Stauning på et politisk fælles møde i Fyns Forum om tidens krav til det danske folk. Han udtalte bl.a.

"Vi må forberede os på at kunne indgå i det Europa, som sikkert vil være anderledes efter krigen end før. Nyordningen vil stille krav til Danmark som til andre lande, men deri ligger dog ingen ulykke.... Det er klart, at Europa vil undergå en udvikling, og Danmark må som andre nationer gå ind i nye baner for samvirke og samhandel, men dette vil næppe falde svært for Danmark, thi i svundne tider har vi haft en betydelig samhandel med Tyskland, og dertil er erhvervslivet og befolkning fremdeles rede." Efter et afsnit om nødvendigheden af arbejderklassens og navnlig det nationale sammenhold fulgte en ny bekræftelse til den nye tid: "Men i alt dette ligger ingen afvisning af deltagelse i den nyorientering, som vil blive følgen af den store omvæltning, der finder sted eller allerede har fundet sted; der må for et lille, flittigt, virkelystent folk være muligheder for samvirken med det store tyske folk, der er berømt for flid og dygtighed. I så henseende kan der ikke være tvivl, når freden er sikret, vil et nyt virksomt liv begynde, og det danske folk skal nok finde og udfylde sin plads." (Bes. Fakta side 175-76)

Den underkastelsens filosofi, Stauning her på de samarbejdende partiers vegne prædikede, uddybede han på et møde i Studenterforeningen den 8. marts, dagen efter at rigsgeneral Goebbels ved et pressemøde i Berlin overfor den udenlandske presses repræsentanter havde erklæret:

"Det er en selvfølge, at Tyskland i det nye Europa skal have den dominerende stilling og indflydelse, for det tyske folk har langt den største evne til at organisere. Tyskland skal være kurator, således at et vink fra Berlin er tilstrækkeligt til at skabe orden. Men iøvrigt har de små stater intet at frygte. De vil beholde deres selvstændighed. Kun på det erhvervs-, økonomiske, militærpolitiske og udenrigspolitiske område må ledelsen være fælles og bestemt af Tyskland, ellers kan de enkelte lande indrette sig ganske som de vil."

Den frihed, Goebbels levnede de små lande virkede

ikke synderligt dragende på almindelige mennesker, men fra Studenterforeningens talerstol lød dagen efter Stauningsdybe røst som et uhyggeligt ekko af rigsministerens tale. Stauning sagde bla.

"Forskellige staters ophævelse igennemvundne år og udviklingen nu under krigen viser, at Tyskland indtager pladsen som den centrale magt, og den vil også angive visse hovedlinjer både af kulturel og økonomisk art i fremtiden.....Det er mit indtryk, at Tyskland har visse planer, der ikke blot sigter efter øjeblikkelig nyordning, men efter en blivende europæisk nyordning, der skal være rådende ud i fremtiden. Denne nyordning vil kræve et samarbejde indenfor Europa, og linjen vil bære den ira Tyskland kendte planøkonomi, der sikkert rummer betydelige fordele fremfor den planløshed, som har været rådende hidtil som bestanddel af det liberalistiske samfund, der i udpræget grad bygger på egoismen - altså erhvervs- og samfundsegoismen..... Naturligvis kan en sådan udvikling nødvendiggøre ændringer i de tilvante forhold, men det kan ikke være afgørende, og jeg ser det i hvert fald som opgaver, vi stilles overfor, og som skal løses. Bedst vil det være, om man roligt og villigt medvirker til den tilpasning, jeg her har antydnet, når tiden dertil er inde, og den vil ikke være så afskrækkende, som nogen måske vil synes."

Skønt det var arbejderne, som måtte betale krigen og besættelsen, fandt statsministeren dog kun anledning til at være tilfreds:

"Man må, hvor smerteligt det kan være, at arbejderne må betale de indtrådte prisstigninger, uden at få tilsvarende lønstigning, være tilfreds med, at endnu er inflationen holdt ude, og man må håbe, at det kan lade sig gøre fremdeles."

Alt havde statsministeren dog ikke opgivet, idet han forsikrede:

"Derimod tror jeg på forsikringen om frihed og uafhængighed for Danmark, en af Europas ældste nationer, jeg tror på bevarelsen af vort sprog, ~~xxx~~ af kongen, af flag og forfatning. Og det vil være en styrke i troen herpå, når vi til sin tid frit indlader os i de forhandlinger om overenskomst, som tiden vil kræve."
(Bes. Fakta, side 179-180).

Efter statsministerens opfattelse skulle altså sproget, kongen og forfatningen være, hvad der blev tilovers af det fordums Danmark, når først den tyske nyordning var gennemført tilbunds. Selvom Stauning og hans kres forsikrede, at det ikke ville være "så afskrækkende" gav denne tale dog et lige så klart som uhyggeligt billede af den kortsynede kompromispolitik, som navnlig efter kongressen i Ålborg 1930, havde vundet indpas i socialdemokratiet, hvis samlingsmarke Stauning var.

I foråret 1941 trådte denne tysk orienterede gruppe åbent frem gennem udgivelsen af tidsskriftet Globus, hvis første hæfte udsendtes i maj. Blandt bidragyderne var rene-gaten Aage Jørgensen, Harald Bergstedt, kontorchef i arbejderne's erhvervsråd, Niels Løndberg, Gudmand Hatt, Henning Dalsgård, formanden for De samvirkende Fagforbund, Lauritz Hansen og statsminister Stauning - en smuk buket af ledende socialdemokrater, hvortil i senere numre kom navne som Karl Bjarnhof, Gunnar Larsen og den tidligere sekretær i snedkerforbundet og formand for den socialdemokratiske "Karl Marx Klub", Axel Berg, samt dennes broder, sekretær i De samvirkende Fagforbund, Ernst Berg.

Harald Bergstedt, som senere fandt hjem til det nazistiske Fædreland, skrev heri et par kroniker 7. og 8. november 42 (eller 43?), hvori han om tidsskriftet bl.a. siger: "Vi måtte have et talerør for den stauningske linie." Bladet blev ifølge Bergstedt startet af "Journalister, offervillige forretningsfolk, Stauning nærtstående kreds,

deriblandt selve medarbejderen fra hans studenterforenings-
tale", og "hele materialet fra første til sidste lap blev
forelagt Stauning personligt oppe i statsministeriet.
Han bifaldt det altid."

Axel Berg gik også til nazipartiet og proklamerede i
Fædrelandet den 20/3 (år?): "Vi står nu på tærskelen til
et nyt afsnit i Europas historie, som betyder socialismen
i vor tid. Den nationale revolution i Danmark vil blive
indledningen til et gigantisk socialt reformværk, som
samtidigt helt vil afsløre demokratiets bedrag. DNSAP
vil blive den politiske fællesnavner, der gør regnskabet
op med det reaktionære demokrati."

Alle medarbejderne i kresen synes dog ikke at være gået
til sagen med samme frejdighed. Således erklærer Lauritz
Hansen efter befrielsen, at når han satte navn under en
artikel i Globus, skete det efter aftale med Th. Stau-
ning, der selv havde en artikel i samme nummer. Det var
Ernst Berg, De samvirkende Fagforbunds sekretær, som
var "forbindelsesofficer", og det var iøvrigt ham, der
skrev artiklen, slutter Lauritz Hansen.

Iøvrigt synes der indenfor socialdemokratiets ledelse
også at have været krese, som ønskede forsigtigt at tage
afstand fra denne nazificering af partiet, idet man rime-
ligvis fandt den for farlig af hensyn til vælgerne. Hart-
vig Frisch fortæller, at da det først udkomne nummer af
Globus blev drøftet i et socialdemokratisk partiråd,
kritiseredes Lauritz Hansens og Staunings medvirken:

"Stauning brummede noget om, at han jo altid havde interesseret sig for planøkonomi, men da et af partirådets medlemmer gjorde gældende, at partiet indtil nu under besættelsen nok havde kunnet diskutere forskellige grader af opportunisme, men at der her var tale om to forskellige slags politik, svarede Stauning lavmalt: "Ja, der er vel to forskellige slags politik". (K.F.: Danmark besat og befriet, bind I, side 153)

Jo, der var to slags politik. Staunings og samarbejdsregeringens politik hed: samarbejde, underkastelse, ubetinget lydighed overfor nazisterne.

Der var ganske vist ikke altid fuld enighed indenfor regeringen og samarbejdspartierne om de skridt, som blev foretaget, men de som var uenige med regeringen havde aldrig mod til åbent at gå imod samarbejdspolitikken, de nøjedes med at protestere bag tæt tilslukkede døre og derefter sanktionere det, der skete. Et memorandum, som ministeren for offentlige arbejder, Gunnar Larsen, den 18. februar 1941 sendte arbejds- og socialminister Johs. Kjarbøl, vedrørende samråd med folketingets udvalg til behandling af lovforslaget om den af tyskerne forlangte motorvej fra Rødby Havn til Guldborgsund, fortæller ikke alene om hvormeget "modstanden" mod regeringens politik var værd, men tillige om den åbenbare foragt hvormed ministrene i bevidstheden om at have nazisterne bag sig, behandlede "folkets kårne mand", som troligt fandt sig i det. Cementministeren skriver:

"Torsdag den 13. februar kl. 14 var jeg til samråd med ~~for~~ folketingets udvalg til behandling af motorvejen på Lolland.

Som ventet var der vildt oprør i udvalget og almindelig modstand mod i det hele taget at anlægge en facadeløs automobilvej. Modstanden var

særlig stærkt fra venstres side (de lollandske bønder ville jo ret naturligt nødt af med deres gode jord! - Red.), men denne modstand spredte sig ganske naturligt til de andre herrer.... Jeg erklærede... at vejens dimensioner, således som forelagt i forslaget, var væsentlig større, end jeg ville have bragt til forslag, hvis der ikke var udenrigspolitiske hensyn at tage. Således som forholdene lå, var der imidlertid ikke andet at gøre end at vedtage loven i den form, hvori den var forelagt.... Jeg fortalte ligeledes d'herre, at de tyske krav oprindeligt var gået ud på at bygge en motorvej lige fra Rødby til København, inklusive en ny Størstrømsbro, hvilket meget nær fik udvalget til at besvime."

(Kliche:
G.L. med
spåden.)

Udvalget besvimele dog ikke. Det bevarede fatningen og tyskerne fik det, som de ville have det. Vejen blev bygget. ~~Endnu~~

Endnu et eksempel fra disse måneder kan tjene til belysning af regeringens ~~hix~~ servilitet overfor nazisterne. I april 1941 aflagde den tyske SS-chef Himmler et kortvarigt besøg i København. Herunder havde han i Karstrup lufthavn en samtale med den danske rigspolitichef Thune Jacobsen. Straks efter samtalen nedskrev Thune Jacobsen et referat, hvori det hedder:

"Efter at have hilst på mig, udtalte Reichsführer SS, at han just havde talt med gesandten om det arbejde, dansk politi gjorde med hensyn til kommunisterne. Jeg informerede Reichsführer SS, at dette arbejde allerede havde stået på i mange år, og at vi herhjemme havde bekæmpet kommunismen uafbrudt i hele denne tid, og at der igragt havde bestået et samarbejde mellem de nordiske lande indbyrdes. Et samarbejde, jeg havde indledet allerede i 1928, da jeg var chef for opdagelsespolitiet. Særlig værdifuldt havde samarbejdet været med Finland. Reichsführer SS erklærede herefter, at det interesserede ham, fordi nationalsocialismen og politiet her havde en fælles interesse."
(Parl. Komm.....Bind VII, I side 709)

Af Thune Jacobsens referat fremgår det altså kun, at Himmler var "interesseret" i det arbejde, det danske politi havde udfoldet gennem forfølgelsen af et fuldt lovligt dansk politisk parti. Protokollen fra den

danske rigsdags nímandsudvalg er imidlertid en lille smule mere oplysende på dette punkt. Ifølge denne protokol hedder det om mødet onsdag den 28. maj kl. 14,30:

"...P. Munch: Hvad med Himmlers besøg?

Statsministeren: Der er intet sket. Hr. Himmler var tilfreds med, at vi holdt kommunisterne nede."
(Parl. Komm. Bd. IV, side 571)

Thune Jacobsen har senere fået dette referat forelagt og mener at kunne godkende det som "en knap form" for, hvad Stauning kan have fået ud af Thune Jacobsens referat til regeringen.

Himmler havde, ligesom sine i Danmark stationerede nazistiske meningsfæller, god grund til at være tilfreds. Der blev gjort hvad gøres kunne for at holde kommunisterne nede. Regering og besættelsesmagt arbejdede snukt hånd i hånd. Man var dengang fuldtud klar over, at det var fra kommunisterne, at faren truede for samarbejdsregeringen såvel som for nazisterne.

Hr. Himmler var tilfreds, men bordet fanger, og mer vil have mer. Al erfaring viser, at reaktionen aldrig lader det forblive med angreb på friheden og fremskridtets fortrop, men at den tvertimod bestandig søger at udvide sine angreb til at omfatte alle arbejderklassens og frisindets organisationer. I nazismens moderland, Tyskland var angrebet også først sat ind mod kommunisterne, med socialdemokratisk hjælp og under socialdemokratisk bifaldstilkendegivelse, men det reddede ikke det tyske socialdemokrati. Forholdene i foråret 1941 var væsensforskellige fra 1933/34. Nu stod krigen på

dagsordenen, og nazisterne måtte i første omgang nøjes med at løse de mest påtrængende opgaver. Det var bekæmpelsen af kommunisterne. Derfor var Himmler tilfreds. Og da socialdemokratiet var nazismens bedste hjælpere reddede det sig igennem. Best skulle senere personlig give ordre til, at der ikke måtte krummes et hår på nogen socialdemokrats hoved. Dertil var de herrer for værdifulde medarbejdere. Men helt undlade at demonstrere mod det "marxistiske" socialdemokrati kunne nazisterne dog ikke. Også på dette område krævede de menige medlemmer formentlig resultater. Følgen var, at presseattaché Meissner i januar 1941 under samtaler med den lykkeligt "reddede" Stauning fremsatte krav om fjernelse af to af socialdemokratiets ledende folk, nemlig formanden for socialdemokratisk forbund, Hedtoft Hansen, og ~~HIPAS~~ partisekretæren, H.C.Hansen. Kravet motiveredes med HIPAS meddelelser fra svenske blade, de pågældendes medarbejderskab i Matteotti-fonden og - med deres understøttelsesvirksomhed til fordel for det republikanske Spanien. Hverledes denne socialdemokratiske understøttelsesvirksomhed formede sig, er der kort redegjort for i kapitel 1. Nogen slettere motivering kunne næppe tænkes. Såvel Hedtoft Hansen som H.C. Hansen nedlagde imidlertid omgående samtlige deres poster indenfor partiet, ja erklærede sig endog villige til ikke at tale ved politiske møder eller sammenkomster udenfor deres valgkreds, så længe besættelsen varede.

Det var et såre billigt martyrium, de pågældende her hentede ig, og udenrigsministeren tilskrev den 12. februar den tyske gesandt et langt brev om sagen, hvori bl.a. forekommer følgende forståeligt bekymrede vendinger:

"Vanskeligheden ved politiske straffeaktioner af den foreliggende art er, at de for at få en god eller dog ikke skadelig virkning må kunne forestås ikke alene af det politisk tænkende mindretal, men også af almenheden"
(Scavenius:..... side 102)

I det foreliggende tilfælde begreb vist hverken det politisk tænkende mindretal eller den gemene almenhed sammenhængen mellem forbrydelse og straf.

Den 19. februar forelagde indenrigsministeren folketinget forslag om udskydelse i et år af de til afholdelse i første halvdel af marts måned berammede kommunvalg. Motiveringen var den forventede fare for skærpselse af krigen i forårsmånederne. Kommunisterne var de eneste, som nægtede at godtage denne motivering, idet Aksel Larsen under lovforslagets behandling den 20 februar erklærede, at netop nu, hvor regeringspartierne ved at indgå i den nationale samling helt havde opgivet det program, på hvilket de var valgt, burde vælgerne have lejlighed til at udtale deres mening omend det kun blev ved et kommunevalg i stedet for som rimeligt var ved et folketingsvalg. Vi kan udmærket se, fortsatte Aksel Larsen, at der på rigsdagen findes partier som af mange grunde ikke ønsker kommunvalg nu. Der er Clausen-partiet, som sprængningen har afsløret. Fra den side har man naturligvis ikke

ønske om at få fastslået, hvor få de er. Men der er også, og ikke mindst, de regeringspartier, som tidligere har haft basis blandt husmænd, arbejdere, og småkårsfolk, altså netop de befolkningslag, som har måttet betale hele gildet ved regeringens politik og kun har fået fraser om gud, konge og fædreland. Det er vor opfattelse, at det er indenrigspolitisk frygt, ikke mindst frygt for stemningen i arbejderklassen og vort partis stigende indflydelse, der har været afgørende for ønsket om at få valgene udskudt.

Næste dag vedtog alsangspartierne plus bondepartiet og Clausenpartiet at udsette de ubehagelige kommunevalg et år. Kun kommunisterne stemte imod denne udemokratiske foranstaltning.

De tyske nazister var dog fortsat ikke tilfredse. I slutningen af april beordrede dr. Meissner samtlige københavnske chefredaktører til møde på d'Angleterre og meddelte dem her i uforblømede vendinger, at man fra tysk side var alt andet end tilfreds med dansk presses arbejde for udbygningen af det gode forhold mellem Danmark og Tyskland. Han understregede sine ord med at meddele, at han dagen før havde indledet "de skarpeste forholdsregler" mod en københavnsk chefredaktør og forlangt, at han trådte tilbage fra sit arbejde. Denne chefredaktør var Helweg Larsen, "Kristeligt Dagblad". Hans fremdragen af det zoologiske fænomen, Bøgenonnelarven, denne grønne snylter, der kommer syd

fra og opæder revl og krat, er kun et enkelt eksempel på den dristige og journalistisk dygtige måde, hvorpå han viste sin foragt for okkupationsmagten. Allerede 12. januar havde han i en redaktionel artikel om Pressen og Tiden rejst spørgsmålet om ikke, det var på tide at indføre en "lovfæstelse af tilsynet med pressen" eftersom det dog var "et selvbedrag at tro, vi har frihed." Hans tanke vandt ikke genklang. Flertallet foretrak det søde selvbedrag og udnyttede deres "frihed" til i forøget tempo at stille spalteplass til rådighed for den nazistiske propaganda.

Det var ikke kun den borgerlige dagspresse, som udbyggedes som led i den tyske propaganda. Også fagbevægelsens medlemsblade blev i stor udstrækning stillet til rådighed. I det officielle medlemsblad for Dansk Arbejdsmandsforbund, Arbejderen, kunne man således allerede i oktober 1940 læse De samvirkende Fagforbunds sekretær Einar Nielsens begejstrede beskrivelse af et besøg han sammen med en række ledende fagforeningsfolk havde aflagt hos de 12 000 danske arbejdere, som på daværende tidspunkt arbejdede i Tyskland. Nogle enkelte linjer vil være tilstrækkelige til at placere

Einar Nielsen:

"Det var for os besøgende et uforglemmeligt syn at se dem (de danske tysklandsarbejdere - Red.) f. eks. i Hamburg foran "Haus der Arbeit", søndag eftermiddag i hundredvis komme over pladsen til indgangen, barhovede - som unge mennesker bruger hjemme - eller med bløde hatte, ranke og raske i bevægelserne, et lille udsnit af de tusinder, som ikke er bange for at rejse ud i verden og tage fat, når lejlighed bydes. Deres antal

antal i Tyskland er i sig selv en tilstrækkelig tilbagevisning af visse blades påstande om "arbejdsskyhed" og "arbejdsløst" blandt de arbejdsløse."

Man kunne med fuldt så stor ret sige, at deres antal som i foråret 1941 var vokset til 24 000, var et vidnesbyrd om den nidkærhed, hvormed socialkontorer og en række arbejdsløshedskasser praktiserede den socialdemokratiske arbejds- og socialminister Kjørbøls tidligere (side.....) omtalte cirkulære om "virkningerne af vagring ved at søge arbejde i Tyskland."

Endnu en begivenhed i dette begivenhedsrige forår tjente til at vise regeringens altfor store villighed til at handle som nazisterne bød. Årsdagen for Danmarks besættelse fik ikke herhjemme noget sensationelt forløb. På tyskernes foranledning havde regeringen i god tid draget omsorg for, at alle tilloeb til demonstrationer eller andre åbenlyse menings-tilkendegivelser kunne kvæles i fødslen. Selv et ønske fra hærens ledelse om denne dag at måtte flage på halv ~~xxx~~ blev pure afvist, idet man frygtede, at nazisterne ville tage det ilde op. Regeringens politiske linje i besættelsens første år var smukt opsummeret i slutningslinjerne af den meddelelse, som regeringen den 8. april lod udsende gennem radioen, og som lød:

"Lad dagen give anledning til eftertanke, men lad den passere under værdig holdning fra hver

enkelt side og uden demonstrationer af nogen art, såsom flagning eller på anden måde."

Mens dagen stort set forløb uden demonstrationer i Danmark, kom der en demonstration af format fra den anden side jordkloden, en demonstration som burde have foranlediget, at regeringen hengav sig til den sunde eftertanke, som den så generøst anviste landets borgere, men som, selvfølgelig, virkede stik modsat.

Allerede omkring nytår havde regeringen haft vanskeligheder med den danske gesandt i Washington, Henrik Kauffmann. Da der omkring midten af december 1940 fremkom rygter om, at USA ville beslaglægge 38 danske handelskibe, som siden 9. april havde ligget i nordamerikanske havne og stille disse skibe til rådighed for England, instruerede regeringen sine gesandter i de pågældende lande om at nedlægge protest mod beslaglæggelsen. Henrik Kauffmann nægtede at bringe protesten videre. Og den 9. april - på årsdagen for besættelsen - førte han denne sin modstandspolitik mod regeringen et skridt videre, idet der på denne dag fra Washington udsendtes meddelelse om, at der mellem Danmarks gesandt i Washington og De Forenede Staters regering var afsluttet en traktat, hvorefter Grønland, så længe krigen varede, blev draget ind under Amerikas forsvarssystem. Med den interesse, USA allerede da nærede for Grønland, og efter at nazisterne også på særdeles håndgribelig vis havde vist deres interesse for Grønland og dens vejrstationer, havde Henrik Kauffmann næppe anden

udvej en at "gå frivillig med". Men det kan med rette bebrejdes ham, at han ikke drog omsorg for, at traktatens artikel 10 om besættelsens ophør affattedes på en mere tydelig måde end tilfældet var. Besættelsens ophør gjordes i traktaten afhængig af det amerikanske kontinents fred og sikkerhed, mens den selvfølgelig simpelthen burde være gjort afhængig af Danmarks stilling, hvorved Danmark ville have stået ulige stærkere efter befrielsen i sit krav på suverænitæt over hele Grønland, end det gjorde.

Kauffmanns selvstændige optræden udenom regering og rigsdag fremkaldte den største bestyrtelse blandt samarbejdspolitikkerne. Hvad ville nazisterne sige? Svaret lod ikke vente længe på sig. Den tyske regering nedlagde en skarp protest mod det skete og krævede bl.a. gennemført en lov ifølge hvilken danske statsborgere, der handlede mod Tysklands interesser, kunne fratages deres statsborgerret. Endvidere krævedes Kauffmann hjemkaldt øjeblikkelig.

Den danske regering protesterede da også med hænder og fødder mod det skete. Udenrigsministeriet proklamerede, at overenskomsten var uden folkeretlig betydning, eftersom hverken kongen eller regeringen havde haft kendskab til den (senere, da USA efter krigens afslutning opretholdt besættelsen af Grønland, fandt de stort set samme danske politikere ikke grund til at protestere endsige bestride traktatens folkeretlige gyldighed).

Endvidere nedlagde udenrigsministeriet protest overfor den amerikanske Charge d'Affaires i København, og ved kgl. resolution af 12. april hjemkaldtes Kauffmann fra posten som gesandt i Washington og fik ordre til at begive sig til København.

Henrik Kauffmann meddelte imidlertid af 14. april udenrigsministeriet, at han betragtede den ham givne hjemkaldelsesordre som ugyldig, og at han agtede at forblive i embedet som Danmarks gesandt i Washington, og han tilføjede, at den amerikanske regering vedblivende anerkendte ham som behørig bemyndiget gesandt for Danmark i Washington. Herpå svarede regeringen ved at afskedige Kauffmann fra udenrigstjenesten samt at indlede strafferetlig undersøgelse imod ham for overtrædelse bl.a. af straffelovens paragraffer om landsforrædderi. En måned senere afskedigedes endvidere generalkonsulerne i New York, Chicago og San Francisco, idet disse havde nægtet dels at afbryde forbindelsen med Kauffmann, dels at rejse hjem for at lade sig underkaste tjenstligt forhør.

Efter således at have mistet herredømmet over Grønland fulgte i maj meddelelsen om, at Island ikke agtede at forny forbundsoverenskomsten med Danmark, der kunne opsiges til ophør i 1943, omend man på grund af de herskende forhold ville afvente krigens slutning, før man formelt helt ophævede forbundet og virkeliggjorde Altingets beslutning af 17. maj om, at Island skulle

blive republik.

Det var således ikke kun indenrigs- men fuldt så vel udenrigs bekymringer, som plagede samarbejdsregeringen.

Et lyspunkt havde man dog! Gesandten i London, greve Eduard Reventlow havde virkelig fattet samlingsregeringens mål og mening. I besættelsens to første år holdt gesandten sig "strengt neutral", hvilket førte til splittelse og modsætninger blandt de danske i England og svækkede de frie Danskes muligheder for en virkelig aktiv indsats på de allieredes side.

Om gesandstens form for "neutralitet" foreligger talrige vidnesbyrd. Da de danske sømands leder i London den 5. juni 1940 - på opfordring af engelske autoriteter - henvendte sig til gesandtskabet ~~telegraferede til visse danske skibe i neutrale havne, at de ville blive modtaget~~ og generalkonsulatet for at udvirke, at gesandtskabet telegraferede til visse danske skibe i neutrale havne, at de ville blive modtaget med venlighed fra gesandtskabets side, såfremt de sejlede til Storbritanien, var gesandstens svar afvisende, og skibene forblev i neutrale havne.

Talrige danske, bosatte rundt omkring i verden, opgav i besættelsens første år ofte gode stillinger for i London at melde sig som frivillige i de allieredes styrker. Om, hvordan det gik dem, når de præsenterede sig for den danske gesandt, fortæller den senere chef for de engelske faldskærmstropper i Danmark, Flenning B. Muus

"Da jeg en månedstid senere traf grev Reventlow, sagde han: 'Muus, hvorfor kom De dog? De havde jo en udmærket stilling i Afrika...' 'Jeg ønskede at kæmpe for Danmark - og muligt i Danmark,' svarede jeg. Grevnen var forfærdet: 'De mener da ikke, at De ønsker blodsudgydelse hjemme i vort land... det ville dog være rædsomt!'" (Flemming B. Muus: Ingen tander et lys... side 18).

Mens samarbejdsfolkene således ved at vende venstre kind til, hver gang de var ramt på højre, håbede at være okkupanterne så tilpas underdanige, at deres rent personlige positioner ikke antastedes, rullede udviklingen udenfor landets grænser frem mod nye højdepunkter i de to imperialistiske blokkes forbitrede kamp om verdensherredømmet.

I marts 1941 rykkede tyske tropper ind i Bulgarien, efter at landet havde tilsluttet sig tremagtspagten. Den 6. april fulgte overfaldet på Jugoslavien, som blev nedkæmpet i løbet af 12 dage, medens Grækenlands modstand varede 24 dage.

I en tale til den tyske rigsdag den 4. maj gjorde Hitler resultatet af forårets virksomhed op med følgende ord:

"I en tidsalder, som præges af de jødisk-kapitalistiske illusioner om guld, stand og klasser, står den nationalsocialistiske folkestaat som et ufor-gængeligt monument af social retfærdighed og klar fornuft. Den vil overleve ikke alene denne krig, men det kommende årtusinde."

Han havde allerede da brug for de store og voldsomme ord, for ikke alene i de borgerligt kapitalistiske lande måtte bourgeoisiet med forfærdelse konstatere, hvorledes masserne støt rottede sig sammen til kamp mod den imperialistiske krig. Også i de lande, hvor fascismens reaktionære diktaturer herskede, kunne der

konstateres tilløb til omslag i massestemningen. I den tyske og italienske presse blev således een bestemt kendsgerning mere og mere fremtrædende: en ufrivillig polemik mod ytringer af voksende utilfredshed i det eget land. Turinbladet Il Popolo dell Alpi så sig således den 23. marts 1941 nødsaget til at offentliggøre "Direktiver" for de fascistiske agitatorer, hvori man giver dem besked på, hvorledes de skal besvare sådanne ubehagelige ytringer fra befolkningens side som f.eks.: "Man skulle ikke være begyndt på krigen", "Heller ikke efter sejren vil situationen ændre sig...", "Man skulle ikke have overfaldet Grækenland" o.s.v. Fra Tyskland bemærkede man fortrinsvis de gentagne meldinger om de alvorligste straffe for aflytning af udenlandske radiostationer, eller med andre ord forsøg på at bryde den herskende nazistiske klasses nyhedsmonopol.

I de borgerligt kapitalistiske lande var der siden krigens begyndelse foregået vældige forandringer i arbejderbevægelsen og folkemasserne. Den enige samling af arbejderklassens kræfter i kampen mod den imperialistiske krig var ved at tage form fx og i første række i denne kamp stod som naturligt er forsvaret for leve- niveauet, som imperialisterne søgte at trykke stadigt længere ned og forsvaret for de arbejdendes demokrati- ske rettigheder, som under alle slags påskud søgtes beskåret. Forsvaret på disse to frontafsnit blev over- alt i de borgerligt kapitalistiske lande den form, hvorunder kampen i første række førtes mod massemyr-

deriernes ophavsmand og medhjælpere.

Hvor store sejre Hitler end vandt i dette begivenhedsrige forår, hvor mærkt det end tilsyneladende kunne se ud for den internationale arbejderbevægelse med de kommunistiske partier forbudt og jaget i en række af Europas udslaggivende lande og med II internationales reaktionære forere i stadigt baghold mod dem, som førte an i kampen mod den i imperialistiske krigs- og undertrykkelsesmaskine, var det dog et løfterigt og forjættende forår. Overalt var arbejderklassen i opbrud, ifærd med at befri sig for de højresocialdemokratiske forræderes indflydelse og formynderskab.

"Folket må tro på sin egen styrke. Kun folket kan redde sig selv, sit land og hele verden" hed det i et manifest, som var optakten til folkekongressen i London i januar 1941. Denne kongres udsprang af en valdig folkbevægelse. Lavt regnet var 1 200 000 kvinder og mænd repræsenteret ved 2 234 delegerede, og de direkte på arbejdspladserne valgte delegerede repræsenterede 400 000 arbejdere.

Folkekongressen i England og den i april afholdte folkekongres i USA ("Den amerikanske fredsmobilisering") blev det forum hvorfra den engelske og amerikanske arbejderklasse som fører for brede lag af folket, som en selvstændig magt, og fuldstandig ignorerende deres eget bourgeoisie i lige grad appellerede til deres egne folk og til folkemasserne på den anden side skyttegravene. Disse folkekongresser bekræftede fuldtud

Dimitroffs forudsigelse i artiklen "Krigen og arbejderklassen i de kapitalistiske lande" fra 1939, hvori det hedder:

"Til forskel fra den første imperialistiske krig er allerede ved den nuværende krigs begyndelse de arbejdende massers tillid til kapitalismen betydeligt rokket og rokkes stadig mere.... I løbet af krigen vil massernes harme vokse og en bred antikrigsbevægelse vil svulme frem. Selv gennem de mest rasende forfølgelser er bourgeoisiet ikke i stand til at standse og kvæle de arbejdendes kamp mod den imperialistiske krig." (A.P. 1939, side 20).

Det var skabelsen af denne brede antikrigsbevægelse, kommunisterne arbejdede for, det var forsvaret for det arbejdende folks levestandard og de arbejdendes demokratiske rettigheder, kommunisterne gik i spidsen for, således som det kom til udtryk på det store folkemøde i Forum i København den 26. januar.

I Aksel Larsens tale hed det bl.a.

"Det gælder om at finde vejen, der fører til fremtiden. Det gælder samtidig om at indrette sig bedst og rigtigst muligt under de nu engang givne vilkår og ikke ved en forkert politik "for dagen og vejen" dels at lade unødige byrder på folket og dels at forspilde fremtidige muligheder.

Det danske folk har i tiden siden 9. april 1940 bevist sin evne til at møde vanskelighederne, sin styrke til at overvinde dem og sin enighed, når det gælder det væsentligste. Der er givet mangfoldige beviser på dette, og et af beviserne er den totale og uheldige fiasko, der beredtes en flok folkefjender, som i efteråret - så fantastisk det lyder - belavede sig på at tage magten i landet, og hvis smudsige såkaldte indeappell ~~indkald~~ i dette lokale den 17. november skulle være optakten til den clausenske æra. Deres planer tog sig måske meget pænt ud på papiret - på det papir "Preben Wenck-pjecen" var trykt - men de kunne jo ikke udføres i praksis. Høle det danske folk var imod dem.

De politiske spædehungere slår sig for brystet og forkynder, at man skal følge den "med nye mænd på broen og dannebrog i top" - efter at de indtil 9. april har kastet vrage på alle andre symboler end hagekorset! De skilter brovtende med, at de er de eneste sande nationale danskere - mens hr. Clausen forleden i Folketinget oplyste, at det eneste, hans parti efter hans mening har modtaget fra Tyskland, er dets ideologi! De påstår at være tilhængere af socialismen og for-

kæmpere for det arbejdende folk, men deres økonomiske bagmand er Danmarks mest reaktionære herremænd og lensgrever i uskont samarbejde med storkapitalister i byerne og fædtspekulanter som hr. Houlberg og ligesindede. De og deres bundsforvante i LS og Bondepartiet er ved at blive fejlet totalt ud under den sene men derfor dobbelt velkomne udrensning, som for tiden foregår i i Landbrugernes Andelsforeninger, og de kæmpagtige forsøg, Clausenisterne for tiden gør for at vinde proselytter blandt Københavns arbejdsloste, kan med sikkerhed forudsiges at ville ende med, at de bliver endnu mere forhadte og foragtet af Københavns arbejdere end hidtil.

Men som sagt: Folkets praktisk talt eenstemmige afvisning af de politiske spadeguggere viser, at med viljen til samling og den rigtige opfattelse af situationen er der intet i vejen. Så er det spørgsmålet: Bliver folkets evner, styrke og nationale samlingsvilje udnyttet rigtigt?

...Hvad vor stilling udsat til angår, da er vi forvisset om, at vi atter vil genvinde vor nationale frihed og uafhængighed. Vi er ikke fantasmer. Vi ved, at så længe den imperialistiske krig varer, vil dette ikke kunne ske, vil vi vort lands vel, må vi altså lægge vort lod i vægtskålen - det være aldrig så beskedent - for at bringe krigen til afslutning, den krig, hvis afslutning alle folk ønsker og længes efter. Men den senere tids begivenheder og visse folks optræden samt hviskekampagne gør det nødvendigt eftertrykkeligt at fastslå: Det vil ikke være til gavn, men til ulykke for Danmark og det danske folk, om vi genvinder vor uafhængighed ved krigsførende imperialistiske magters hjælp. Det danske folk skal i denne henseende stole på sig selv, og sin egen kraft, og det ønsker nok og selvfølgelig at samarbejde med de arbejdende folk i alle lande, men ikke med de imperialister, som har tændt krigens grufulde bål over vor verdensdel. Vi beder alle agenter for mr. Churchills imperialistiske England - eller for andre imperialistiske magter - om at holde sig i ro og ikke tilføje det danske folks og Danmarks sag skade ved deres virksomhed, som kun kan betegnes som provokationsarbejde i påstået "nationalt" øjemed! De forværrer vor stilling i øjeblikket, og de fordærver vore fremtidsmuligheder, hvis de får held med deres virksomhed.

.....Vi kender situationen. Vi kender de opgaver den stiller os. Vi kender vort ansvar og ved, hvad kampen kan komme til at koste. Men uanset hvad der sker og hvilke vilkår, der bydes os, så skal man gøre sig klart, at kommunisterne har ret og kun de vil det rigtige - at Danmarks kommunistiske Parti aldrig under nogen omstændigheder svigter sin pligt eller indstiller kampen for arbejderklassens sag og for socialismens sejr - og at det under alle omstændigheder bliver os, der sejrer til sidst! ... Vi kalder til samling: Ikke for samlingsens egen skyld, men for folkets, for Danmarks skyld! Samling mod reaktionen og overklassen, som er folkets og derfor også landets fjender.

Samling til fælles enig kamp for, at det danske folk skal blive herre i eget hus og selv komme til at bestemme over sin og landets skæbne."

Talens problemstilling var ligetil og letforståelig. Det danske folk havde ikke og kunne ikke have nogen interesse i de imperialistiske staters forsøg på ad krigens vej at løse deres indbyrdes stridigheder. Det danske folk kunne ikke slutte sig til nogen af de stridende parter. Hitlers Tyskland havde besat landet og udsugede det blodigt, det var indlysende for de fleste udenfor samarbejdspolitikernes kres. Tysklands sejr var ikke ønskværdig. Som foran nævnt havde først Goebbels og derefter Stauning fremholdt, hvad der ventede de små nationer efter nazismens endelige sejr. Mange mente heraf at kunne drage den slutning, at følgelig måtte man ønske sejr for England og adskillige af de samarbejdende politikere søgte at dække over deres knæfald for nazismen ved under fire øjne og på dagligstuemøder kryptisk at agitere for England og mane befolkningen til ro og uvirksomhed i apatisk venten på England. Intet kunne på daværende tidspunkt være farligere. Den engelske Chamberlain-politik og den engelske imperialism havde såvel med Münchenforræderiet som under den finske vinterkrig altfor tydeligt dokumenteret, hvilken fare den var for de små nationer.

Mens alsangens og algangens partier bestræbte sig for at finde og drage hele folket med sig ind

i den marchkadt, angivet af Hitler, hvori de mente, historien ville bevæge sig fremover og herunder på skævt angav at håbe på Englands sejr, gik Danmarks kommunistiske Partis politik under besættelsens første år ud på at holde Danmark udenfor krigen, klart at tage afstand fra begge de stridende parter, hvis imperialistiske opgør ikke tjente folkets interesser og under parolen: Kun folkets vel er landets vel, at modarbejde reaktionens anslag på folkets levevilkår og angrebene på Danmarks demokrati og nationale uafhængighed.

Tilslutningen til Forum-mødet, som på en af den strenge vinters koldeste dage overværedes af mere end 14 000 københavnske kvinder og mænd, viste, at alsangens toner var i færd med at ebbe ud og ikke mere ville kunne genoplives, selvom alle den onde cirkels ondeste kræfter satte ind derfor. Folkets røst var ved at slå igennem i det besatte Danmark, og det kommunistiske Parti var folkets talerør.

Derom vidnede ikke alene den vældige tilslutning til Forum-mødet, men tillige det stedse stigende oplag på den kommunistiske dag- og ugepresse samt det store salg af den rigdom af marxistisk litteratur som udsendtes i tiden efter besættelsen.

1. majdagen 1941 fejredes af Danmarks kommunistiske Parti med store og velbesøgte møder overalt i landet. I partiets 1. maj opråb hed det bl.a.:

"... som vi har gjort det i mere end et halvt århundrede, således benytter vi også nu den 1. maj til at bekende os til socialismen, at demonstrere vor internationale solidaritet, at tilkendegive vor vilje til fælles kamp mod kapitalisme og krig, for folkenes broderskab i et socialistisk verdensfællesskab, og at udtrykke vor forvisning om, at arbejderbevægelsens kamp vil ende med sejr.

.... De kommende måneder bliver afgørende i mere end een henseende. Den magtige rejsning, som er i gang først og fremmest i Danmarks fagforeninger, søges imødegået af den, der vil gå kapitalisternes ærinde, med splittelsemanøvrer og udemokratiske foranstaltninger. Men der er al udsigt til, at den slags manøvrer mislykkes, til at Danmarks arbejderklasse bliver sig sin valdige styrke bevidst og benytter den i den fælles kamp for fælles sag og mod fælles fjende."

Hurtigere end ventet blev disse ord aktuelle. Den 22.

juni 1941 overfaldt Hitlers bander Sovjetunionen. Onsider

fik han den krig han hele tiden havde sigtet imod. Også

han skulle komme til at erkende, at bordet fanger, og at

den der graver en grav for andre, selv falder i den.

8. kapitel.Den 22. juni 1941.

"Tynget af svære bekymringer, dømt til månedlang tavshed, er timen nu kommet, da jeg endelig kan tale åbent...", således begyndte det opråb, hvorigennem Hitler gav det tyske folk meddelelse om det forræderiske overfald på Sovjetunionen.

Kl. 4,30 morgen den 22. juni 1941 blev den sovjetiske ambassadør i Berlin, Dekanosof, kaldt til møde hos udenrigsminister v. Ribbentrop, som overrakte ham en note, hvori den nazistiske terminologia rige ordforråd til karakterisering af Sovjetunionen og kommunismen spillede ud for fuldt register, og som konkluderede i, at føreren havde givet den tyske værnemagt befaling til med alle til rådighed stående magtmidler "at redde kulturverdenen for de dødelige farer, bolsjevismen indebærer, og gøre vejen fri for en sand, social opgangstid for Europa."

Det var en sindssyg handling, de nazistiske eventyrere her indlod sig på. Men den var ikke uden logik - den var den logiske følge af den politik, som allerede gennem mange år havde været fulgt af den internationale reaktions mest aggressive elementer, som havde hvæset kniven mod Sovjetunionen fra dennes første dag.

Hitler og hans banditter følte sig overbevist om, at de kunne tilintetgøre Sovjetunionen, og de var ikke de

eneste, som følte lettelse over, at krigen nu omsider havde fået den retning, kapitalismen hele tiden havde sigtet imod.

De regerende kreise i Frankrig var skadefro og tvivlede ikke om, at "Rusland" på kort tid ville være slået.

Et prominent medlem af USA's senat, den senere præsident Truman, erklærede i en tale dagen efter Tysklands overfald på Sovjetunionen:

"Når vi ser, at Tyskland vinder, må vi hjælpe Rusland, og når Rusland vinder, må vi hjælpe Tyskland, så de på den måde udrykker hinanden mest muligt."
(New York Times 24. juni 1931)

En lignende erklæring afgav i 1941 den daværende minister for den engelske flyvemaskineindustri, Moore Brabazon, der udtalte, at hvad Storbritanien angik ville det bedste udfald af kampen på østfronten være den gensidige udmattelse af Tyskland og Sovjetunionen, hvorved England ville få mulighed for at indtage en dominerende stilling.

Også den danske reaktion ønskede at give sit besyv med, og det var så sandelig ikke med fært hånd, man skrev de ledere og artikler, der kommenterede det nazistiske overfald på Sovjetunionen, som støttedes af Italien, Ungarn, Rumænien og Finland.

Nationaltidende skrev i en ledende artikel den 23/6 bl.a.

"Finland, et af Nordens lande er gået aktivt ind i krigen mod Sovjetrusland. Er der nogen i Norden, som ikke forstår den stilling, som Finland hermed har indtaget ved Tysklands, Italiens og Rumæniens side?

... Da krigen mellem vestmagterne og Tyskland begyndte i 1939, følte det i Norden som en stor smerte. Det var europæiske kulturmagter, stater og folk, som var vore gamle forbindelser, som her hævdede våbnene mod hinanden. Som neutrale magter kunne vi kun føle sorg over krigen mellem folk, som vi syntes burde have fundet hinanden i et stort europæisk fællesskab.

En sådan følelse besjeler ikke Nordens folk i den krig, som er brudt ud mellem Sovjetrusland og en række europæiske magter..."

Det var en stor tid for alle ønskedrømmenes store og mindre profeter. En hr. Hans Belling gav allerede den 23. juni i Nationaltidende en smuk opvisning i kapitalistisk presses opfattelse af objektivitet. Hr. Belling følte trang til at fortælle om styrkeforholdene på de nye fronter, og han gjorde det tør man sig med en ganske sjælden indsigt og klogt. Han skrev f.eks.:

".... Det russiske soldatermateriale er uensartet både af oprindelse og uddannelse, og store dele af hæren er svagt uddannede folk, som næppe er tilstrækkeligt bevæbnede... Russernes mangel på organisations talent og deres mangel på mekanisk snilde gjorde sig stærkt gældende under den finske krig. Bødderne og det øvrige transportvæsen svigtede, beskadigede våben, vogne og maskiner kunne ikke repareres, og fremfor alt svigtede den højere ledelse.

... En svaghed for Analand er hadet mod kommunismen i store dele af det russiske folk. Under normale forhold har man kunnet holde dette had nede gennem et hårdhændet politiregimentry men under en krig må derføres meget politimandskab på at hindre, at det kommunistiske regimente, som altid har udmærket sig ved svag organisation, bryder sammen indefra.

... Hele (den finsk-russiske) krigs gang vist, at den megen propagandistiske tale om den russiske hers uovervindelighed, kun var propaganda. Man fik lejlighed til at skifte et par lærefædder under den kommunistiske kolos' fodsides kappe med det asiatiske snit."

Sådan var tonen. Med slige tåbelige skrivelser forlystede små betalte skriblere deres kapitalistiske herrer og mestre, og så håbede man iøvrigt som Truman i Amerika og Moore Brabazon i England, at Tyskland og Sovjetunionen gensidigt måtte udmatte hinanden så meget, at det bestående måtte vedblive at bestå, og at England uden navneværdige ofre kunne genindtage sin gamle dominerende stilling i Europa og forbat være herre over de syv have.

Men takket være det sovjetiske folks heroiske kamp blev den 22. juni 1941 et vendepunkt i den anden verdenskrig.

Indtil da havde Hitler, som vi har set, ikke mødt nogen nævneværdig modstand i sine bestræbelser for at underkaste sig verden. Tiden fra Polens kapitulation i 1939 til overfaldet på Danmark-Norge kunne næppe, selv med den bedste vilje, karakteriseres som krig. De engelsk-franske styrkers "krigshandlinger" bestod fornærmeligst i, at man sendte en flok svin i døden ved at jage dem ind i tyske minefelter på grænsen mellem Frankrig og Tyskland. Herudover var det nærmest en sangerkrig. Engelske soldater erklærede syngende, at de ville hænge deres vasketøj til tørring på Siegfriedlinjen, og tyske soldater lærerede overmodigt tilbage: Wir fahren gegen Engelland. Men mere end til ? udfoldelsen kom det ikke.

At den danske regering havde til hensigt at yde modstand mod nazisterne fremgik hverken af ~~den~~ dens optræden den 9. april eller i tiden derefter. Den norske modstand ebbede hurtigt ud, ikke mindst takket være den farceagtige "hjælp" England ydede og modstanden i Frankrig, Holland og Belgien lod heller ikke ane, at disse landes regeringer nærede noget ønske om at slå nazismen. Tvertimod stod overalt de øverste indenfor landenes styre parat til at modtage de nazistiske okkuperanter og jævne dem vejen. Hvorfra skulle folkene i de besatte lande under disse forhold hente tro på, at den krig der førtes virkelig var en krig mod Hitler-Tyskland? Overalt var de demokratiske kræfter forfulgt og jaget eller i bedste fald truet til tavshed af dem, som under foregivende af at bekæmpe Hitler i virkeligheden affandt sig med Hitler

og blot ventede på det øjeblik, da han skulle blive så optaget af krigen mod Sovjetunionen, som de alle håbede på og bad om, at de ville få overladt selvstændigt at videreføre hans politik i deres land.

Den socialistiske Sovjetunions heltedige modstand mod den hidtil uovervindelige tyske krigsmaskine havde rent umiddelbart til følge dels, at den tyske har moralsk som fysisk svækkedes kraftigt for hver dag, der gik og dels, at folkene i alle lande fik nyt håb, at de demokratiske kræfter styrkedes i afgørende grad.

Denne styrkelse af de demokratiske kræfter skete ligefuldt i de såkaldte frie nationer og i de besatte lande. I England og Amerika t.eks. nødvendiggjorde Sovjetunionens inddragen i krigen som allieret, og som afgørende allieret, at de politiske magthavere, hvor lidet vel det end bekom dem, gennem presse, radio og anden oplysning fremstillede Sovjetunionen, sovjetfolket, dets ledere og dets politiske system på en ganske anderledes måde end hidtil. Hertil kom, at den røde hær heltedige modstand og sovjetfolkets heroiske og helt ubegribelige indsats i sig selv skabte ikke blot beundring men saglig interesse for Sovjetunionen. Såvel indenfor arbejderklassen som middelstanden og intelligensen så mange sig folgelig nødsaget til at revidere tidligere anskuelser om Sovjetunionen, og den kapitalistiske presses og radios nedtvungne popularisering af de vestlige demokratiers store allierede fremskyndede omslaget i opfattelsen af Sovjetunionen.

Men om muligt af endnu større betydning var Sovjetunionens inddragen i krigen for de af nazismen besatte og undertrykte folk i nord- vest- og sydeuropa. Her forstod først og fremmest de kommunistiske partier og arbejderklassen, noget senere så godt som hele folket, at der nu var sket en afgørende vending. Krigen, der var begyndt som en misforståelse, havde fået en mening i det jævne folks opfattelse. Dens mål var fra at være en talemløse, ingen troede på, blevet en realitet. National befrielse for den nazistiske terror og undertrykkelse, det var, hvad krigen gjaldt. Og sideløbende med Sovjetunionens historiske heltecamp mod de nazistiske overfaldsmænd udviklede der sig snart i alle besatte lande en modstandskamp mod undertrykkerne, der bar spiren i sig til en national befrielseskrig.

Krigens karakter betød, at hele folket fra spædbarn til olding blev draget med. Den kendsgerning, at kvinderne i ammunitionsfabrikerne spillede en mindst lige så udslaggivende rolle som frontsoldaten, at befolkningerne i de bombebergede byer var lige så udsat for at blive dræbt som soldaten i forreste linie, at kvinden og manden i de underjordiske modstandshære i lige så høj grad betragtede sig som soldater og var underkastet en endnu strengere disciplin end den regulære soldat, bevirkede efterhånden, at krigen i ordets alleregentligste betydning blev en total krig, en folkenes befrielseskrig. Og den blev en krig, hvor det gjaldt Enten-

Eller Neutralitet i kampen mod den bestialske nazisme var såvel hvad angik stater som det enkelte individ en umulighed.

Men netop fordi krigen udviklede sig på den måde, at det blev en folkenes befrielseskrig, eftersom det var de bredeste folkemasser, der førte og til slut vandt krigen, måtte grænserne for en national befrielseskrig snart blive for snævre for folkenes kamp.

Bevidst udviklede kampen sig i alle lande - under forrerskab af de marxistiske partier - efterhånden til sideløbende med den nationale befrielseskrig at blive en social befrielseskrig. I international målestok gav dette sig udtryk i, at USA, England og Sovjetunionen, navnlig det sidstnævnte land, stadigt kraftigere understregede, at folkene selv skulle have lejlighed til på demokratisk vis at indrette deres liv, som de ønskede det, når nazismen var slået og landene befriede.

Det var kapitalismens og imperialismens fortrop, der begyndte krigen som en følge af de imperialistiske modsætningsforhold. Det var München-folkene i alle lande, der forsøgte at gøre krigen til en opslidningskrig mellem Nazi-Tyskland og den socialistiske Sovjetunion. Det var Sovjetfolket og det brede arbejdende folk i alle lande, der ændrede krigens mening og karakter, og det blev sluttelig folkenes kræfter, som førte krigen til sejrrig afslutning.

Omend denne udvikling selvsagt tog sin tid, og kun kunne fuldbyrdes efterhånden som modstandskampen hevedes til et stadigt højere politisk niveau, var der dog straks den 22. juni et mærkbart omslag at spore i folkestemningen. I de af Hitler besatte lande åndede folkene lettet op i håbet om, at Hitler ville brække halsen mellem de to fronter, østfronten og vestfronten.

I Amerika og England så folket ganske enkelt en mulighed for i fælles kamp med Sovjetunionen at gøre ende på krigen, og som udtryk for denne folkelige stemning må den britiske premierminister Churchills erklæring over den engelske radio den 22. juni om aftenen betragtes:

"Faren for Rusland er også en fare for os og for De forenede Stater, ligesom målet for enhver russer, der kæmper for hjem og arve, er målet for frie mennesker, frie folk over hele jorden."

Churchill tilsagde folgelig Sovjetunionen at den hjælp, Storbritannien kunne yde, og han udtrykte håbet om, at såvel Dominions som Englands allierede ville handle på samme måde.

Noget senere indtog regeringen Roosevelt i USA samme standpunkt overfor Sovjetunionen, og dermed var grunden lagt for den engelsk-sovjetisk-amerikanske koalition mod Hitlertyskland.

Antihitlerkoalitionen satte sig som mål at slå Hitlerregimet og befri de af Tyskland undertrykte folk. Trods forskel i ideologier og økonomiske systemer i de enkelte forbundne stater, blev den engelsk-sovjetisk-amerikanske koalition til et nægtigt forbund af folk, der forenede

deres kræfter i befrielseskampen mod Hitlerfascismen.

I sin første tale efter Hitlers overfald på Sovjetunionen udtalte Stalin den 3. juli 1941 om krigen og dens perspektiv bla.

"Kampen mod det fascistiske Tyskland må ikke betragtes som en almindelig krig. Den er ikke blot en krig mellem to hære. Den er samtidig hele sovjetfolkets store krig mod de tysk-fascistiske tropper. Målet for denne folkets fædrelandskrig mod de fascistiske undertrykkere er ikke blot at fjerne den færevort land svæver i, men også at hjælpe alle de nationer i Europa, der støtter under den tyske fascismes ág. I denne befrielseskrig kommer vi ikke til at stå alene. I denne store krig vil vi få trofaste forbundsfæller i Europas og Amerikas folk, deriblandt også det tyske folk, der er trælbundet af de hitleristiske førere. Vår krig for vort fædrelands frihed vil smelte sammen med den kamp, som Europas og Amerikas folk fører for deres uafhængighed og demokratiske friheder. Det bliver en sluttet front af folk, der forsvare friheden mod slaveri eller truende slaveri under Hitlers fascistiske hære. I denne forbindelse er den historiske tale, som Storbritanniens premierminister, Winston Churchill, holdt om hjælpen til Sovjetunionen, og USAs regefrings deklaration om sin beredvillighed til at yde vort land hjælp fuldt ud forståelige og karakteristiske og kan kun fremkalde taknemmelighed i sovjetfolkernes hjertor."

Det nazistiske overfald på Sovjetunionen stillede den danske regering overfor en række nye, store opgaver. Den mødte dem ingenlunde uforbredt og løste dem på en måde, som aftvang landets nazistiske undertrykkere både anerkendelse og beundring.

Først og fremmest drejede det sig om at uskadeliggøre Danmarks kommunistiske Parti. Efter at Socialdemokratiet og de reaktionære partier lige siden 9. april havde udfoldet de største anstrengelser for at fremstille kommunisterne som de tyske nazisters håndlangere og medkæmpere, begyndte man nu med samme oplagthed at fremstille kommunisterne som det, de virkelig var, nazismens mest forbitrede og mest konsekvente modstandere. Og begiven-

hederne i tiden efter den 22. juni viste ikke alene, at de borgerlige og socialdemokratiske politikere og deres bladansvarere havde talt og skrevet med bedre viden, når de søgte at fremstille kommunisterne som samarbejdende med nazisterne, men tillige, at regeringen, og hele det magtapparat den rådede over, havde forberedt sig med overordentlig grundighed på at yde nazisterne den bedst tænkelige assistance i kampen mod kommunisterne. (se Scav. side 112).

Det er beskæmmende - men tillige ~~betegnende~~ betegnende for de borgerlige og socialdemokratiske forkæmpere for demokrati - at erindre sig hvor skamløs og samvittighedsløs de satte den grundlov ud af spillet, som de ellers til enhver en tid påberåbte sig og fremholder som folkets sikre beskyttelse.

Der foreligger oplyst, at efter at departementschef i justitsministeriet Eivind Larsen og andre natten mellem den 21. og 22. juni 1941 havde været tilkaldt til Dagmarhus, hvor Gestapo havde hovedkvarter, for at få deres direktiver angående arrestationen af kommunisterne, ringede Eivind Larsen til statsminister Stauning og forelagde sagen. Eivind Larsen spurgte videre: Skal vi iværksætte aktionen? Stauning svarede ja. Eivind Larsen spurgte videre: Skal vi også arrestere folketingsmændene? Stauning: Ja!

Landet ~~xxx~~ havde også på dette tidspunkt en justitsminister. Han hed Harald Petersen.

Samme justitsminister fortæller i den parlamentariske kommission den 11. september 1946:

"Den nat sov jeg, som jeg har meddelt i min skrivelse, og blev først vækket kl. 8 1/2-9 om morgenen. Det var netop et af de tilfælde, hvor jeg synes man behandlede mig, som jeg allerede var gået af. Jeg var sammen med statsministeren hos en fælles bekendt, og vi fulgtes ad hjem, og jeg spurgte statsministeren, der nogle gange havde været kaldt til telefonen, hvad der var i gære, men han slog det hen: Ja, der er et eller andet, de vil sparre havnen, eller noget i den retning, men hvad det så var, kunne jeg ikke få ud af ham. Så tog jeg hjem - jeg vil antage, at klokken har været 12 1/2, og da jeg kom hjem, gik jeg i seng, og af en eller anden grund må jeg have glemt at tage telefonen op i soveværelset, for de siger fra politiet, at de har ringet til mig et par gange, men jeg har ikke hørt telefonen, og først næste formiddag ringer den igen, jeg vil antage ved 8 1/2-9 tiden - måske en halv time senere. Det var nuværende departementschef Bivind Larsen, der ringede og gav mig et fuldstændigt referat af, hvad der var foregået om natten. Jeg sætter mig i forbindelse med statsministeren for at få bekræftet - og fik det også bekræftet..."

— — —

Så let og smertefrit foregik et grundlovsbrud. Landets justitsminister sov på sit grønne sove, mens det foregik, og først bagefter fik han bekræftet af Stauning, at det var sket - pr. telefon!

Eivind Larsen og hans hjælpere havde de bedste muligheder for at gennemføre de tyske nazisters ordre til punk og prikke - ja, mere end det, for mens nazisterne kun havde forlangt 70 personer arresteret, undså det nævenytige danske politi sig ikke for alene den 22. juni at arrestere ialt 295 personer landet over.

Mens opgaven ville have været afgørende for det tyske Gestapo, såfremt man fra de danske myndigheders side havde henvist dem til selv at foretage deres beskudte arbejde, var den ingenlunde vanskelig for det danske politi.

Rigspolitichefen Thune Jacobsen og mange med ham har senere villet hævde, at den 9. april 1940 brændte man alle for danske statsborgere kompromitterende papirer, som fandtes på politigården. Sandheden er en anden. Sandheden er, at netop den 9. april 1940 trådte en særlig afdeling under det politiske politi, kommunistafdelingen, kaldet afdeling D i virksomhed.

I en afhøring i den parlamentariske kommission den 12. november 1946 beretter overbetjent i kriminalpolitiet, Chr. Madsen, om, hvordan han oplevede den 22. juni, og forklarer hvordan et i forvejen i alle enkeltheder veltilrettelagt apparat klappede. Der er forsvrigt det politisk interessante ved Chr. Madsen, at han har fået sin opdragelse i DSU og er meget intim ven med finansminister H.C.Hansen.

Efter en forklaring i almindelighed om, hvad der skete

på Politigården den 22. juni, udspiller der sig følgende replikskifte:

Kresten Amby: De fortalte, hr. overbetjent, at De kom ind i afdeling D, som jeg forstår er et slags sikkerhedspoliti...

Chr. Madsen: Det er et gammelt politisk politi.

Kresten Amby: De kom derind i 1940?

Chr. Madsen: Ja, 1. april 1940.

Kresten Amby: Blev der mellem 1940 og juni 1941 foretaget noget særligt for at registrere ganske bestemte politiske personer?

Chr. Madsen: Der har været registreret i mange år i den gamle afdeling D's kartotek. Det var et specielt kartotek, og det viste sig da også, at de arrestationer, der blev foretaget fra afdeling D, at det var noget gammelt materiale, fra 1934-35. Der blev taget folk, som forlangst var udmeldt af Danmarks kommunistiske Parti, der var en del, som havde meldt sig ud allerede under vinterkrigen i Finland og nogle før. Der var opstillet et specielt kartotek, der var udarbejdet flere år i forvejen, en centralkomite for Det kommunistiske Parti, og det viste sig bagefter, at der var en hel del, som slet ikke var medlemmer af den. Det skyldtes vistnok væsentligt, at afdeling D havde ligget stille i nogle år, efter den affære, der havde været, hvor daværende kriminalassistent Andreas Hansen mistede sin stilling, derefter havde arbejdet ligget stille - ja, det havde nærmest ligget stille, indtil vi kom derop!

Kresten Amby: Må jeg spørge, selv om det ikke direkte angår kommunisterne: Der er her i kommissionen sagt, at denne afdeling i det hele taget havde til formål at følge politiske personligheder af alle partier her i landet?

Chr. Madsen: Det er rigtigt.

Kresten Amby: Hvor stort omtrent var dette kartotek?

Chr. Madsen: Det var meget stort.

Kresten Amby: Var det oppe på flere gange titusind?

Chr. Madsen: Ja. Jeg har ikke talt dem op, men der kan vel være mellem 50.000 og 100.000 mindst 50.000.

Kresten Amby: Hvad var egentlig formålet med, at politiet skulle følge alle ledende politiske personligheder? Jeg går ud fra, at det er fra alle partier.

Chr. Madsen: Ja, indenfor alle partier.

Kresten Amby: Hvad var egentlig formålet med det?

Chr. Madsen: Aner det ikke, det har jeg aldrig beskæftiget mig med!

Kresten Amby: Nej, det kan jeg forstå, det var jo ikke Dem, der bestemte formålet.

Chr. Madsen: Formålet var vel fra statens side at følge den politiske udvikling herhjemme, repræsenteret ved alle ledende mænd enten de var venstre, konservative, radikale eller socialdemokrater, og så var der lavet specielle kartoteker for kommunister og nazister.

Kresten Amby: Når De siger, at de var registrerede, betød det så bare, at deres navne og adresser stod på et kort?

Chr. Madsen: Fulde navn og fødselsår.

Kresten Amby: Og ikke andet?

Chr. Madsen: Havde de f.eks. holdt et møde et sted eller var kommet med en udtalelse...

Kresten Amby: En udtalelse vedrørende hvad?

Chr. Madsen: Af politisk art.

Kresten Amby: Men så siger De, at der var særlige kartoteker for de yderliggående partier, som man kalder dem, nazister og kommunister.

Chr. Madsen: Ja. Specialkartotek er trukket ud af det store kartotek. De stod jo også i det store kartotek.

Kresten Amby: Ja, det er givet. Hvor stort var det kartotek f.eks. for kommunisternes vedkommende.

Chr. Madsen: Ja, det var vel en 700-100 navne.

Kresten Amby: Men der blev jo ikke arresteret 700?

Chr. Madsen: Den 22. juni blev der i hele landet arresteret 295, og en masse blev tilfældigt anholdt. F.eks. blev der på Arbejderbladet i Griftenfeldsgade taget 20-30, der kom der om morgenen. De, der var sendt fra politiet for at ransage, anholdt dem, der kom. På Centraltrykkeriet i Blågårdsgade blev der ligeledes anholdt en hel del. Ligeledes i ungdomshjemmet i Åbenrå ved Cothersgade, og i en ungdomslejr syd på blev der anholdt 20-30. Det var tilfældige mennesker, men det var altså ledende kommunister, der skulle tages.

Kresten Amby: Det var ud fra den ordre, der var givet, at ledende kommunister skulle tages?

Chr. Madsen: Der om morgenen, er nu provinsen overstået - den er vi færdig med. Så skulle København tages, altså de ledende kommunister i Storkøbenhavn. Men før vi kom så vidt, gav dr. Fost et nik til kriminalrat Hermannsen, og han trækker op af sin jakkelomme en gul konvolut og siger: Her er et kartotek, som vi - altså tyskerne - har. Og dr. Fost gør en håndbevægelse, og kriminalrat Hermannsen afleverer det, enten til departementschef Eivind Larsen eller til politikommissær Odmar - jeg kan ikke huske ham hvem, men Odmar afleverer i hvert fald senere til politikommissær Andst, der sad modsat mig ved skrivebordet, og Andst afleverer det til mig.

Kresten Amby: Dette papir?

Chr. Madsen: Nej, kartoteket.

Formanden: Var det skrevet på dansk eller tysk?

Chr. Madsen: Det var skrevet på tysk. Der var vel 70 kort i kartoteket, men så vidt jeg husker, var der ikke så mange navne, der gik igen, for nogle navne gik igen, f.eks. rigsdagsmand Martin Nielsens, tyskerne havde lavet rubrikker for rigsdagsmænd og...

Kresten Amby: Og redaktør?

Chr. Madsen: Nej, ikke redaktører, borgerrepræsentanter, officielle repræsentanter. Det drejede sig kun om en 5-6 stykker.

Kresten Amby: Mindede dette kartotek Dem om noget, De i forvejen kendte? Mindede de navne, altså dette udpluk af navne, der stod i det kartotek, De fik af tyskerne om morgenen, om om navne De i forvejen kendte fra et andet kartotek eller en anden liste. Jeg spørger, fordi man ved afhøringerne her i kommissionen har gjort opmærksom på, at tyskerne den morgen mødte med en liste med vist 71 navne - nu kalder De det et kartotek, jeg formoder, det er det samme - og at dette nogenlunde svarede til enkelthederne i den liste, der tidligere var udarbejdet og som fandtes i sikkerhedspolitiets varetægt? Vil De ikke fortælle os nærmere om, hvad De ved om dette?

Chr. Madsen: Jeg har jo selv været deroppe i afdeling D, og det tyske kartotek var en direkte afskrift af vort specialkartotek!

Kresten Amby: Nå, det var det?

Chr. Madsen: Ja.

Kresten Amby: En direkte afskrift?

Chr. Madsen: Ja.

Kresten Amby: Det var påfaldende. Det var altså ikke bare det, at man havde fået underretning om de og de navne, men det var således, at det i enkeltheder kunne påvises, at det var en direkte afskrift?

Chr. Madsen: Ja, det kunne jeg ikke undgå at se, eftersom jeg kendte specialkartoteket.

Kresten Amby: Men så er vi inde på noget essentielt, noget væsentligt. Foruden det almindelige kartotek, de havde i sikkerhedspolitiet over de politiske partier havde de et specielt kartotek?

Chr. Madsen: Et specielt kartotek over nazister og kommunister.

Kresten Amby: Nej, nu taler vi kun om kommunisternes ~~Kommunisternes~~ et specielt kartotek over kommunisterne alene, på hvor mange navne omtrent?

Chr. Madsen: Ja, en looo navne, nu vil jeg ikke have mig ved tallet.

Kresten Amby: Men det var jo ikke looo tyskerne kom med.

Chr. Madsen: Nej, det var det ikke helt halvfjerds, men der var nogle og halvfjerds kort.

Kresten Amby: Men for disse korte vedkommende var de særlige oplysninger på kortene efter Deres mening en direkte afskrift af, hvad De havde i Deres eget?

Chr. Madsen: Ja!

Der udspringer sig nu en længere samtale, og Chr. Madsen går derefter til sagen.

Chr. Madsen: Disse kort var lavet - det er derfor, jeg kender den - efter indberetning, som vi selv, Dinesen og jeg, havde skrevet!

Kresten Amby: Og hvem havde fået denne indberetning?

Chr. Madsen: Det må jeg hellere forklare nærmere. I 1940, da vi kommer derop, er politikommissær Andst daglig leder af afdeling D. Den 13. eller 15. april (1940, red.), altså efter besættelsen, oprettes statsadvokaten for særlige anliggenders afdeling med nuværende departementschef Livind Larsen som chef og daværende kriminalassistent, nuværende politikommissær Odmar, som souschef. For afdeling D's vedkommende var det således, at vi stod i daglig referat til politikommissær Andst med vore informationer og forskellige ting, men han fik i realiteten aldrig informationer, for informationerne gik til souschefen for opdagelsespolitiet.

Kresten Amby: Det var Odmar.

Chr. Madsen: Nej, det var politikommissær, viceinspektør Glud-Johansen, og så gik det videre til souschefen, Odmar, men alt hvad der vedrørte tyskerne, skulle gå direkte til Odmar. Altså Dinesen og jeg var i en mærkelig mellemstilling, fordi vi i alt almindeligt politisk arbejde sorterede under chefen for opdagelsespolitiet og politikommissær Andst, men i alt hvad der vedrørte statsadvokatens afdeling altså forholdet til tyskerne og kommunisterne, hørte vi under statsadvokaten og politikommissær Odmar, og sådan var det i praksis under hele den periode, vi var deroppe. Senere, da interneringen var sket, sorterede også alt, hvad der vedrørte kommunisterne og det der under statsadvokaten og politikommissær Odmar.

Kresten Amby: Nu er det perioden mellem 1940 og juni 1941 vi taler om.

Chr. Madsen: Ja, det er det samme, der er ingen væsensforskell.

Kresten Amby: Men i den periode er der altså sket det, at der er udskrevet en liste på nogle og halvfjerds på grundlag af disse kort.

Chr. Madsen: Ja. Politikommissær Odmar kom til overbetjent Dinesen og mig og sagde...

Kresten Amby: Hvornår omtrent var det?

Chr. Madsen: Det var i juli-august måned 1940, måske lidt før, og han sagde, at han kendte ikke noget til de politiske forhold - det er sikkert også rigtigt - og han kendte heller ikke noget til de specielle kommunistiske spørgsmål. Det gjorde Dinesen og jeg jo heller ikke, vi havde aldrig haft med politik at gøre, før vi kom derop, og vi var lige kommet. Så sagde politikkommissær Odmar: Ja, men kan jeg kan ikke i den stilling, jeg nu indtager, når der kommer forespørgsler fra justitsministeriet og statsadvokaten, stå fuldkommen blottet i politisk henseende. Man spurgte om vi ikke kunne lave en beretning, en oversigt over Det kommunistiske Parti herhjemme fra dets start og over hele dets udvikling, hvorledes det blev ledet, en oversigt over centralkomiteen og Danmarks kommunistiske Ungdomsforbunds hovedbestyrelse, "Sovjetunionens Venner" og sådan noget. Vi sagde, at det kunne vi ikke gøre, men politikkommissøren mente, at vi kunne få nogen hjælp oppe i B. Så gik der en måned eller halvanden eller sådan noget, og vi fik ikke lavet nogen liste. Vi blev så rykket for denne liste, og så spurgte vi Odmar: Ja, men hvad skal den bruges til? Han svarede: Den skal bruges til at give mig informationer, så jeg har en vis viden om politiske forhold og om kommunisterne, for han kunne jo ikke stå blottet, der kom stadig forespørgsler fra justitsministeriet og statsadvokaten, og han havde ikke noget kendskab...

Kresten Amby: Statsadvokaten for særlige anliggender, altså Livind Larsen?

Chr. Madsen: Ja. Og Odmar garanterede for, at denne liste kun skulle bruges til dette. Så gik vi op og talte med nogle af vore gamle venner, som vi vidste havde en vis indsigt i politisk henseende, specielt kommunistiske spørgsmål, og spurgte om de kunne hjælpe os at lave en sådan liste eller oversigt, det skulle være en hel beretning, og det erklærede de sig villige til, og en af vore gode venner, lavede en sådan beretning, en kladde med blyant.

Harald Rielsen: Hvem var det?

Chr. Madsen: Det var rent privat overfor os, det er os, der har ansvaret for den beretning, der blev lavet, og det er Dinesen og mig, der har skrevet den under.

Kresten Amby: Hvornår omtrent var det?

Chr. Madsen: Vi lavede to lister, den ene dateret september 1940, den anden december 1940, og vi sagde til Odmar, at han måtte være forsigtig med den og ikke vise den til nogen, og det lovede politikkommissøren. Vi rykkede så for den nogle gange, da han havde haft den i nogle dage - jeg husker ikke, hvorlang tid han havde den - 8-14 dage - og vi fik den tilbage igen og vi sagde: Nu er der vel ikke nogen, der har set den, og så for resten, tyskerne og Hermannsen har vel ikke haft listen. Odmar svarede, at det havde de ikke.

Der føres nu et nyt ordskifte, der ikke bringer noget nyt, og

Kresten Amby spørger: Men da De så ser det kartotek, som tyskerne præsenterede Dem i 1941 ved aktionen, er det efter deres erindring nogenlunde de samme navne, der har været i den første indberetning til Odmar, og de samme oplysninger?

Chr. Madsen: Ja, det kunne man jo se, for der var på den liste en hel masse fejl.

Kresten Amby: Og det var væsentlig de samme fejl?

Chr. Madsen: Det var næm nokagtig de samme. Det var jeg klar over. Derfor tog jeg også kartoteket med mig med det samme den morgen. Allerede længe før denne aktion var jeg begyndt at blive en smule ubehagelig berørt af den beretning, vi havde givet. Vi sad jo ikke deroppe for eventuelt at give tyskerne visse oplysninger, specielt eftersom vi ikke havde spor forbindelser med tyskerne og det tyske politi - det var et rent og skært dansk foretagende oppe hos os - og dersom denne liste skulle være kommet bort, som linessen og jeg havde ansvaret for, og som vi havde afgivet, og den skulle være kommet i tyske hænder, var det jo direkte oplysninger til tyskerne.

Kresten Amby: Men De havde jo kun givet den til Odmar.

Chr. Madsen: Ja, ja, men man viste jo aldrig, hvad der kunne ske efter krigen. Det tænkte vi på hele tiden.

Chr. Madsen: Ja, det kan vel kun være sket - jeg ved ikke, men det er vel altså...

Kresten Amby: Det kan jo være sket ved indbrud.

Chr. Madsen: Nej, det er umuligt.

Formanden: Der er en eller anden, der har skrevet det af?

Chr. Madsen: Det tror jeg heller ikke...

Aksel Møller: Men det var vel ikke den samme?

Chr. Madsen: Det var ingen liste, det var et kartotek, og dette kartotek var skrevet af efter den beretning.

Kresten Amby: Det må være sket under en eller anden form.

Chr. Madsen: Det er der overhovedet ingen tvivl om. Det kan Dinesen og jeg jo se, det vidste vi.

Kresten Amby: Men hvordan det er gået til, har De ingen mening om?

Chr. Madsen: Nej.

Kresten Amby: Og det eneste, der er sket, er dette at De direkte skulle aflevere denne beretning

i sin tid til kommissær Odmar?

Chr. Madsen: Ja, men man kan jo spørge kriminalrat Hermannsen, om han har lånt listen.

Kresten Amby: Det er en ting for sig. Hvilken vej kommissionen vil gå, må den til sin tid selv afgøre, - men bortset fra denne mand eller de mennesker i afdeling D, der har hjulpet Dem med at få beretningen på benene, er der ingen andre, der i sin tid har haft beretningen i hænde end Odmar og De og Minssen?

Chr. Madsen: Overhovedet ikke...!

Overfor den parlamentariske kommission benægtede politikommissær Odmar til at begynde med at have udlå-
veret de omhandlede lister til nazisterne, men efter
at han havde haft en samtale i enrum med den tyske
kriminalrat Hermannsen, erkendte han, at/havde "udlånt"
de omtalte lister til kriminalraten.

Takket være det danske politis grundige forberedende arbejde var nazisterne således ikke i tvivl om, hven
de ønskede at arresteret, og deres håndlangere inden-
for det danske politi var lige så lidt i tvivl om, hvor
de pågældende skulde søges. Arrestationerne den 22. juni
1941 var et mønster på det gnidningsløse samarbejde
mellem tyske nazister og danske myndigheder.

Dette fortræffelige og udbytterige - thi talrige er
de kommunister, som måtte vandre i fængsel eller kon-
centrationslejr takket være det danske politis næve-
nyttighed - indskrænktes ikke til arrestationerne
den 22. juni. Helt frem til den 29. august 1943 var
den øverste danske politiledelse - trods alle senere
forsøg på at bortforklare det - nazisternes ivrige

og uvurderlige hjælpere.

Vi får senere lejlighed til at beskæftige os yderligere med dette lidet glørværdige kapitel i dansk politis historie. Her skal blot til eksempel anføres, hvorledes politikommissær Odmar og hans folk så sent som 1 december 1942 - altså efter 2 1/2 års besættelse med rigelig tid til at besinde sig - opretholdt det snævre samarbejde med Gestapofolkene på Dagmarhus og indtil de mindste enkeltheder traf aftale med og stillede sig til rådighed for Gestapo i jagten på de danske kommunister.

sider

Vi gengiver et par af/en rapport fra politikommissær Odmars afdeling:

Opd. H.J. Nr.....
19

København, V, den
6. december 1942.

Københavns Opdagelsespoliti
POLITIGÅRDEN

RAPPORT
over modtaget meddelelse eller telefonisk anmodning.

Modtaget den 6/12 1942 kl. Fra Kriminalassistent
af: Kræbtj. Alnæs-Andersen Livbjerg.

Der anmoder om, at Kræbtj. Helmer Christensen underrettes om, at han i Morgen Kl. 8,45 skal møde på Dagmarhus (paa Cykel) Han skal møde sig til Kr.ass. Rothe, og Anledningen er den, at Trafikassistent Børge Kruse Mourand, f.d. 26/3 1902 i Fredericia, som er erklæret i D.F.B. 240/41 fra hervedende Afdeling, idet han skal interneres som Kommunist, har indleveret noget Tøj hos en Akroder

i Morgen vil blive afhentet.

Helmer Christensen skal saa sammen med 2 fra Dagmarhus foretage det fornødne.

Kræbtj. Helmer Christensen er underrettet om foranstaaende og har lovet at møde som anført.

(sign.)

Alnæs-Andersen,
Kriminalbetjent

Kontinueret den 14. December 1942.

Fra Mandag den 7ds. til Lørdag den 12ds. har Kræbtj. Helmer Christensen holdt Vagt hos Skrådermester Larsen fra kl. 9 til 21, sammen med en tysk Politimand, og søndag den 13ds har Kræbtj. Sparving holdt Vagt i samme Hidsrum.

Undertegnede påbegyndte e.O. Vagten i Lejligheden i Dag kl. 9. Kriminalsekretær Rode var ogsaa til

Som det vil ses, er rapporten udfærdiget 6. december

1942. Man har erfaret, at kommunisten Børge Houmann mener at ville afhente noget tøj (en vinterfrakke, der er vendt) hos en skrådermester (hvis navn og adresse vi har udeladt som sagen uvedkommende - red.).

Kriminalbetjent Helmer Christensen skal møde på Dagmarhus (på cykle!) - men endnu den 14. december - efter at man i en uge har holdt vagt sammen med en tysk politimand - har Houmann ikke vist sig, og rapportens næste side fortæller:

Der blev derefter truffet den Ordning, at saafremt der til Larsen bliver sendt Bud eller telefoneret kort tid efter Frakken, vil Larsen telefonere her til Afdelingen. Under Hensyn til, at Børge Kruse Houmand selv kan komme efter frakken og påahøre Santalen, vil Larsen i alle Tilfælde ringe til et Palanummer, hvor der er Døgnvagt, og det blev aftalt, at han skal ringe til Palas 5973 (Politikommisær Odmar's Telefon). For saa vidt Santalen påahøres, vil Larsen lade som om han ringer til et Værksted, og han vil da give den Besked: "Det er Skrådermester. Var god og send Houmands frakke herhen med det samme."

Da Afdelingen har modtaget Besked fra Larsen, skal Rode eller en anden tysk Politimand straks underrettes paa Telf. C. 1946, Apparat 59, 60 eller 61, og aftales det videre forløb. For saa vidt der om natten ingen kan træffes paa de angivne Telefonnumre, skal der fra Afdelingens Side tages Affære, alt efter, som Situationen kommer til at foreligge.

Der kom imidlertid ikke til at foreligge nogen situation, som d'herre Odmar og Rode kunne udnytte. Houmann blev advaret og hentede sin frakke efter 5. maj 1945.

Men samarbejdspolitikernes og de ledende politifolks forsikringer om deres gode hensigter stømpes som slet og ret løgn ved konfrontation med dokumenter som dette.

Den umiddelbare følge af regeringens grundlovsbrud den 22. juni om morgenen var, at partiets og ungdomsforbundets kontorer samt partipressens redaktionslokaler blev besat af politiet og alle ejendele fjernet. Man afbrød derved partiets lovlige politiske arbejde og forhindrede udgivelsen af den kommunistiske presse. Disse overgreb, var brud på grundlovens §§ 84 og 85 (om foreningsfrihed og pressefrihed).

Samtidig fængsledes over hele landet den 22. juni 295 personer og i dagene derefter yderligere ca. 100. I intet tilfælde var fængslingerne begrundet, der blev ikke rejst anklage mod de fængslede, og de blev ikke stillet for nogen dommer, skønt grundlovens § 78 påbyder: "Enhver, der anholdes, skal inden 24 timer stilles for en dommer."

Hos samtlige fængslede samt adskillige andre foretog politiet husundersøgelser uden at være forsynet med dommerkendelse, skønt grundlovens § 8 (?) udtrykkelig erklærer "Boligen er ukrænkelig. Husundersøgelse, Beslaglæggelser og Undersøgelse af Breve og andre Papirer må, hvor ingen Lov hjemler en særegen undtagelse, alene ske efter en retskendelse."

I mange tilfælde, hvor beboerne under henvisning til denne grundlovsbestemmelse modsatte sig husundersøgel-

sen, tiltvang politiet sig med vold adgang til boligen for at beslaglægge breve, papirer o.s.v.

Blandt de fængslede befandt sig en række af Danmarks mest fremtrædende kunstnere, således den 72-årige Martin Andersen Nexø, Hans Kirk og Hans Scherfig. Desuden en række kendte fagforeningsledere, bl.a. Inger Gamburg, formand for Kvindeligt arbejderforbunds afd. 5, Carlo Hermansen, formand for murerne i København, Olaf Redder, DAF, Ålborg og Vald. Larsen, Jord- og Beton, København.

Samtlige kommunistiske repræsentanter i byråd og sogneråd blev fængslet og deres valgere således berøvet representation i kommunestyret.

Skønt grundlovens § 56 udtrykkeligt siger "Så længe rigsdagen er samlet, kan ingen rigsdagsmand tiltales eller underkastes fængsling af nogen art uden samtykke af det ting, hvortil han hører", udstedte regeringen - uden at søge folketingets samtykke - arrestordre mod samtlige kommunistiske rigsdagsmænd, Martin Mølsen blev arresteret på sin bopæl den 22. juni om morgenen. Alfred Jensen, som havde deltaget i et møde på Samsø den 22. og ført til København, men ved ankomsten til Københavns Hovedbanegård, lykkedes det ham at undslippe og bringe sig i sikkerhed. Den tredje folketingsmand, partiets formand Aksel Larsen opholdt sig på sommerferie i Vestjylland, hvorfra det i løbet af nogle uger lykkedes ham at komme til København.

Det er en yndet påstand fra socialdemokratisk side, at gennem illegaliteten fik partiet sin historiske chance. Dette er ikke rigtigt. Partiet havde siden afslutningen af finlåndskrigen været i ustandselig fremgang medlemsmæssigt og økonomisk. Aldrig tidligere havde det været så godt funderet og haft en sådan tilslutning. Dette var også medvirkende til at dansk og tysk politisk forenede anstrengelser, ikke, som man håbede, kunne udslette Danmarks kommunistiske Parti, ja næppe nok formåede blot rent midlertidigt at lække det. Flertallet af partiets ledende folk havde allerede umiddelbart efter 9. april fået anvisning om at træffe de nødvendige foranstaltninger med en forestående illegalitet for øje. Når politiets *Resultater* blev så forholdsvis stort, skyldtes det, at ikke alle omfattede situationen med tilstrækkelig alvor og adskillige havde slækket på sikkerhedsforanstaltningerne under de relativt fredelige forhold i det år, der var forløbet siden 9. april.

Støttestyrelsen af de tekniske forberedelser, som var truffet, rantes dog ikke under politirazziaerne, og allerede den 28. juni modtog partiledelsen de første kontingentindbetalinger fra københavnske partiafdelinger til den fortsatte, nu illegale, kamp.

Umiddelbart efter at Aksel Laursen var nået frem til København, samledes partiledelsen til en drøftelse af situationen, og de forholdsregler som den nødvendiggjorde. Fra mødet udsendtes til samtlige partiafdelinger:

8/25

349

Indlever
Hos Hustru
Helle All. Bk

(mere ?)

Teser af 10. juli 1941. Det blev heri fastslået, at det nazistiske Tyskland havde påbegyndt sin krig mod Sovjetunionen dels af had til og frygt for socialismen, dels for om muligt gennem erobring og udnyttelse af Ukraine og Kaukasus at skaffe sig tilførsler af levnedsmidler, olie og andre råstoffer, uden hvilke den tyske krigsøkonomi og krigsførelse måtte bryde sammen. Krigens karakter er ændret med begivenhederne af 22. juni, hed det videre. Tysklands krig er en imperialistisk erobrerkrig og samtidig fascismens krig mod menneskeheden og fremskridtet. I tesaerne blev der videre til den danske regering politik og overgrebene re taget stilling mod det kommunistiske parti, og partiets rolle i den øjeblikkelige situation blev præciseret gennem følgende linier: "Samtidig er folkeflertallet utilfreds med regeringens økonomiske politik, og under kommunistisk partis førerskab har arbejderklassen optaget kampen herimod. Som vi fortræd står i spidsen for det arbejdende folks økonomiske og sociale kamp, således fører vi an i hele det danske folks kamp for frihed og og national selvstændighed, for at få fjernet besættelsestropperne og gjort en ende på den tyske indflydelse i regeringens kontorer. I denne - den altoverskyggende - kamp står vi sammen med alle danske uanset politisk farve eller livsstilling, der ligesom vi ærligt ønsker at tilbageerobre vort lands uafhængighed."

punkt 8

Det blev påvist, hvorledes regering og myndigheder havde forhalet domsafsigelsen over en række terrorister

indtil den kommunistiske presse var forbudt, således at sagen kunne fremstilles som "kommunistisk terror" uanset kun en enkelt af de domte, og den som havde haft mindst med sagen at gøre) var medlem af partiet, mens hovedmanden Richard Jensen var blevet ekskluderet af partiet for halvandet år siden. I tesserne blev der taget skarp afstand fra terroristiske metoder. Det hed bl.a. "Intet medlem af partiet har med partiledelsens vidende eller vilje deltaget på nogen måde i dette eller lignende foretagender. De, der på nogen måde har deltaget, har ført partiet groft bag lyset og brudt partidisciplinen og har dermed stillet sig selv udenfor partiets rækker. Ethvert samkvem med dem skal afbrydes."

Endelig blev der i tesserne givet en række praktiske anvisninger på, hvorledes arbejdet under de nye, skærpede forhold burde gribes an. Det blev understreget: "Vigtigst af alt er nu at bevare partiet, at sikre det mod politiet og Gestapo og dermed muliggøre dets arbejde."

I løbet af meget kort tid var det lykkedes at knytte alle de tråde, de danske og tyske myndigheder havde brudt. Partiorganisationerne byggedes op på illegal basis efter tidligere udsendte retningslinjer. Forbindelsen mellem afdelinger og ledelse fungerede. De fleste trykkerier var intakte. Den gamle erfaring skulle påny bekræftes - at jo hårdere slag der rettedes mod det kommunistiske parti, des stærkere blev det.

punkt 12

Hvor let man fra regeringens side tog på den serie af grundlovsbrud, som aktionen mod det kommunistiske parti forudsatte, fremgår også deraf, at regeringen først samledes til møde mandag den 23. juni og her modtog underretning om alle de grundlovstridige handlinger, som var foretaget i dens navn, og som det var forbudt pressen at omtale. Ministermødets egentlige formål var dog at tage stilling til endnu en række tyske krav, i første række kravet om, at Danmark afbrød den diplomatiske forbindelse med Sovjetunionen samt, "at den danske regering deklarerede sin positive indstilling til den nu udbrudte konflikt, idet det modsatte ville være blevet opfattet som udtryk for misbilligelse fra tysk side".

(Scavenius, side 116).

Hverken i regeringen eller samarbejdsudvalget rejstes der indvending mod, at Danmark afbrød den diplomatiske forbindelse med Sovjetunionen, og allerede den 24. juni afgik der telegrafisk instruks til den danske gesandt i Moskva, Boldt-Jørgensen om at vende tilbage til Danmark så snart lejlighed gaves.

Regeringserklæringen om Danmarks tilslutning til krigen mod Sovjetunionen voldte det derimod nogen vanskelighed at nå til enighed om, men den 26. juni kunne regeringen publicere følgende:

Erklæringen af 26. juni 1941

I umiddelbar fortsættelse heraf fulgte ønsket fra tysk side om under krigen mod Sovjetunionen at opnå en

(Her evt. SUs bemærkninger 1 45 ved udvælgelsen af Døssing.)

tilslutning i de forskellige besatte europæiske lande, der kunne støtte påstanden om, at krigen var et korstog til værn for den europæiske kultur. Allerede den 28. juni bragte dagspressen store annoncer, hvori frivillige opfordredes til at melde sig til et såkaldt regiment "Nordland", og nogle dage senere kunne de danske nazister proklamere, at de havde oprettet et "Frikorps Danmark", for begges vedkommende gjaldt det, at de angiveligt kæmpede for et nyt Europa og for Danmarks sag imod kommunismen.

Skent hvervning til fremmed krigstjeneste ifølge dansk lovgivning var forbudt, kundgjorde regeringen allerede den 5. juli:

"Oberstløjtnant C.P. Kryssing, chef for 5. artilleri-afdeling i Holbæk har med den kgl. danske regerings billigelese overtaget kommandoen over "Frikorps Danmark". Stabschef i "Frikorps Danmark" er kaptajn i fodfolket, Thor Jørgensen. Korpset står under kommando af danske befalingsmænd. Til "Frikorps Danmark" kan alle, der har aftjent deres værnepligt efter 1931, melde sig."

Og for at ingen skulle være i tvivl om regeringens gode vilje, blev det besluttet, at officerer, der meldte sig til tjeneste i undertrykkernes hær, trådte uden for nummer og altså bevarede alle rettigheder indenfor det danske officerskorps.

Det viste sig dog hurtigt, at folkets retinstinkt er så sundt og stærkt, at det formår at gøre alle ministerielle og kongelige beslutninger magtesløse.

Trods godkendelse og velsignelse af den kgl. danske regering var Frikorps Danmark og Regiment Nordland folkene forhadte og foragtede af befolkningen, og det blev, ifølge daværende udenrigsminister Seavenius "for regeringen en vanskelig opgave at afbøde virkningen heraf overfor tyskerne." (Seavenius, side 120).

De mange arrestationer, oprettelsen af frikorpsene og regeringens hele, betingelsesløse kapitulation for kravet om at tilslutte sig Tysklands krig mod Sovjetunionen blev det hidtil alvorligste varsko for den danske befolkning om, hvad eftergivelsespolitikken indebar af farer for landet og folket, og Danmarks kommunistiske Partis formand, Aksel Larsen, talte utvivlsomt på et flertal af befolkningens vegne, da han i et "Åbent brev til regeringen ved hr. statsminister Th. Stauning" den 17. juli 1941 nedlagde "højtidelig protest mod de nævnte lovbrud og overgreb og mod regeringens landsskadelige politik."

I sit åbne brev, som blev duplikeret i et meget stort antal eksemplarer og pr. post tilstillet politikere, organisationer m.v., samtidig med at det uddeltes på arbejds- og kontrolsteder, ^{pladser} *opregnede Aksel Larsen* ~~den~~ række af grundlovs- og retsstridige handlinger, som regeringen havde begået siden 22. juni. Han protesterede mod overgrebet på det kommunistiske parti og dets presse og mod de mange arrestationer og tilføjede:

"Eventuelle undskyldninger i retning af, at fængselingerne m.v. er foretaget efter tysk ønske

eller krav gælder ikke. Dels bliver de ikke derfor mindre grundlovsstridige. Dels har regeringen og i særdeleshed de, hr. statsministre, gang på gang betonet, at indrepolitisk er regeringen suveræn og handler ikke under tysk tryk. Endvidere viser alle erfaringer, såvel herhjemme som fra Norge og andre lande, at indømmelser til okkupationsmagten kun drager nye krav efter sig. Endelig harmonerer fængslingerne og grundlovsbrudene kun altfor godt med regeringens politik og ded den landsskadelige og løgnagtige erklæring af 26. juni om krigen."

Om regeringens 26. juni erklæring skrev Aksel Larsen

i overensstemmelse med de af partiledelsen den 10. juli

udsendte teser:

"Jeg har stemplet regeringens erklæring af 26. juni som løgnagtig og landsskadelig. Løgnagtig - fordi den i bevidst modstrid med kendsgerningerne fremstiller det, som om Finland med tysk hjælp forsvarer sig mod et russisk angreb. Desuden påstår erklæringen, at Norden i almindelighed og Danmark i særdeleshed skulle være truet af Sovjetunionen, og dens højdepunkt er påstanden om, at der under det nazistiske Hitler-Tysklands førerskab kan kæmpes for europæisk kultur. Jeg ønsker heroverfor at fastslå:

1. Det er Tysklands nazistiske magthavere, der har påbegyndt denne krig for at erobre territorier og undertrykke og udsuge andre folkeslag. I strid med det finske folks tarv og ønsker deltager Finland i denne udprægede angrebskrig og har ved Feltmarskal Mannerheim udtrykkelig proklameret sine erobringseftersøgninger.

2. Rusland har aldrig været en trusel mod Nordens, endse mod Danmarks selvstændighed. Tværtimod kender Danmarkshistorien talrige eksempler på, at netop russisk indgriben har frelst os fra at blive opslugt af Tyskland.

3. Det er ikke Sovjetunionen, der økonomisk udplyndrer Danmark, og som på godt og vel et år har røvet for halvanden milliard levnedsmidler og vigtige råstoffer fra os (sammen med Nationalbankens guldbeholdning) uden at yde andet end værdiløse vekslere til gengæld.

4. Det er ikke Sovjetregeringen, der blander sig i Danmarks indre forhold. Det er ikke den, der tvinger folk ud af det politiske liv (Christmas Møller o.s.), der får regeringen til at give amnesti til politiske voldsforskydere (spadehuggerne fra Haderslev o.s.) eller som gang på gang fremtvinger regeringsomdannelser, sådan som nu sidst, hvor man benyttede nogle tyske soldaters mildt sagt ukorrekte optræden under en fodboldkamp til ikke alene at afbryde Danmarks sportslige forbindelse med Sverige, men også til at

få skiftet justitsminister, samtidig med at Berlins håndgangne mand, hr. Eivind Larsen, blev departementschef for politiet.

5. Det er ikke sovjettropper, der holder Danmark besat. Det er Tysklands magthavere, som direkte i strid med den af dem selv foreslåede ikke-angrebstraktat (ligesom nu overfor Sovjetunionen) har overfaldet Danmark, myrdet danske soldater, besat vort land og gjort det til krigs-operationsområde.

Jeg har kaldt regeringens erklæring for landskadelig - fordi enhver ved, at en tysk sejr i krigen vil gøre Danmark til en prøjssisk koloni, eventuelt med hr. Fritz Clausen og andre landsformændere som "Gauleitere". Enhver ved, at kun det nazistiske Tysklands nederlag kan skaffe vort land friheden. Følgelig er enhver understøttelse af Tysklands krig (uanset påskudene) i strid med det danske folks interesser og landsskadelig. Men regeringen understøtter ved sine handlinger og sin erklæring Danmarks fjender. Den er endog gået ~~til~~ med til at tillade, ja at støtte den for tyske penge organiserede hvervning til "SS-regiment Nordland" og til det såkaldte "Frikorps Danmark"...

Regeringen, hvis opgave det er at varetage Danmarks interesser og at overvåge lovenes, ganske særlig grundlovens overholdelse, har ved sine lovstridige og forfatningsstridige handlinger sat sig selv udenfor loven. Det er enhver god og lovlydig dansk borgers pligt at medvirke til lovenes overholdelse og følgelig at modvirke regeringens og politiets lovbrud.... Danmarks kommunistiske Parti er fast besluttet på at soge landets love overholdt på forfatningens grund, og på at tjene vort folk og vort land i kampen for at genvinde national frihed og uafhængighed. Vi stoler på alle fædrelandskærlige mænds og kvinders hjælp dertil."

I disse to første dokumenter fra illegaliteten - toserne af 10. juli 1941 og Aksel Larsens åbne brev til regeringen af 17. juli 1941 - videreføres med streng konsekvens den politik, der havde været det kommunistiske partis politik fra besættelsens første dag. Partiet understrogede påny, at den økonomiske kamp var en uadskillelig del af den nationale kamp, og det framsævede påny sin vilje til at stå sammen med alle - uanset partifarve eller anskuelser ellers - der ønskede ærligt at kæmpe for Danmarks befrielse. Det var en videreførelse af de

(Nexo's hilsen
og tak fra V.F.?)

mange bestræbelser, som allerede omend med ringe held,
var udfoldet for at samle folket til modstand i første
række mod de tyske okkupanter og herunder mod den danske
regering og den udplyndringspolitik, den førte overfor
småkårsfolk.

9. kapitel.STORE FORVENTNINGER.

Sommeren 1941, og i særdelighed efter 22. juni, var de store forventningers tid. I begyndelsen af juni havde englenderne måttet rømme Kreta. Den tyske frengang på Balkan og i Grækenland var uomtvistelig og efter 22. juni indløb flere gange daglig den ene store sejrbulletin efter den anden. Dagbladenes forsider, ofte over evne, for at give de vældige tyske sejre den mest storslåede og overbevisende opsætning. Mangespaltede oversigtskort markerede unge for uge de nazistiske horders fremrykning indtil Nationaltidende endelig den 10. oktober i et femspaltet sejrbrøl over hele forsiden kunne meddele: "Tyskland proklamerer, at Rusland definitivt er slået".

En sådan succes for det pangermanske broderskab var naturligvis ikke uden indflydelse på den danske regering og dens reaktionære støtter. De som af hjertet ville samarbejdet, blev endnu dristigere, og de som i hjertet frygtede nazisterne, blev endnu angsteligere. I regeringen forberedte man det lovforslag, som skulle retfærdiggøre indespærringen og forfølgelsen af kommunisterne - et lange næret ønske stod umiddelbart foran sin opfyldelse - og den socialdemokratiske statsminister Th. Stauning var både veloplagt og åbenhjertig, da han den 16.

august inviterede en journalist fra det nazistiske svenske blad "Aftonbladet" til en hyggelig lunch på Langelinjepavillonen og her meddelte ham og omverdenen sin opfattelse af stillingen i Danmark.

Stauning havde kun smil tilovers for den svenske uro over de indre danske forhold. Her gik det godt. Arbejdsløshedstallet var det laveste i tyve år. Store arbejder var i gang. Danmark var okkuperet, sandt nok, men derved var intet at gøre. Danmark beholdt sin selvstandighed og sørgede selv for sin civile forvaltning. "De ser kun danske politibetjente på Københavns gader," sagde Stauning.

-Forholdet mellem danskere og tyskere i landet?

-Godt! Det er klart, at når det gælder så mange mennesker, som her er tale om, kan der hist og her indtræffe uheldige intermezzi, men i øvrigt det store og hele er forholdet meget godt.

Stauning kunne konstatere en udbredt ændring i den danske opinion i forholdet til Tyskland: "Det har i Danmark gjort et stærkt indtryk, at de tyske hære er sat ind i kampen mod bolsjevismen. Forholdet mellem Danmark og Tyskland er blevet påvirket heraf, og der er sket et omslag i den offentlige menings indstilling overfor Tyskland."

- Danmark har jo også sine bolsjevikere?

- Ja, både bolsjevikere og nazister. Der findes nogle repræsentanter for begge parter i rigsdagen. Efter den

sidste tids handlinger diskuterer myndighederne planer om at forbyde det kommunistiske parti. Man er imidlertid klar over, at et sådant forbud kan komme til at skabe præcedens.

- Nogen revolution vil det danske folk imidlertid ikke?

- Vi er ganske klar over, at der kommer nye forhold i Europa, og de forandringer, dette for vort vedkommende vil medføre, de må komme - men successivt, i den rækkefølge og på den måde, der passer for Danmark og danskerne.

Stauning sluttede med en bekendelse om, at han betragtede det nye Tyskland som den ledende magt såvel i øjeblikkets som i fremtidens Europa.

Det var dog ikke kun blandt samarbejdspolitikkerne og alle dem, som berigede sig på samarbejdspolitikken, at forventningerne til fremtiden var store. Også folket var opfyldt af store forventninger. De kom ikke så brovtende til udtryk, de figurerede ikke på dagbladenes forsider, men de groede med uimodstændig kraft i alle ærlige danske sind. Og med god grund.

Verden over, i frie som i undertrykte lande, havde folkene den 3. juli lyttet til Stalins tale og deraf hentet tro og tillid til fremtiden.

"Hvordan kunne det gå til, at vor berømmelige røde hær har overgivet en række af vore byer og områder til de fascistiske tropper? Er de tysk-fascistiske tropper virkelig uovervindelige, således som de pralende fascistiske propagandister ustandselig udbasunerer?"

spurgte Stalin. Det samme spørgsmål, som millioner af mennesker verden over havde stillet i disse sorte dage.

Og Stalin svarede:

"Selvfølgelig ikke! Historien viser, at der ikke eksisterer og aldrig har eksisteret uovervindelige hære. Napoleons hær blev anset for at være uovervindelig, men den blev skiftet af de russiske, engelske og tyske tropper. Kejser Wilhelms tyske hær under den første imperialistiske krig blev også anset for at være uovervindelig, men led flere gange nederlag overfor de russiske og de engelsk-franske tropper og blev tilsidst slået af den engelsk-franske tropper. Det samme må man i vore dage sige om Hitlers tysk-fascistiske hær. Denne hær er endnu ikke stødt på alvorlig modstand på det europæiske fastland. Først på vort territorium er den stødt på alvorlig modstand. Og når den tysk-fascistiske hærs bedste divisioner som følge af denne modstand er blevet slået af vor røde hær, så betyder det, at Hitlers fascistiske hær også kan blive slået på samme måde som Napoleons og Kejser Wilhelms hære blev det." (Stalin: SU i krig, side 7-8).

Og i virkeligheden var de tysk-fascistiske hære allerede på dette tidspunkt af krigen godt igang med at blive slået. Bag de pralende sammeldinger skjult den kendsgerning, at de tyske sejre kostede strømme af blod. Hitler-hæren havde hidtil udelukkende kæmpet mod lande, hvis forbenede og gammeldags militærførelse, såfremt de ikke var direkte landsforrædere, regnede med, at når en hær var slået, så var den slået, og så var der ikke mere at sige om den ting. I Sovjetunionen var det ikke kun hærene, der kæmpede, det var folket, og at hæren af strategiske grunde måtte vige, betød ikke, at folket var besejret. Dertil kom, at den røde hær ikke veg uden at have kæmpet til sidste patron, ja på knive og hænder. I en officiel korrespondance, offentliggjort bl.a. i Politiken den 31. juli beklager de tyske nazister sig over, at den røde hærs afdelinger lader hånt om "den højere strategis principper" og i stedet for fredeligt at overgive sig, når de er omringede, slås til sidste mand, hvilket kræver kolossale store tyske ofre.

Den 14. august kom meddelelsen om, at Roosevelt og Churchill var mødtes på Atlanterhavet for at rådslå. Skønt USA ikke officielt var trådt ind i krigen, havde Roosevelt ikke på noget tidspunkt lagt skjul på sin vilje til at støtte England, og resultatet af de to statsmands møde blev en erklæring i 8 punkter om de to landes fælles krigsmål: De to lande erklærer, at de ikke ønsker territoriale udvidelser, at^{de} respekterer folkenes ret til selv at vælge deres regeringsform, at de ønsker at tilvejebringe et fuldstændigt økonomisk samarbejde mellem folkenes, at de ønsker skabt sikkerhed og frihed for frygt og tvang, og at de ønsker fri fart over have og oceaner og afvæbning af angribestationer.

Ikke overdreven optimisme, men tryk tillid til at den endelige sejr ville tilfalde folkene og ikke nazisterne lyste derfor også ud af den Orientering om Situationen, som centralkomiteen udsendte den 22. august, og hvori det bl.a. hed:

"Fra i dag og indtil Hitler er knust, er der een eneste sag, der har altoverskyggende betydning: fredssagen..... Det vil igen sige, at vort enhedsfront- og folkefrontarbejde skal være bredere og gå mere i dybden end nogensinde. Vi samarbejder med alle, som i den givne situation har samme opfattelse af hovedproblemet som os".

og endelig hed det i et afsnit om arbejdsopgaverne:

"Hitlers krigsøkonomi bygger på økonomisk og varemæssig plyndring af bl.a. Danmark, hvilket kun kan gøres ved forringelse af det danske folks leve-niveau. Tillige bygger hans politik i Danmark på køb af tilhængere gennem økonomisk bestikkelse i form af glubende fortjenester til storbander, entreprenører osv. på det arbejdende folks bekostning. Kampen for at modvirke sækning af arbejderne leve-

niveau, kampen for præsten, for landforhøjelser, for ordentlig hjælp til arbejdsløse, anskaffelse af arbejdsmateriale og lønnet osv. er således en effektiv bekæmpelse af Hitlers krigsøkonomi og politik."

Henvendelsen sluttede:

"Vi har stillet os på en fremskudt post i en afgørende kamp i en historisk situation. For Danmarks vedkommende afhænger så at sige alt af os. Vi tror, partiets medlemsstab er prøvet, stærk og stålset nok til med den fornødne arbejdsindsats, offervilje, mod og jerndisciplin at løse opgaverne, at slå angrebene på partiet tilbage og i spidsen for det danske folk føre an i den kamp, der atter skal give vort land friheden."

Og det blev det kommunistiske parti, som kom til at føre an i den kamp, som gav vort land friheden tilbage. I sommeren og efteråret 1941 tog modstanden mod okkupanterne form og fart på arbejdspladser og blandt befolkningen i det hele taget under direkte ledelse eller inspireret af det kommunistiske parti.

De store tyske sejre på østfronten bidrog ikke til at mindske deres nervøsitet og pirrelighed. Den 2. juli henvendte Rønne-Fink sig til Scavenius med en klage over Hedtoft-Hansen og H.C.Hansen. Resultater blev efter nogen forhandling, at Hedtoft-Hansen måtte træde tilbage som Socialdemokratiets repræsentant i De samvirkende Fagforbund, det udenrigspolitiske navn m.v., men begge forblev medlemmer af rigsdagen. Den 28. august blev H.P.Sørensen afsat som redaktør af Social-Demokraten, fordi et par kroniker af Harald Bergstedt om erfaringer fra en rejse i Tyskland var blevet forsynet med

en indledende "manchet" om, at redaktionen ikke delte Bergstedts anskuelse. Bergstedt forlod kort tid efter Social-Demokraten for at blive medarbejder ved det nazistiske Fædrelandet. USA blev anmodet om at hjemkalde sine konsulære tjenestemand og i Norge, Holland og Frankrig indskrænktes den diplomatiske representation til opretholdelsen af et generalkonsulat. Autostradaen Rødby-København-Helsingør krævedes gennemført (NB brev fra Gunnar Larsen desgang. og illustration??), og trods den dårlige danske høst forlangte nazisterne et stort parti korn afskibet til Norge. Endelig førtes der hele efteråret forhandlinger mellem regeringen og nazisterne angående et tysk krav om bevåbning af de danske handelskibe, der sejlede udenfor Østersøen. Når kravet ikke blev gennemført, skyldtes det ikke regeringen, men sømændene som på utvetydig måde tilkendegav, at de ikke ønskede det. Den foragtede "politik på havnekajen" viste sig mere effektiv end den kongeligt autoriserede politik. Dette kom også til udtryk overfor de nazistiske bevægelser. I Sønderjylland skabtes en organisation "Schleswigsche Kameradschaft" og folketingsmand Hartel, Bondepartiet, stiftede en forening til bekæmpelse af kommunismen "Dansk Antikommunisme". Sammen med alle de øvrige mer eller mindre åbent udtalte nazistiske bevægelser søgte de at udnytte det frie spil, myndighederne gav dem, i første række til hvervning af frivillige til østfronten, men resultatet stod ingenlunde mål med

de store ord og de brovtende gebarder. Befolkningen landet over viste dem enten ryggen eller smilede overbærende, hvis man da ikke som det gang på gang skete, gav dem et lag velfortjente ~~knæk~~ tærsk, når de med brask og bram indkaldte til hvervemsader.

Under alt dette havde regeringen og de samarbejdende partier med det berygtede nimandsudvalg i spidsen travlt med at udapekulere, hvorledes man bedst kunne gøre de den 22. juni og i tiden derefter foretagne grundlovsstridige arrestationer af kommunister og personer, som antoges at være kommunister, "lovlige".

Allerede den 5/7 fandt daværende kontorchef i statsministeriet, Herfelt ud af, at ganske vist giver grundloven ret til at danne foreninger i lovligt øjemed, men "om øjemedet er lovligt, kan til enhver tid afgøres af lovgivningsmagten, der frit kan afgøre, om en enkelt forening eller en bestemt art af foreninger skal forbydes, således at øjemedet herefter ikke er lovligt."

(ref til statsmin. 5/7 41). Da selve højesterets præsident, Troels G. Jørgensen ydermere om det kommunistiske parti kunne erklære: "Vesentligt er igrigt dets tilknytning til sovjetstyret og den kendsgerning, at det modtog sine ordrer fra dette fremmede land...." og om kommunisternes overbevisning: "Det må tilføjes, at denne overbevisning har et kriminelt tilsnit..." (Juristen 1/9 1941) faldt det ikke de ivrige forsvarere af den nye tyske orden vanskeligt at nå til enighed om, at Danmarks kommunistiske Parti burde forbydes ved lov.

Heller ikke blandt de politiske partiers repræsentanter faldt det vanskeligt at få tilslutning til forslaget. Begivenhederne den 22. juni syntes at have haft en ligefrem befriende virkning. Nu fik de endelig luft for nogen tilbageholdt indignation og mange skjulte tanker. Berlingske Morgenavis lagde for den 28. juni ved i en ledende artikel om afbrydelsen af den diplomatiske forbindelse med Sovjetunionen og regeringserklæringen og nazisternes nye krig at erklære: "Det danske folk vil helt og fuldt slutte sig til regeringens erklæring. Den er et fuldgældigt udtryk for, hvad der i dette øjeblik begår sig i vort folk af tanker og følelser."

Vestsjællands Socialdemokrat under politisk ledelse af fhv. minister H.P. Hansen skrev den 17. juli: "Blandt de politiske partier her i landet har socialdemokratiet i årtier været ene om at føre kampen mod Sovjetunionen, og vi ventor heller ikke at finde forbundsfæller i denne kamp, medmindre disse forbundsfæller ser rent øjeblikkelige fordele ved at slutte op i rækkerne."

Det blev dog et nummer for groft for Nationaltidende, som allerede den 20. juli tog til genmæle og erklærede: "Man skal høre meget, før ørerne falder af, og læse meget, før øjnene mister kuløren..... Fra det øjeblik, den russiske kommunisme trådte frem på arenaen... har vi betragtet denne politiske bevægelse som vort og andre kultursamfunds allerfarligste fjende og altid gjort skarpest mulig front mod kommunismen... og det kunde turde ikke være socialdemokratiske skribenter ubekendt, at det

først og fremmest var konservative stemmer, som krævede forbud mod kommunismen..... Kommunismen må vi se som en fjende, når og hvor den viser sig, og vi ved, at således har det overvældende flertal af det danske folk det.

Derfor virkede det også så overraskende i et socialdemokratisk blad at læse, at Socialdemokratiet blandt Danmarks politiske partier i årtier har været ene om at bekæmpe Sovjetunionen, alias kommunismen" osv osv.

spalte op og spalte ned. Fra det borgerlige demokratis yderste højre til dets lurvede Socialdemokrati kappedes man om at tage sig bedst ud i undertrykkernes øjne. Det kan næppe undre, at Fritz Clausens nazister ikke kunne forholde sig passive i denne adle kappestrid men gennem et bombastisk åbent brev til Stauning, offentliggjort i Fædrelandet, krævede, at det kommunistiske parti "uopholdelig skulde opløses" fordi det undergravede det danske folks etiske værdier og satte gudløsheden i system. Samme dag, man læste disse gribende ord i Fædrelandet, kunne man i tysk radio høre transmitteret det lige så gribende øjeblik, da danske nazister med den danske hær oberstløjtnant K.P.Kryssing i spidsen under en parade i nærheden af Hamburg aflagde troskabsed til Hitler.

Den 18. august meddelte det kommunistiske partis ledelse dels i en skrivelse til samtlige partiafdelinger og dels i en løbeseddel til offentligheden, at rigsdagen var indkaldt til onsdag den 20. august for at tage

stilling til det af regeringen udarbejdede forslag om forbud mod Danmarks kommunistiske Parti. Samtidig sendte Aksel Larsen personligt et brev til hvert enkelt medlem af rigsdagen, hvori han bl.a. erklærede:

"Hvilke lovforslag, justitsministeren end forelægger og hvilke "love", rigsdagen end vedtager, så ger man ikke derved de siden den 22. juni begåede ulovligheder og forfatningsstridige handlinger lovlige, og man befrier sig ikke for det medansvar der følger af, at rigsdagen intet har gjort for at have sin ukrænkelighed og sikre grundloven overholdt..... Rigsdagen (bør) nedstemme forslag om at forbyde et lovligt partis virksomhed, og den bør kræve regeringen til ansvar for dens forfatningsstridige og for Danmark skadelige handlinger."

Men rigsdagens ærede medlemmer var aldeles ikke sindet at tage kampen op mod regeringen. Gennem nimanndsudvalget havde justitsminister Thune Jacobsen meddelt, at dersom forbudet ikke gennemførtes ville der, efter hvad udenrigsministeriet havde oplyst, fremkomme krav fra tysk side herom, det var uden for al tvivl. Alene en Thune Jacobsens trusel om at en Scavenius mente, at nazisternes villo stille krav var tilstrækkeligt til at paralysero den hæderværdige forsamling af "folkerepræsentanter".

Thune Jacobsen modte således ikke nogen opposition. Hans og regeringens forslag til retfærdiggørelse af deres grundlovsstridige handlinger fik en let gang gennem rigsdagen. Lovens § 1 bestemmer, at alle kommunistiske foreninger og sammenslutninger forbydes og de bestående kommunistiske foreninger og sammenslutninger vil straks være at opløse. § 2 er sikkert den mest vildtgående paragraf der nogensinde er nedfældet i en dansk lov.

Den bærer, om noget, vidne om den ærlige og oprigtige vilje, hvormed regeringen og rigsdagen gik til arbejdet

for en gang for alle at udrydde kommunismen. I § 2 hedder det, at "Personer, hvis adfærd har givet særlig grund til at antage, at de vil deltage i kommunistisk virksomhed eller agitation, kan efter justitsministerens bestemmelse eller med hans godkendelse tages i forvaring, når dette skønnes nødvendigt af hensyn til statens sikkerhed eller dens forhold til fremmede magter." Dette åbnede i sandhed vide perspektiver. Hvor langt man efterhånden i mangel af en effektiv og på faste kriterier hvilende retskontrol kom, ses måske bedst af den omstændighed, at man i efteråret 1942 traf beslutning om internering af tidligere spaniensfrivillige. Beslutningen blev truffet af justitsministeren og stadfæstet af byretten (dommer Arthur Andersen) og højesteret alt under henvisning til kommunistlovens § 2. Det distraherede ingen af de ansvarlige instanser, at mange af de internerede spaniensfrivillige ikke var eller havde været medlemmer af det kommunistiske parti eller overhovedet nogensinde befattet sig med kommunistisk agitation eller virksomhed, ja end ikke, at flere af de internerede var fjendtligt indstillede overfor kommunismen. Helt barokt kom paragraffen til at virke derved, at kommunistloven kriminaliserede kommunistisk agitation og virksomhed, og som følge heraf nød personer, der brød loven, godt af den grundlovmæssige retskontrol, medens man unddrog dem, der anholdtes og indespærredes efter administrativ beslutning på grundlag af en mer eller mindre velbegrundet mistanke om, at de ville beskæftige sig med sådan virksomhed,

beskyttelse efter grundlovens § 73. Den dommerfremstilling, der anordnedes ved kommunistloven var nemlig i virkeligheden en tom formalitet, der uden enhver reel betydning kun opfyldte den funktion at stikke offentligheden blår i øjnene. Så vidt vides blev ministerens interneringsbeslutning ikke tilsidesat & eet eneste tilfælde.

Demokratiets tapre forkæmpere, på regeringsbankene som på de menige medlemmers pladser, nærede dog ingen bekymring.

Justitsminister Thuno Jacobsen åbnede ballet. For om muligt at få befolkningen til at tage fejl af lovens motiver, omhandlede en stor del af hans forelæggelsestale sagen omkring den tidligere omtalte såkaldte "Richard Jensen terrorbande", som i 1938 havde øvet attentat mod Gdynia-Amerika linjens Batory og på to spanske trawlere i Frederikshavn.

Det var i sig selv påfaldende, at denne sag, der havde slæbt sig langsomt hen siden 1938 først kunne bringes til afslutning 14 dage efter den 22. juni og først på dette tidspunkt, da det kommunistiske ark dagblad Arbejderbladet ikke længere udkom, fik pressen tilladelse til overhovedet at omtale den.

Dernæst var det ikke i ringeste grad bevist, ja end ikke sandsynliggjort, at Danmarks kommunistiske Parti havde haft med denne sag at gøre. De dømt var ikke kommunister. Enkelte havde engang været det, men var, som Richard Jensen, forlænget kastet ud af partiet. De notoriske medlemmer af partiet, som var indblandet i sagen, blev netop frikendt

ved byretten, og partiets stilling til og mening om en virksomhed som "terrorhånden"s var både før og efter attentatet i Frederikshavn klart tilkendegivet med en utvetydig afstandtagen.

Disse beskyldninger mod Det kommunistiske Parti var således mindre end intet værd. De fremsattes med bedre vidende. De havde alene til formål at forvirre befolkningen.

Til den allerede skete internering mente regeringen at have fuld hjemmel i "nødretsgrundsetningen", men da det måtte forventes, at forvaringstagelsen ville strække sig over længere tid, mente justitsministeren, at der nu måtte fremskaffes lovhjemmel dertil.

På rad og række stod ordførerne for partierne dernæst op og tilkendegav sammen med nazisterne deres glæde over regeringens skridt.

Socialdemokratiets ordfører, Alsing Andersen, folte sin demokratiske samvittighed svært beroliget ved, at "den i lovforslagets § 2 foreslåede fremgangsmåde ved den praktiske gennemførelse af de påkravede foranstaltninger, fulgte en linje, som dansk retsforståelse lagde afgørende vægt på, idet der gik gennem de to instanser, Københavns byret og Højesteret, skabtes sikkerhed mod misforståelser og misbrug."

Venstremanden Vagn Bro var navnlig glad over bestemmelsen om, at ministeren hver tredje måned skulle afgive meddelelse til et af rigsdagen nedsat udvalg om, hvilke personer, der var eller i den forløbne periode havde været taget i forvaring.

Disse citater bør kontrolleres efter rigstidende.)

For den konservative ordfører, Bjørn Kraft, hvis mest
havnkundige politiske indsats indtil denne dag havde
veret publiceringen af et hyldestskrift til den italien-
ske fascistiske diktator Mussolini, var det en stor dag.
Han beklagede, at man ikke allerede for lange siden havde
set så klart og logisk på demokratiet som i dag. "Et
parti, der som det kommunistiske lader sin holdning og
sine meninger bestemme, ikke af hensyn til dets eget folk
og dets eget land, men af, hvad et andet lands interesser
kræver, placerer sig selv på en ganske bestemt måde i
sine landsmænds opfattelse, og det ville derfor også kun
virke ynkværdigt, om et sådant parti, når det kom i van-
skeligheder, pludselig ville søge ly bag ved landsmænds-
skabets lov." Bjørn Kraft var ikke blind for "at denne
lov af og af en sådan natur, at dens bestemmelser meget
let vil kunne komme i et beklageligt modsætningsforhold
til almindelig dansk retsfølelse" - men da den altså
tjente til at ramme kommunisterne, nærede han ikke be-
tænkeligheder ved at give den sin bedste anbefaling. For
at ingen skulle være i tvivl om Bjørn Krafts og de øvri-
ge demokratiske folkerepræsentanters mening, gjorde Bjørn
Kraft i en kort bemærkning umiddelbart før afstemningen
opmærksom på, at dette lovforslag aldeles ikke - som nogen
måske kunne tro - var frekaldt af Fritz Clausens åbne
brev til statsministeren. Nej, det var et stykke godt,
gedigent samarbejdspolitisk arbejde!

A.H.Hansen tilsluttede sig på de Radikales vogne og

Oluf Pedersen på Retsforbundets. At Bondepartiet og Nazisterne var tilfredse med forslaget er en selvfølge.

Lovforslaget vedtoges eenstemmigt såvel i folketing som i landsting. Senere fik justitsministeren folketingets samtykke til "forvaringstagelse" af de tre kommunistiske folketingsmand af hvilke Martin Nielsen havde været "forvaringstaget" allerede fra den 22. juni. Indstillingen vedtoges eenstemmigt. Ikke een bad om ordet!

Den ynkelige og nationalt nedværdigende komedie forblev ikke ubesvaret. Ganske vist havde ingen af de på fri fod værende kommunistiske folketingsmand kunnet skaffe sig adgang til folketingsalen. Hele rigsdagsbygningen var besat af et stort opbud af politifolk og rigsdagens tjenestemand havde ordre til at være politiet behjælpelig med anholdelsen af de to kommunister, hvis de skulle vise sig. Det gjorde de fornuftigvis ikke.

Det kommunistiske Partis svar blev i en lille 16 sideret pjece, den første illegale tryksag af format under den tyske besættelse, Danske Toner. Omslaget var i rødt og hvidt. Alle danske hjemm sanghefte, stod der i øverste venstre hjørne og under titlen, Danske Toner, stod 16 danske sange med musik - Syng dem ved arbejdet - Syng dem i hjemmet. Ved et flygtigt øjekast kunne det lille hefte såmænd godt antages for et billigt sanghefte med nationale sange. Heftet tryktes i 20 000 eksemplarer og var færdig til distribution den 26. september. Det var noget af en bedrift så kort tid efter forbudet og

under den hårde politijagt at gennemføre denne opgave. Men de 20 000 smukt trykte og heftede eksemplarer havde også stor virkning. Indadtil i partiet gav de selvtillid og mod til at gå igang med andre, store opgaver. Til dem, der troede, at man kunne udslutte Danmarks kommunistiske Parti ved hjælp af et par lovparagraffer, var de et alvorligt varsko, og endelig medvirkede hele den lille pjeces udstyr til at samle opmærksomhed om den, og kommunisternes svar på samarbejdspolitikernes overgreb blev derigennem kendt i vide kreise. Hertil bidrog også den særlige distributionsform, der satte det danske og tyske politi adskillige grå hår i hovedet, idet brevet med pjecen så at sige i samme klokke-tid dumpede ind gennem 20 000 brevkasser over det ganske land, hos politikere, og brugsforeningsuddelere, hos fagforeningsformænd og intellektuelle og ingen fandt nogensinde ud af, hvor pjecerne egentlig var afsendt fra, idet næsten samtlige landets større byers poststempler var repræsenteret - og alle med samme klokkeslet - i det materiale, politiet i måneder bagefter noget slaksret gik og samlede sammen.

Danske Toner indeholdt: Talen, som burde være holdt i Folketinget den 20. august 1941. Den gennemgik med stor særlighed og grundighed den række af grundlovsbrud, regering og myndigheder havde gjort sig skyldig i siden den 22. juni. Den tog til orde mod justitsministerens forelæggelsestale og hans forsøg på at kriminalisere partiet, og den påviste, at de virkelige agenter for en fremmed

magt ikke var kommunisterne, men i første række den nazistiske parti og dernæst den regering og den rigsdag, som snart sagt i et og alt og sidst gennem forbudet mod kommunisterne gik Hitler-Tysklands erinde.

I et særligt kapitel påvistes på linie med teserne af 10. juli, hvorledes det var Hitler-Tyskland og ikke Sovjetunionen, som udgjorde en trusel for Danmark og det danske folk, og i et efterfølgende afsnit: Sovjetfolkets kamp er også vor kamp, hed det: "Af disse kendsgerninger og af forbudet mellem Sovjetunionen, England og Amerika øser Europas undertrykte folk og alverdens frihedelskende mennesker nyt håb og mod. Konturerne af Hitlers nederlag kan skimtes, og den røde hærss hammer-slag, som i østeuropa nedbryder hans væbnede magt, bliver afgørende for sprængningen af de kæmpe-lænker, også Danmark er smedet i."

Et særligt afsnit var viet Hitlers økonomiske udplyndring af Danmark og den kamp, som kommunisterne på arbejdspladser og i fagforeninger havde rejst herimod, og som var en medvirkende årsag til, at man fra alle samarbejdspartiernes side så stærkt ønskede at få kommunisterne uskadeliggjort. Men kommunismen kan ikke forbydes, hed det. "Det er ikke første gang, den marxistiske arbejderbevægelse, snart under navnet socialistisk, snart under navnet kommunistisk, søges forbudt og tilintetgjort. Og hvordan er det gået? Det er gået, som Stalin sagde: 'Snese og hundreder af borgerlige regeringer

har forsaagt at tilintetgøre marxismen. Og Resultatet?
De borgerlige regeringer kom og gik, men marxismen består.
... Om der er aldrig så mange tyske soldaterstøvler i Danmark idag, om de "danske" nazister er aldrig så brovtende, om regeringen er aldrig så krybende overfor vore undertrykkere, og hvilke metoder man end benytter i forfølgelsen af os - vi giver aldrig op, og vi ved, at sejren bliver folkets, at Danmark bliver frit igen.

Men friheden vindes ikke ved at bøje nakken. Det danske folk gør sig ikke fortjent til friheden, hvis det nøjes med at sætte sin lid til, at Sovjetunionen og England nok skal give os vort land igen, når de har knust Hitler. Kampen er hård og verdensomspændende. Dens front går ikke blot ved Kanalen, i Ukraine og i Karelen, den går gennem hver eneste fabrik, hver eneste landsby i Europas lande. Og ikke mindst i de besatte og underkuede. I den front er det danske folk ved at finde sin plads og udfylde den, og vi kommunister skal vide at føre an....

Vi kender nu regeringens og rigsdagens jammelige holdning. Vi indlader vor sagg for solve det danske folks domstol, det folk, som i tusind år ikke har tålt fremmed herrevalde i landet, som fæstede en skipper Klement og en Niels Ebbesen, såvel som en Hørup. Det danske folk, som altid i de sværeste stunder forstod at holde sammen, at behandle landsforrædere efter fortjeneste, at stå forenet og at løfte i flok. Vi opfordrer det danske folk til i denne historiske tid at tage landets skæbne i sine

egne hænder!

Leve et frit Danmark!"

Udbredelsen af Danske Toner førte til mange arrestationer landet over, og adskillige idøstes op til 1 års fængsel, men dette tjente kun til yderligere at vække befolkningen til erkendelse af, hvor det bar hen, såfremt regeringen fik magt, som den havde agt.

Som det gik på den politiske front, således gik det også på den økonomiske. Regeringen, myndighederne og de socialdemokratiske faglige ledere kunne vel notere en række "sejre", men for hver "sejr" styrkedes enheden og viljen til kamp blandt arbejdspladsernes folk.

Den danske inflation, som i virkeligheden var begyndt for krigen, udviklede sig støt. Den havde to kilder: Efterspørgselsinflationen, opstået ved en kunstig forhøjelse af efterspørgslen, som under besættelsen øgedes ved, at staten via Nationalbanken kontant financerede okkupanternes køb over varnemagtskontoen og clearingkontoen. Herved kunne tyskerne direkte drive prisen op på de varer, de ønskede, og gennem disse køb skabtes ny købekraft hos eksportører og entreprenører, som disse igen anvendte til at drive prisen på andre varer op med. Den anden kilde var omkostningsinflationen, som opstår ved, at en eller flere af de forskellige parter, hvis indtægt tilsammen udgør vareprisen, direkte forøger deres produktionsudgifter. Gennem kornordningerne havde landbruget fået fordoblet sin indtægt. Tilsvarende stigninger havde fundet sted i skibsrederes, tørvefabrikan-

ters, entreprenørers og en række industrielle og handelsmæssige avancer, mens arbejderne havde fået forringet deres levestandard stærkt op imod 30%. Der var herved opstået en skævhed i indkomstfordelingen til ugunst for arbejderklassen.

Følgende tal viser tilvæksten i clearing-konto og værnemagtskontoen:

	Clearing-kto mill. kr.	Værnemagts-kto mill. kr.	tilsammen mill.kr.
April kvartal 40	150,5	57,7	208,2
Juli - -	213,4	189,1	402,5
Oktober - 41	68,7	162,6	231,4
Januar - -	90,3	104,8	195,1
April - -	96,3	120,7	217,0
Juli - -	122,9	95,2	218,1
Oktober - -	137,8	122,6	260,4

Den mest umiddelbare og mærkbare følge for befolkningen var et betydeligt svind i de danske lagre og i husdyrbestanden. Den 30. maj var der i landet kun 1 825 000 svin mod 3 199 000 11 måneder tidligere. Samtidig var smørproduktionen formindsket med 31%, og da høsten 1941 kun beløb sig til ca. 2,7 mill. tons mod 3,2 mill. tons forrige år, og tyskernes krav om leverancer var meget store, måtte det gå ud over hjemmemarkedets forsyninger.

Den 27. september vedtog representantskabet for LS en udtalelse om, at landbrugets økonomiske stilling

stadig var meget dårlig, men da landbrugets forrentningsprocent for 1940/41 blev gjort op, viste det sig, at den for ejendomme ~~under 10 ha~~ under 10 ha havde været 7,6%, fra 10 - 50 ha 10,8 % og for ejendomme over 50 ha 11,9%. Landbruget havde altså som helhed tjent store krigsgvinster, først og fremmest som følge af det niveau, tyskerne havde drevet landbrugets priser op i for at stimulere dets interesse for "eksport" (clearingkontoen), men også fordi det store landbrug hensynsløst havde benyttet sig af besættelsen til egen berigelse (bl.a. gennem uofficielle aftaler med Tyskland udenom regeringen i besættelsens første tid). Stort set havde denne udvikling plyndret den øvrige befolkning, først og fremmest arbejderklassen og andre mere faste pengeindkomster for rundt regnet 500 mill. kr. om året.

Den plyndring gav sig udtryk i en fortsat række af prisstigninger. Ganske vist foregav regeringen at søge denne udvikling bremset eller ialfald dæmpet gennem fastsættelse af maksimalpriser på en række varer, men for eksempel for kød og skotøj skete det på den måde, at varerne deltes efter kvalitet i flere klasser, hver med sin maksimalpris, således at status quo stadig opretholdtes, og de med de mange penge fortsat var i stand til at sikre sig de bedste varer. Iøvrigt bevarde de gridske producenter maksimalprisordningen for kød med delvis leveringsstrøjt, hvilket havde til følge, at tilførslerne til kødbyen i København gik betydeligt ned. Da landbrugministeriet bestemte, at de rige tørve-

baroner fremtidig skulle levere tørvane til fast vej, svarede Øernes Tørvfabrikanter åbenlyst den 18. juli med en opfordring til at standse produktionen.

Hvad arbejdsløsheden angik, lå situationen ikke helt så lyst, som Stauning gav udtryk for i sit tidligere omtalte interview til det svenske blad Aftonbladet. Ved udgangen af maj måned var arbejdsløshedstallet 11,9% eller ca. 71 000, hvortil må lægges de mange tusind, som af regeringen var drevet til at søge arbejde i Tyskland eller Norge. For at skjule dette forhold mest muligt, fik den socialdemokratiske arbejdsminister Johannes Kjærbøl den 10. juli gennemført en ændring af beregningsmåden for arbejdsløshedstallet. Herefter skulle visse kategorier ledige udelades af beregningen. Det gjaldt invalide- og aldersrentenydere, deltagere i beskæftigelsesforanstaltninger, folk, der havde vægret sig ved at tage anvist arbejde, personer over 70 år og personer, der højst havde været ledige 3 dage af den forløbne uge. Hertil kom personer i alderen 60 til 70 år, personer, der kun havde været udført ledige i under seks dage og arbejdsløse, der havde eget jordbrug eller andet bierhverv.

Ved hjælp af denne forfalskning lykkedes det at bringe arbejdsløshedstallet for juni ned på 24 000 forsikrede og 8 911 ikke-forsikrede. Arbejdsløshedsprocenten publiceredes som 4, mens den i virkeligheden var 8,8! Men helt at afskaffe arbejdsløsheden formåede Kjærbøls fiks-fakserier dog ikke. Tvertimod, i løbet

af sommer- og efterårs månederne steg tallet af arbejdsløse stærkt. I oktober var det 16,3% (officielt 8,8%) og i december var det nået helt op på 23,3% (officielt 13,1%). Presset af arbejdsmandene gennemførtes i juli en ændring i loven om beskæftigelse af arbejdsløse, hvorefter akkordarbejde fremtidig skulle aflønnes overraskelsestæssigt, og i loven om ekstraordinær fortsættelseshjælp indføjes en bestemmelse om, at dagetallet i særlig hårdt ramte kasser udvidedes med 60 dage indtil 1. oktober 1941. Men det var og blev lapperier, og arbejdsmarkedet var ingenlunde præget af den ro og orden, som regeringen ved hver lejlighed opfordrede til. Bitterheden blandt arbejderne var voksende. Ikke nok så mange smukke ord om, at alle var i samme båd, formåede at overbevise dem om, at de ikke blev snydt og bedraget, for at en lille flok kapitalister, værnemagere, entreprenører og vognmand kunne skovle vældige formuer til sig. Kommunistjagten, som satte sig spor i den ene fagforening efter den anden, og oftest ramte den, der mest uforbeholdt havde talt arbejdernes sag, gav også stof til eftertanke.

Den 6. august offentliggjordes pristallet for juli. Det viste en stigning på 7 point til 161, og De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg henvendte sig nu til det af Lauritz Hansen selv foreslåede arbejds- og forligsnavn med anmodning om at overveje en forhøjelse af dyrtidstillægget. Mere spagtdigt kunne arbejdernes krav næppe være fremført, og den 20. august, samme dag

som kommunistarmløven vedtoges i folketinget, faldt nævnets kendelse, som da også kort og brutalt gik ud på, at de hidtil gældende dyrtidstillæg skulle forblive uforandrede indtil 1. marts 1942.

I de følgende dage spredtes på alle landets arbejdspladser flyveblade fra det kommunistiske parti, som opfordrede arbejderne til kamp mod forligsnævnets kendelse og mod kommunistloven. Om denne sidste hed det: "Man vil bruge den til at ramme den kyniske danske overklasses fjender, samtidig med at man bruger den til at ramme alle gode danske mænd og kvinder, som arbejder på at befri Danmark for tysk undertrykkelse." Flyvebladet sluttede: "Nu som ingensinde før skal arbejderklassens solidaritet stå sin prøve!"

Nævnets kendelse vakte stor forbitrelse blandt arbejderne, og både Laurits Hansen og Stauning rykkede frem med det mest demagogiske skyts. Stauning, der netop havde ophævet dyrtidsordningen med det formål at tvinge lønninger og forbrug ned, erklærede nu med stor patos, at han ikke ville være gået med til lønstoppet, dersom han havde vidst, at arbejderne intet dyrtidstillæg fik, og han tilføjede, at han nu ville tage spørgsmålet op til drøftelse i regeringen.

Den 26. august afholdt De samvirkende Fagforbund repræsentantokabsmøde, og resultatet af mødet blev en eenstemmig henvendelse til regering og rigsdag formuleret i 7 punkter:

1. ubetinget fastholdelse af prisniveauet.
2. Andring af pristalsberegningen under særligt hensyn til de egentlige livsfornødenheder.
3. Erstatning til arbejderne for indtrådte prisaftaginger.
4. Nedsettelse eller bortfald af den midlertidige forbrugsafgift (den såkaldte "lede tojskat" som var indført af den socialdemokratiske finansminister V. Buhl)
5. Revision af arbejdsdelingsloven med henblik på lønskatten.
6. Udvidelse af rabatkortordningen.
7. En væsentlig hævnng af kronens værdi overfor fremmed valuta.

Disse 7 punkter lå på linje med beslutningerne fra talrige fagkongresser. De var ikke alene rimelige - de var for beskedne. Arbejdsmændenes kongres, som fandt sted en lille måned senere, krævede yderligere, at nødhjælpsarbejdet blev aflønnet ordentligt, og at staten gjorde noget mere for de arbejdsløse, og det ville vel ikke have været et urimeligt at vente, at der ved denne lejlighed fra danske arbejderrepræsentanters side var blevet rettet en kraftig henstilling til regeringen om ikke at gøre flere, for Danmark skadelige, indrømmelser til nazisterne. Det skete imidlertid ikke, for de krav, som var formuleret i de 7 punkter, var ligesålidt som den dønnertale, Lauritz Hansen i september holdt på

Dansk Arbejdsmandsforbunds kongres, beregnet på at gøre indtryk på regeringen. De havde alene til hensigt om muligt at holde arbejderne i ro, hvilket altfor tydeligt frengår af den videre udvikling.

Samspeilet mellem de socialdemokratiske politiske og faglige ledere var meget intimt og ganske behændigt tilrettelagt. Mens Lauritz Hansen den 26. august talte voldsomme ord på De samvirkende Fagforbunds repræsentantskabsmøde og fik eenstemmig tilslutning til de 7 punkter, holdt Stauning stort pressemøde i rigsdagens fællessal, hvor han og andre ministre redegjorde for regeringens beskæftigelsesplan. Nu skulle der ske noget! Der var færdigbehandlet forslag om statsstøtte til arbejder til et samlet beløb af 638 mill. kr. fordelt på to finansår. Beskæftigelsen skulle geses ved grundforbedringer, ved skovhugst, ved landbrug og offentlige arbejder, således at ialfald halvdelen af de 60 000 arbejdere, som var beskæftiget i moserne, og som ville blive ledige til efteråret, kunne regne med at komme i arbejde. Men derudover, måtte det i første række komme an på det private initiativ, erklærede Stauning, som han ikke vidste, at det private initiativ aldrig tager hensyn til hverken nationens eller arbejdernes trivsel, men alene til - det private initiativs trivsel!

Henvendelsen fra De samvirkende Fagforbund var regeringen i hænde allerede den 27. august, men den blev åbenbart ikke betragtet som nogen særlig presserende

sag. Den 24. september talte Lauritz Hansen på Dansk Arbejdsmandsforbunds kongres og kritiserede her i voldsomme vendinger regeringens sendemagtighed. "Sådan kan man ikke behandle danske arbejdere," erklærede Lauritz Hansen, "og hvis der ikke tages fat på en anden måde, kommer samlingsregeringen til påny at høre fra De samvirkende Fagforbund." De krav, vi har stillet, må betragtes som en helhed, og det kan ikke nytte at komme med lapperier."

Regeringen havde imidlertid altfor mange års erfaring for, hvor liden vægt man skulle lægge på trusler fra den kant, til at denne nye trusel på nogen måde kunne gøre indtryk.

"Hvis vi fortsætter med eftergivenheden, risikerer vi, at den bliver misbrugt. Med blodsedenhed og misforstået demokratisme, når vi intet."

Man lod De samvirkende Fagforbund larme så meget Lauritz Hansen havde vejrt til. Man vidste jo altfor godt, at det intet øjeblik ville falde de højresocialdemokratiske ledere ind at sætte magt bag de voldsomme ord. End ikke et svar værdigede man denne henvendelse fra en organisation, som dog talte over 520 000 medlemmer, repræsenterende 45% af Danmarks samlede befolkning.

Regeringens hensigter kom imidlertid tydeligt til orde i den trontale, statsminister Stauning holdt, da den ordinære rigsdagssamling åbnede den 7. oktober. Det var priserne og arbejdsløsheden, han i første række beskæftigede sig med.

I en henvendelse (20/11-41 fra "Fagforeningsmanden") til arbejdspladserne om De samvirkende Fagforbunds 7 punkter kommenteredes regeringens "svar" på følgende måde:

Prisloven bliver "baseret" ved at professor Sindballe gøres til priskontrollens leder. Han var i 1920 en af Liebes kup-ministre. Han er formand for en af de største kapitalistiske banker, Handelsbanken. Han sidder å snese af andre aktieselskabs-bestyrelser. At sætte ham til at beskytte forbrugernes interesser, er som at sætte raven til at vogte gæs.

Pristallet har man planer om at forfalske yderligere, idet man lader forlyde, at så kan der måske fra april blive tale om en delvis lønregulering efter det igen forfalskede pristal.

Løn-kompensation for de hidtidige pristigninger vil ikke blive ydet. Dette har medlem af forligsnævnets formandskab, professor Thorkil Kristensen erklæret i en "nationaløkonomisk" tale, hvori han gentog som sin opfattelse, at arbejdernes lønninger ^{børde} aldrig forhojjes.

Forligsnævns-loven er blevet forlangt. Santlige rigsdagens socialdemokrater, også fagforeningsfolkene, stemte for forlangelsen. Hr. Thorkil Kristensen er derpå af Kjarbøl så genudnævnt som medlem af formandskabet.

Omsætningskatterne er hverken afskaffet eller gildnet - men forhøjet betydeligt! Forhøjelserne er så udemokratisk som muligt. F.eks. er forhøjelsen størst for

de billige cigarer og cigaretter, mens skatten på de dyre cigarer slet ikke er forhøjet! Af en cigaret til 9 ore, tager staten nu 6 ore i skat!

Redhjælpsarbejdslovens skandaalse lønningsbestemmelser agtes ikke ændret. Derimod stilles i udsigt, at lønskatten muligvis vil bortfalde fra april. Men til gengæld har den også allerede givet statskassen dækning for udgifterne til arbejdsfordeling omtrent 3 år frem i tiden.

Rabatkortene er udvidet til at "omfatte flere personer". Nu får nemlig også millionærer tejrabatkort til børn! Der loves smør-rabatkort til mindrebedrøvede. Men pengene hertil skal skaffes til veje ved en ny glubende indirekte skat på industrismør og industrisukker, hvilket igen medfører varefordyrelser, der mere end opslunger fordelen ved rabatkortene. Og dette, skønt statskassen svømmer i penge - der var over 100 millioner i ^{overskud} rent i det afsluttede finansår!

Kronehævning eller andre foranstaltninger, som kunne regulere ~~prisen~~ prisniveauet, bliver der ikke noget af. Men som staten fordyrer priserne gennem indirekte skatter, sådan gør kommunerne. Københavns kommune tjener årligt over 9 millioner kr. på gasforbruget. Og når den storkøbenhavnske mælkeordning endelig til december træder i kraft - så stiger spandemælksprisen, mens den meget beskedne nedsættelse af flaskemælksprisen delvis ophæves ved et nyt budpengesystem. Samtidig med alt dette er der mangel på de almindeligste livsforbrugsvarer endog

på levnedamidler, og man mærker ikke til vilje fra myndighedernes side til at forandre dette forhold.

Endelig har Stauning under finanslovdebatten givet besked om regeringens nationale - eller rettere: unationale politik ved kraftigt at understøtte, at efter regeringens mening skal Danmark underordne sig Tyskland, hjælpe Tyskland at vinde krigen og så sætte sin lid til den tyske "nyordning" af Europa." Det centrale og afgørende punkt, fuld dækning for prisstigningerne, blev ikke nævnt!

Havde De samvirkende Fagforbunds ledere ikke fået svar før, så fik de det nu. Men de arbejdere, som havde troet, at der lå alvor bag Lauritz Hansens ord om, at samlingsregeringen påny skulle høre fra De samvirkende Fagforbund osv., måtte tro om igen. Dels havde Lauritz Hansen, som allerede sagt, aldrig ment en døjt med de voldsomme trusler, han udtusenerede, og dels havde han i mellemtiden fået travlt med noget, der for ham og hans medledere var meget vigtigere end at varetage arbejdernes krav, nemlig med at bekæmpe og udrense alle faglige tillidsmand, de ikke kunne lide.

Den 17. september holdtes der forretningsudvalgsmøde i De samvirkende Fagforbund. Det beskæftigede sig ikke med kampen for gennemførelsen af de 7 punkter, men med en henvendelse, man netop havde modtaget fra justitsministeren. For at lette politiet jagten på kommunisterne ønskede ministeriet oplyst, hvilke faglige tillidshverv indenfor de enkelte forbund og fagforeninger, der boked-

tes af kommunister. På Laurits Hansens opfordring vedtog forretningsudvalget at "opfordre" kommunister i fagbevægelsen til at nedlægge deres tillidshverv. Det var en for de socialdemokratiske faglige ledere såre bekvem måde at komme kommunisterne til livs på, mente de. Og i den kommende tid havde forbundsledere og HIPA-folk indenfor de fleste forbund travlt med at få afsat de medlemsvalgte tillidsmænd, der havde protesteret mod samlingsregeringens arbejderfjendske politik. Man var ikke kræsen i valget af midler for at få gennemført afsættelserne. I mange tilfælde nøjedes man således ikke med at true tillidsmændene med, at de burde gå "frivilligt". Man angav dem direkte eller indirekte til politiet som kommunister. Og det var ikke kun tillidsmænd, som indtil den 22. juni var kendt som medlemmer af det kommunistiske parti, man lod arrestere eller i bedste fald afsætte, men alle, som de reformistiske ledere havde et horn i siden på, var man ude efter, alle, som af ærlig vilje havde gjort en indsats for deres kammerater.

Den 13. november modtog De samvirkende Høje Fagforbund en forespørgsel fra justitsministeriet om, "hvorvidt det fornavnte cirkulære var efterlevet", og ministeriet udbad sig i bekræftende fald underretning om, indenfor hvilke forbund og fagforeninger opfordringen ikke var efterkommet."

De samvirkende Fagforbund bad justitsministeriet vente til 1. januar 1942 med de ønskede oplysninger og meddelte derefter forbund og afdelinger "at der herefter er

forneden tid til afholdelse af generalforsamlinger, hvor andre tillidsmand vil kunne vælges. • Man kan også tage justitsministeriets skrivelse som en advarsel nr. 2, der af hensyn til hele fagbevægelsens stilling ubetinget må efterleves" tilføjede underskriverne Laurits Hansen og Axel Olsen, og de tilføjede, for at ingen skulle være i tvivl om, hvor tilbundsgående en udrensning, man ønskede: "Vi må opfatte begrebet "tillidsmand" på den måde, at det her drejer sig om valgte lønede og ulønnede tillidsmand indenfor forbund og afdelingsbestyrelser, derunder revisorer."

Det uverdige dokument sluttede: "Som det fremgår af justitsministeriets skrivelse, må forbundene inden udgangen af december måned d.a. give D.S.F. meddelelse om, hvilke forbund eller forbundsafdelinger, der fortsat nægter at følge den givne henstilling."

Denne sidste passus fortæller, at solidariteten arbejderne imellem også på dette punkt stod sin prøve, onend det selvfølgelig ikke kunne undgås, at de socialdemokratiske spidser i mange tilfælde fik held til at sende en kollega i fængsel, koncentrationslejr eller døden. De mere rabiater blandt højresocialdemokraterne havde dog ikke justitsministeriets og De samvirkende Fagforbunds opfordring behov. De havde forlængst øjnet, hvilke muligheder den nye situation åbnede for at blive politiske modstandere kvit, og grebet chancen. Allerede den 6. august 1941 - altså i perioden mellem de første kommunistarre-

stationer og vedtagelsen af kommunistloven - udsendte den socialdemokratiske bestyrelse for Tobaksarbejderforbundets afdeling "Enigheden" efter tilskyndelse fra Hovedorganisationernes Organisations- og Propagandaafdeling (HIPA) et cirkulære til samtlige medlemmer af den store fagforening som svar på et krav fra mere end 200 medlemmer om indkaldelse til en ekstraordinær generalforsamling. Den socialdemokratiske bestyrelse nøjedes ikke med at indkalde generalforsamlingen, hvad den ifølge lovene var forpligtet til, men i det udsendte cirkulære meddelte man nævnene på samtlige 200 og stemplede dem som "kommunister og syndikalister". Man overlod med andre ord politiet en fuldstændig liste over medlemmer, der kunne arresteres som kommunister, eller som kunne mistænkes for at ville gøre kommunistiske handlinger.

En halv snes dage senere stod formanden for kvindeligt arbejderforbund, Fanny Jensen, på forbundets kongres og meddelte, at en af de tilstedeværende, lovligt valgte delegerede, Ragnhild Anderson, som kommunist var eftersøgt af politiet. Metoderne var forskellige i de forskellige forbund. Den socialdemokratiske ledelse i Sømandenes Forbund indkaldte til ekstraordinær generalforsamling for at få denne til at ekskkludere de tillidsmænd, der ikke godvilligt ville gå.

De socialdemokratiske leders klapjagt var ikke noget forbigående fænomen. Den fortsatte til langt ind i 1943, hvor det lykkedes den at få arresteret 5 ledende koben-

havnske fagforeningsfolk, som blev ført til Hørserød.

Et eksempel fra 1942 vil vise, hvor gement man gik til værks for at klamre sig længst muligt til de givtige ben og forhindre, at arbejderne's røst lod sig høre.

På generalforsamlingen i Smede- og Maskinarbejderforbundets afd. 7 blev maskinarbejder Johs. Larsen i september 1942 opstillet til formandsposten mod den tidligere formand I.P.Nielsen. Den dag, urafstemningen blandt medlemmerne fandt sted, henvendte I.P.Nielsen sig gennem højtaleren i marketenderiet til medlemmerne og stemplede agitationen for Johs. Larsen som "kommunistisk". Det hjalp dog ikke. Johs. Larsen blev valgt med 370 stemmer mod I.P.Nielsens 323.

Imidlertid nægtede I.P.Nielsen at udlevere afdelingens ejendele til den nye formand, og i oktober fik Johs. Larsen besked om at møde hos selveste Peter Andersen, Smedeforbundets formand.

Peter Andersen forsøgte først med det gode at få Johs. Larsen til at nedlægge, da det, som han sagde, ikke var heldigt, at en ekstraarbejder var formand. Da Johs. Larsen fortsat nægtede at nedlægge, anslog Peter Andersen en ganske anden tone: "Du er kommunist" udtalte han, "og hvis du ikke nedlægger, kommer politiet og henter dig. Jeg har allerede modtaget meddelelse om, at de er ude efter dig. - men hvis du nedlægger, skal der ikke ske dig noget!" Johs. Larsen svarede hertil, at han ikke var kommunist og således intet havde at frygte fra poli-

tiets side. Peter Andersen tog derefter telefonen og ringede til Laurits Hansen, formand for De samvirkende Fagforbund, og spurgte, om det ikke var rigtigt, at politiet var ude efter den nye formand for afdeling 7. Efter telefonsamtalen erklærede Peter Andersen, at det var rigtigt og foreslog Johs. Larsen at gå hjem og sove på det.

Dagen henvendte Johs. Larsen sig til værkstedschefen og forhørte, om han havde noget at indvende imod, at en ekstraarbejder var smedenes formand, ^{om} og han havde hørt noget om den historie med politiet. Det havde værkstedschefen ikke, men han foreslog, at Johs. Larsen fik en samtale med generaldirektør Knutzen. Denne samtale fandt sted næste dag. Heller ikke generaldirektøren havde hørt noget om politihistorien, og ingen af de herrer kunne fornuftigvis blande sig i, hvem smedene valgte til formand. Den 22. oktober lod Peter Andersen forespørge, hvad det blev til, og udtalte, at nu hastede det med at tage en beslutning. Johs. Larsen meddelte, at han agtede at fortsætte som formand.

Den 2. november arresteredes Johs. Larsen og blev indsat i Horsørød koncentrationslejr. I retskendelsen udtaltes, at man ikke havde kunnet fremskaffe noget som helst bevis for, at Johs. Larsen var kommunist - men på en ekstraordinær generalforsamling, som afholdtes i anledning af arrestationen oplyste Peter Andersen, at han havde sit kendskab til Johs. Larsen fra Otto Wolf. Læs

sladder fra de mest smudsige kilder var altså tilstrækkeligt for de socialdemokratiske ledere til at sende arbejdere i koncentrationslejre.

Social-Demokraten har senere (5-6-7-april 1949?) villet forklare at sådanne handlinger og sådanne cirkularer som ovenfor refereret var nødvendige, thi: "Det var simpelthen en pligt for de ansvarlige ledere at opfordre medlemmerne til samling overfor de lyesky manøvrer."

Hvem var det, der opfordrede til disse "lyesky manøvrer"? Det var kommunisterne, det var den fremvoksende modstandsbevægelse. Og hvad tilsigtede disse "lyesky manøvrer"? De tilsigtede at drage hele fagbevægelsen med ind i kampen for Danmarks frihed.

Fagbevægelsens ansvar, dens opgaver og rolle blev klart og tydeligt fastslået i en henvendelse "Til de fagorganiserede arbejdere", som det kommunistiske parti udsendte den 1. oktober 1941. Det hed heri:

"Det er fagbevægelsens opgave at gøre ende på den politik, som under den "nationale samling" s falske varebetegnelse har gjort de rigere og de fattige fattigere, har svinebandet fagforeningerne og nationalt har været yderst skadelig for vort land og folk.

De vigtigste og mest presserende faglige krav er følgende:

Fuld lønssikring for præstigningerne, og det omgættende, tilføjelse af kvantitative regulering og vel at mærke ikke efter et formålskøt pristal. Effektiv pristkontrol og sikkerhed for befolkningens vareforsyning, arbejde til de arbejdsløse på regulære betingelser. Ugentlig løn til dem, samfundet ikke vil skaffe arbejde. Større dagantal, højere statustilskud og ophævelse af 20-årige bestemmelseerne. Ophævelse af lønkat og al omsætningskat.

Samfundet kan opfylde disse krav, og fagbevægelsen har kraft nok til at tvinge samfundet hertil. Hvert eneste fagforeningsmedlem har pligt til, ved aktivt medarbejde og ved fransede på alle møder og generalforsamlinger at tilkendegive sin mening om disse spørgsmål, og støtte kravet om, at nu skal det være alvor! Og samtidig skal politiets og

DsF-ledernes "udrensningsefelttog" slås tilbage. Det skal være medlemmerne - og ikke politiet eller DsF - der bestemmer, hvem der vælges til fagforeningernes tillidsposter.

Der hviler et stort ansvar på dansk fagbevægelse. Ansvar for medlemmernes eksistens, hjem og familie. Ansvar for fagbevægelsens frihed. Ansvar for folkets og landets fremtid. Med sammenhold i rækkerne, med ubrydelig solidaritet indbyrdes kan opgaverne løses og sejren vindes!"

Det voksende røre i arbejderklassen og de mange åbenbare tegn på, at en modstandsbevægelse var ved at gro frem, satte sig også spor blandt tjenestemandene. Den 6. september vedtog tjenestemandenes centralorganisation II ("Guldsnorene") en resolution, der på væsentlige punkter gav arbejderne tilslutning til deres krav, og som mundede ud i en erklæring om, at bristepunktet for tjenestemandenes økonomiske evne var nået. Det var begyndelsen til en udvikling, som fik stor betydning for tjenestemandene rent økonomisk, og som yderligere understregede, hvor uløseligt den økonomiske kamp var knyttet sammen med modstandskampen.

De danske nazister forsøgte så godt, de kunne, at udnytte situationen. Synderligt store blev deres resultater aldrig. I efteråret 1941 gjorde de tillob til at starte en arbejdsløshedsbevægelse. Et foretagende, der skiftevis kaldte sig "Oppositionen" og "Fagoppositionen", men hvis fulde navn var "Den nationalsocialistiske Fagopposition", henvendte sig til regeringen og kommunerne med krav om bedre forhold for de arbejdsløse. Lederne af "bevægelsen" var bl.a. et individ ved navn Asmussen, som talrige gange havde været straffet for tyveri og bedrageri og end

tidligere metalarbejder, Villy Ceslin, som gennem femten år havde ernæret sig som betalt stikker for det politiske politi. De fik aldrig fodet til jorden indenfor fagforeningerne eller på kontrolstederne. Og de få arbejdere, som havde ladet sig lokke af de gyldne løfter fik i oktober gennem afsløringen af brødrene Houlbergs virksomhed i kødbyen et billede af, hvorledes det nazistiske folkefællesskab virkede i praksis. Forholdene på de houlberg-ske virksomheder var så svinske, og de varer, de fremstillede, navnlig fedtet, så ildelugtende, at myndighederne omsider så sig nødsaget til at skride ind. Der skete dog intet andet end, at direktørbrødrene blev afsat, og deres sagfører gennem mange år udnævnt til direktør. Begge brødre var nemlig fremtrædende medlemmer af nazipartiet. Arbejdere, som påpegede de uhumske forhold på virksomheden, fik valget mellem at tie stille eller blive fyret. De strejker, der jævnligt fandt sted, bl.a. fordi den ene af brødrene, Erik Houlberg, yndede at demonstrere folkefællesskabet ved at uddøle lussinger til arbejderne, blev fortiet i den borgerlige og socialdemokratiske presse. Brdr. Houlberg var storannoncører.

Regeringens, samarbejdspolitikernes og de danske nazisters seire i dette efterår var af en lige så pyrrhusagtig karakter som de seire, Hitlers tropper vandt på Sovjetunionens jord. Folkets modstand var i tiltagen. Slagsmål med tyske tropper hørte til dagens orden, en død krage, hængt bag på et tysk militærtog i Jylland med samt

en plakat "Det er, hvad der er tilbage af den tyske årn", ødelæggelsen af færgen "Fane" i Esbjerg ved regular sabotage den 9. september og talrige andre lignende episoder, var ufejlbarlige tegn. Det samme var de mange små og større strejker, der til stadighed var løbende overalt i landet. Typisk for mange af disse strejker og deres forløb er strejken ved Karlegaardsværkets udvidelse i nærheden af Esbjerg. Arbejdet var igangsat som nødhjælpsarbejde, og akkordlønnen var ved voldgift sat så lavt, at selv øvede jordarbejdere ikke kunne tjene stort mere end 40 kr. om ugen, når vejret var godt. Af de ca. 200 mand, som beskæftigedes, gik de 160 i strejke den 5. september. Formanden for Dansk Arbejdsmandsforbund i Esbjerg søgte at knække strejken ved at sende nye folk ud fra arbejdsanvisningen, stærkt men kun til lystrede ordre, så stærkt var sammenholdet. Strejken varede i 4 uger, så måtte arbejdsgiveren give op og imødekomme arbejdernes krav.

ol. I nr. 2)

I de første efterårsmåneder forsøgte professor Kogens Fog på tilskyndelse af det kommunistiske parti at få tilslutning til udsendelse af et tidsskrift, som på legal ^{skulle} basis/beskæftige sig med nationale, kulturelle problemer og dannes modvægt mod den overhåndtagende nazificering af dansk åndsliv. Der forhandlede bl.a. med Christman Møller og biblioteksdirektør Bøssing, men udviklingens tempo var hastigere end forhandlingernes. Det stod ret hurtigt klart, at et legalt blad ikke ville have chancer for at sige det, der nødvendigvis skulle siges, og

tanken blev opgivet.

+ Mogens Fog
(Fog)

Senere på efteråret forhandlede Aksel Larsen, Børge Houmann, Christmas Møller og Ole Killewich om udgivelsen af et illegalt blad, der kunne samle brede kreds af befolkningen. Disse forhandlinger resulterede i skabelsen af Frit Danmark, hvis første nummer udkom den 9. april 1942. Samtidig arbejdede Christmas Møller med Frede Jakobsen som en slags rejsesekretær på at skabe en landsomfattende sammenslutning af "studiekreds", hvis formål skulle være at informere deltagerne navnlig i provinsen og på landet om de virkelige tilstande. Kommunisten var udelukket fra at deltage. Det blev til den senere modstandsorganisation "Ringene".

I årets sidste dage kom de to første faldskærmsfolk fra England. Det var læge Bruun og styrmænd Mogens Hammer. De sprang ud over Haslev-egnen. Bruun dræbtes, men Hammer nåede til København. Han søgte forbindelse med det kommunistiske parti, men turde, da det kom til stykket, ikke komme til det aftalte møde.

Det var begyndt at "sætte sammen til en ts, hvor vinter og vold skal dø".

11. kapitel.Krig i hele verden.

Den 7. december begyndte Japan krigshandlingerne mod USA og England ved uden varsel at rette angreb på den amerikanske flådes stillehavsbase i Pearl Harbour på Hawaii og de amerikanske støttepunkter ved Manila på Philippinerne. Samtidig rykkede japanske tropper uden modstand ind i Thailand, og Japan erklærede i en note, at der fra kl. 6 næste morgen herskede krigstilstand i Stillehavet mellem Japan og de engelske og amerikanske stridskræfter. Hornet var ikke alene omtrent alle Europas stater indviklet i krigen, men også store områder i Osten. Hitler havde i sandhed fået sine ønsker om krig opfyldt. Men bortset fra Stillehavet og Malakkahalvøen, hvor japanerne totalt havde overrasket de amerikanske og engelske styrker og derfor i mange måneder fremover kunne notere store fremgang, var den militære situation ingenlunde karakteriseret af nedgang for de nazistiske hære.

Hitler forsøgte at skjule sine indre og ydre vanskeligheder gennem bombastiske erklæringer som dagsbefalingen af 9. oktober, hvori det hed, at de tyske soldater nu begyndte "det sidste veldige hug, som endnu før vinterens frembrud skal knuse denne modstander" (Sovjetunionen - red.)

ietrichs
erklæring)

eller talen af 3. oktober, hvori han hævdede, at det allerede nu kunne siges offentligt, at Sovjetunionen var knækket og aldrig mere ville rejse sig.

Virkeligheden var en ganske anden. Den var karakteriseret først og fremmest af de nazistiske hærs standsering og tilbagetog på østfronten og tillige af englændernes offensiv i Nordafrika, som gjorde store fremskridt.

Under valdige ofre var det i løbet af efterårs månederne lykkedes tyskerne at udnytte overraskelsesmomentet i det pludselige overfald på Sovjetunionen til store territoriale erobringer. De nazistiske hære belejrede Leningrad, var trængt dybt ind i Ukraine, havde erobret Rostov og stod ikke 60 km fra Moskva, som de truede med at omringe. Hæppe var overraskelsesmomentet forsvundet fra tyskernes arsenal, før den tysk-fascistiske hær stod over for en katastrofe.

Den 6. december 1941 gik sovjettropperne under ledelse af folkekommissæren for forsvaret, Stalin, over til en sejrrig offensiv ved Moskva, som endte med et tilintetgørende nederlag for de tyske tropper på Moskvafronten.

De tyske fascister regnede efter sejrene i Vesteuropa utvivlsomt også med en lynkrig mod Sovjetunionen, med en hurtig erobring af Moskva, Leningrad og Ukraine. Men de tog fejl. Den tyske millionære, som rykkede frem mod Moskva, blev slået sønder og sammen takket være Stalins geniale forsvarsplan og umiddelbare ledelse af operationerne ved Moskva. For første gang efter nazisternes angreb på Sovjetunionen mistede de for alvor initiativet. Ontrent

samtidig med sovjetherens modangreb ved Moskva, led de tyske tropper, som rykkede frem i retning mod Kaukasus, et stort nederlag ved Rostof, som de måtte rømme påny. Også ved det vigtige trafikknudepunkt Tikhvin blev de slået tilbage.

For første gang siden den anden verdenskrigs begyndelse

~~MAERE DEUTYSKE-FASCISTISKE HÆRER~~
måtte de tysk-fascistiske hære se sig eftertrykkeligt slået. Under kampene ved Moskva blev myten om den tyske hære "uovervindelig" tilintetgjort een gang for alle.

Sovjetherens sejr ved Moskva fik afgørende betydning for hele den videre udvikling af krigen. Den berøvede tyskerne den fordel, de havde skaffet sig gennem deres forræderiske overfald, og den gav nyt mod og nyt håb til folkene i de undertrykte lande.

Lige fra krigens første dage havde Stalin stået i spidsen for Sovjetunionens væbnede styrker og havde ledelsen af hele sovjetfolkets forsvarskamp. Stalin tog sigte på at udmatte og tæppe fjenden for blod, samtidig med at han forberedte betingelserne for sovjetarmeens overgang fra forsvar til offensiv.

Mens de borgerlige militæreksperter herhjemme skreg sig hase om den tysk-fascistiske hære uovervindelig, og mens regeringen i urokket tillid til de store tyske sejre gjorde stadig nye indrømmelser, forudså Stalin den tyske hære uundgåelige nederlag og tilintetgørelse og påviste i sin tale i anledning af 24. årsdagen for den store socialistiske oktoberrevolution, den 6.

november 1941, den tysk-fascistiske hærledelses fejl og uduelighed når den virkelige blev sat på en hård prøve.

I den første del af krigen organiserede Stalin med uovertraffen dygtighed og forudseenhed sovjetarmeen aktive forsvar på de vigtigste afsnit af den vældige front. Overalt mødte fjenden den hårdeste modstand fra sovjettroppernes side og mistede derved bevægelsesfriheden. Ved at gå til hårde modangreb snart her, snart der langs den enorme front, opnåede sovjethærens øverstkommanderende, Stalin, at udmatte de fascistiske tropper.

I krigens første periode havde Smolenskafanittet særlig stor betydning for forsvaret af adgangsvejene til Moskva. Hitlers angrebsplan forudså en hurtig fremrykning af en stærk hærgruppe mod Moskva i den hensigt at bemægtige sig Sovjetunionens hovedstad og derigennem tilføje det sovjetiske folk et hårdt slag. Den tyske hærledelse var overbevist om, at marchen mod Moskva ville forløbe lige så let som erobringen af Vesteuropa. På danske bladredaktioner modtog man allerede i oktober indbydelsor til at overvære sejrsparaden i Moskva.

"Tyskerne tog sigte på at erobre Moskva gennem et frontalangreb, tvinge den røde hær til kapitulation og dermed gøre ende på krigen i øst", påviste Stalin. "Tyskerne fodrede deres soldater med denne illusion."

Virkeligheden blev imidlertid en ganske anden. Stalin havde øjeblikkelig fattet fjendens hensigt og sendte i tide store styrker af sovjethæren til Smolenskområdet.

hvor det kom til et stort slag. I to måneder lykkedes det sovjettrøpperne at opholde fjenden i dette område og svække hans angrebekraft. Dette kuldkastede den tyske hærledelses planer om en "Blitzkrieg" og gav på den anden side sovjethæren den tidsfrist, som var nødvendig på dette tidspunkt af krigen. Operationen fik meget stor betydning også for den videre udvikling af krigen på Leningradfronten og i Ukraine. Slaget ved Smolensk var et af de vigtigste led i Stalins aktive forsvarsplan.

Hvor forbitrede kampene i disse krigens første måneder var, fremgik af Stalins tale den 6. november, hvor han sagde: "I de 3 måneder, krigen har varet, har vi haft et tab på 350 000 faldne, 570 000 savnede og 1 020 000 sårede. I samme tidsrum har fjendens haft et tab på over 4 1/2 million faldne, sårede og fanger."

Stalin var imidlertid ikke kun den store hærleder. Han mobiliserede på samme tid hele sovjetfolket til en voldsig arbejdsindsats for at sikre hæren, flåden og luftvåbnet alt nødvendigt materiel. Stalin gjorde fronten og baglandet til en eneste militærlejr, og han gav sovjetfolket en urokkelig tro på sejren.

"De tyske erobrere ønsker en udryddelseskrig mod sovjetunionens folk. Vel! Hvis tyskerne ønsker en udryddelseskrig, så skal de få den.... Ledt over de tyske okkuperter!.... Vor sag er retfærdig, sejren vil blive vor!" Disse ord blev parolen for hele det kampende sovjetfolk.

• krav om
• front)

Fra illegaliteten sendte Danmarks kommunistiske Parti en hilsen til sovjetfolket på revolutionsdagen. Det hed heri:

"Vi hilser Leningrads og Moskvas heltedige forsvarere, vi hilser hver eneste russisk mand og kvinde som ved fronten, i krigsindustrien eller i fjendens bagland selvpofferende og stålset er med i den kamp mod Hitler, som ikke blot er et forsvar for det socialistiske fædreland, men samtidig er kampen mod Europas blodige undertrykkere, kampen for de undertrykte europæiske folks frihed, kampen for alle menneskers ret til friheden og livet."

Denne hilsen mangfoldiggjordes i et masseoplag og spredtes overalt i landet på arbejdspladser og gader. Mangfoldige steder, i særdeleshed i København, var der på novemberdagen malet paroler og hilsener til det tapre sovjetfolk, på mure og plankeværker, på gader og broer. Da Langebro gik op for et tysk skib, vajede en rød fane fra broens top. Stemningen i befolkningen var ikke til at tage fejl af. Hvor der før havde hersket næsten håbløs selvgivelse sporedes stærkere og stærkere en begyndende tro på, at resultatet ikke var så givet som regering og presse gav det udseende af. Typisk herfor er en af de mange vittigheder som i denne tid cirkulerede: "For sin store tale i oktober aneg Hitler sig forklædt som chauffør hen til en spåkone. Hun så ham længe i hånden og sagde: 'De er chauffør. De vil komme til at lide af benzinnangel. Akslen vil knække. De vil miste førerbeviset!'"

Den danske regering nærede ingen frygt for "aksen"s holdbarhed (Berlin-Rom-Tokio aksens). Tvertimod, de hængte sig yderligere fast til den allerede slingrende

tyske krigsakter. Danmarks tilslutning til Antikominternpagten og de altfor ivrige og grådige danske kapitalisters "østrussudvalg" hvis hovedformål var at hjælpe med til udplyndringen af de erobrede landområder i Sovjetunionen, er underkastelsespolitikens højdepunkter i årets to sidste måneder, og de suppleres på den mest fuldkomne måde med forstærket forfølgelse af og domme over enhver, der lukkede munden for højt op.

Det storstilede propaganda- og dresseur-nummer, som underskrivelsen af Antikominternpagten var, må betragtes som en art "diplomatisk vinterhjælp". Formålet var dels moralsk-propagandamæssigt: at aflede opmærksomheden fra Tysklands stigende krigsmæssige og indre vanskeligheder, dels realpolitisk: at knytte flest mulige europæiske stater uløseligt til Tyskland, inden det blev for sent, dels et forsøg på endnu engang at blufte med påstanden om "korstoget mod bolsjevismen".

Den 20. november 1941 mødte den nazistiske gesandt von Renthe Fink op hos udenrigsminister Seavenius med ønske om, at Danmark tilsluttede sig Antikominternpagten, som 5 år i forvejen var afsluttet mellem Tyskland, Japan, Italien og Spanien, og som nu skulde pudses op gennem tilslutning af alle tyske nye våbenfæller og vasaller. Blandt ministrene var kun Seavenius og Gunnar Larsen straks parat til at tage mod indbydelsen, så fulgte Stauning og Kjerfald og omsider gav også de øvrige regeringsmedlemmer samt samarbejdsudvalget deres tilslutning. Rigsdagen var indkaldt til mandag den 24. for at tage stilling til

spørgsmålet, men da Ribbentrop fra Berlin forlangte svar senest søndag eftermiddag endes ministerkun og samarbejdsudvalg om uden hensyn til rigsdagen at tage mod indbydelsen på betingelse af, at ^{der} for Danmarks vedkommende knyttedes en særlig tillægsprotokol til aftalen. Denne protokol skulle fastslå, 1) at Danmark ikke påtog sig særlige politiske forpligtelser udover samarbejde med hensyn til afværgeforanstaltninger mod kommunismen, 2) at der udelukkende skulle være tale om afværgeforanstaltninger på det politimæssige område, 3) at pagten kun medførte forpligtelser for Danmark for så vidt angik dansk territorium, og 4) at det i pagten forudsatte samarbejde ikke måtte kunne ændre Danmarks status som ikke-krigsførende stat.

Ligesom regeringen ikke nogensinde tidligere havde været i bekneb, når det gjaldt at motivere landeforræderiske og nationalt ydmygende handlinger, var den det heller ikke nu. Man erkendte, hed det den gang, at det ikke var muligt at tage det endelige brud med Tyskland på et spørgsmål af rent ideologisk natur. Endvidere var gav man det påskud, at det ikke måtte se ud, som om man "solidariserede sig med kommunismen". Regeringspartiernes rigsdagsgrupper var ontrent eenstemmigt imod, men bøjede sig. For Venstres og de konservatives vedkommende har det sikkert spillet en rolle, at disse partier er forbundet med den reaktionære højfinans, og at en stor del af deres vælgermasser (Bønderne o.å.) for-

mentes at være økonomisk godt tjent med den indenrigspolitik, forholdene havde muliggjort. Afgørende for Socialdemokratiet blev det bl.a., at de faglige ledere med Ejerboel i spidsen i tro konsekvens af hele deres hidtidige holdning, anbefalede at give efter.

Selvfølgelig respekterede nazisterne heller ikke aftalen om den ligegyldige tillægsprotokol. De lod ganske simpelt, som om den ikke eksisterede. Den blev ikke nævnt overfor tysk og udenlandsk presse, som derfor drog ganske andre og vidtrækkende konsekvenser af pagten end den danske regering ialfald officielt ville vedkende sig, og al omtale af tillægsprotokollen i Danmark blev forbudt.

Alligevel deltog udenrigsminister Seavenius "på Danmarks vegne" i maskeradeforestillingen i Berlin den 25. november, hvor repræsentanter for verdens mest foragtede regeringer var samlet. Danmark var i sandhed kommet i godt selskab. Foruden Tyskland, Italien og Japan var her repræsentanter for Franco-Spanien, for det af tyske tropper besatte ^{land} Finland, hvis forbryderiske regering efter evne arbejdede på at undergrave de øvrige nordiske landes frihed, for Rumænien, Bulgarien og Ungarn, hvis regeringer i modstrid med folket havde gjort landene til opmarchområder for og krigsallierede med Tyskland. Her var repræsentanter for Slovakiet, der alene eksisterede som stat af tysk nåde, for Kroatien, den nyskabte italienske marionetstat, hvis "statschef" var den professionelle terrorist og kongemorder Pavelitsj. Endvidere var repræsentanteret Manchukuo, den japanske hære marionetstat og

endelig den "nationale" Nanking-regering i Kina, der var indsat af Japan og kun kunne leve i ly af japanske våben.

At spørgsmålet om Danmarks tilslutning til Antikominternpagten ikke alene var af "ideologisk natur", som af regeringen påstod, men havde en række endog særdeles håndgribelige, praktiske formål, fremgik af de officielle tyske kommentarer, hvoraf flertallet blev aftrykt i den censurede danske presse.

"Europa vil afgjort ikke vide mere af engelsk politik" (Ribbentrop). "Pagten er ensbetydende med tiltrædelse af en kampfront... den er tillige en alliance for nyordningen i Europa..." (D. allg. Zeitung) "Antikominternpagten er absolut ikke blot indstillet på afværgelse af bolsjevismen, thi den indeholder en bekendelse afra alle parter til forsvaret af deres kulturelle og åndelige værdier og ikke blot alene aftaler om nødvendige politiaktioner." (Ritzau fra Berlin). "Derfor har den rene selvopholdelsesdrift tvunget Europas folk til at stå sammen for at afværge de trusler, som kommer fra demokratierne, og bekende sig til den mundtlige kamp, som Tyskland og Italien har begyndt, og som i nællentiden er blevet hele den normale verdens kamp." (Völkischer Beobachter). "Med undertegnelsen af den forlangede og udvidede Antikominternpagt har de europæiske statsmænd aflagt en bekendelse til Europas Nyordning." (Frankfurter Zeitung), "Før eller senere vil alle stater, der er tilsluttet Antikominternpagten, tage stilling til jødeproblemet i den ene eller anden form" (Ritzau fra Berlin, men undertrykt i de

hus citater
fra dansk
presse)

fleste danske blade.) "Den ting burde blive fælles, hvor forskelligt end Europas stater former deres skæbne: Europa må erieseres! Jødefri stater under Tysklands ledelse og jødclydige under Roosevelts kommer til at stå overfor hinanden." (D. allg. Zeitung).

At det var disse perspektiver og ikke forbeholdene i den danske tillægsprotokol, der skulle gælde, fik Scavenius iøvrigt bekræftet allerede under sit ophold i Berlin, hvor Goring i en samtale erklærede, at "jødespørgsmålet" kommer Danmark ikke udenom." Scavenius hævder heroverfor at have svaret, at "der i Danmark ikke fandtes noget jødespørgsmål". Som udviklingen viste blev det også på dette område nazisterne, der bestemte.

Den danske borgerlige og socialdemokratiske presse som jo, ifølge formanden for journalistforbundet, Gunnar Nielsen (kap 5 side) ingensinde under besættelsen på lederpladsen skrev mod deres overbevisning eller ting, de ikke mente, gik om ikke med fuld musik så dog med ganske nette fanfarer ind for det nye skridt på underkastelsens vej. "Vort lands vilje til at modsætte sig vort samfunds undergravning gennem kommunistisk kulturoplevning har fået udtryk på en ny måde" skrev Berlingske Tidende 26. november. "Det må betragtes som en konsekvent videreførelse af denne politiske linje, (forfølgelsen af kommunisterne - red.) når regeringen nu - som det hedder i udenrigsministeriets communiqué - har skønnet det betimeligt at efterkomme den modtagne indbydelse" erklæ-

rede Social-Demokraten samme dag og benyttede lejligheden til påny at gøre kommunistisk parti ansvarlig for den Richard Jensen'ske terrorbandes handlinger.

Noget syndeligt held til at overbevise folket om nødvendigheden endelige nytten af pagten havde hverken regering eller presse. Folket forstod meget vel, at det aldeles ikke drejede sig om "bekæmpelse af bolsjevismen", men om at indordne Danmark yderligere under Tyskland og gøre landet yderligere meddelagtig i den imperialistiske reверkrig Hitler førte.

For første gang under besættelsen kom det til større, anti-tyske demonstrationer, først og fremmest i København.

Den 25. november, samme dag som Scavenius satte sit navn under pagten, kom der opslag på universitetet om at samles til demonstration. Rektor Bloch beordrede ganske vist opråbet fjernet omgående, men alligevel samledes kort over middag adskillige hundrede studenter, som i demonstration drog til Amalienborg under råbet "Med med Scavenius". På slotpladsen holdtes en række korte taler, og en teologisk student oplæste følgende resolution: "Som repræsentanter for den ungdom, der skal bære fremtidens Danmark, udtrykker vi sorg over, at den danske regering har sluttet sig til Antikominternpagten. Deres Majestæt skal vide, at vi hellere vil dele kår med det norske folk end uden modstand tale Danmark brugt til formål, der står i dybeste

modstrid med vor vilje til at leve i et frit, folkestyret Danmark. Det er vort håb, at den tillid, som så store kreds af det danske folk nærer til Deres Majestæt, må blive retfærdiggjort ved en ubetinget afvisning af alle forsøg på at tilsidesætte det løfte, som er givet os om anerkendelse af vor ret til selv at styre vore indre forhold."

Nu greb politiet ind og arresterede studenten og flere andre. Menneskemassen var imidlertid vokset til flere tusind, og man drog nu i særlig demonstration gennem Store Kongensgade, forbi Fædrelandets redaktion, hvor mange vinduer blev knust, til Christiansborg og sluttede endelig af på Rådhuspladsen, hvor man demonstrerede mod Politiken og Rådhuset. Under hele marchen blev der sunget fædrelandssange, den engelske Tipperary og mest af alt den norske Ja, vi elsker dette landet. Politiet forsøgte flere gange at splitte demonstrationen ved at hugge ind med knipler. Ialt blev 19 studenter og en snes andre anholdt.

Om aftenen kom det til uroligheder i byens centrum og næste dag og aften var der større og mindre demonstrationer forskellige steder i byen. Ruderno i Scavenius' villa knustes to gange - og tanken om en almindelig studenterstrejke dukkede op.

Den 26. - dagen efter pagtens underskrivelse - spredtes en illegal tryksag på gader og arbejdspladser. Det var et langt og skarpt åbent brev fra Aksel Larsen

til regeringen ved statsminister Th. Stauning, hvori der protesteredes mod regeringens handling. Det hed bl.a.:

"Det danske folk kender sit ansvar overfor sig selv, sit land og sin historie. Og hellere end at rødde sit skin med vantro i øjeblikket, ønsker det at kæmpe for at genvinde sin frihed og stå solidt med Europas øvrige undertrykte, for friheden kæmpende folk. Men det ønsker ikke, og det vil ikke falde disse folk i ryggen, og det vil ikke frivilligt og ydmygt tage trælledet på sig! Folkets ønske og krav var, at regeringen skulle sige nej til denne uhyrlige tyske "indbydelse" - og folket var beredt til at tage følgerne, og kæmpe den kamp, der måtte komme, til sejr. Men regeringen spurgte ikke folket. Den spurgte ikke engang rigsdagen. I hemmelige forhandlinger traf den sin afgørelse og lod Scavenius rejse til Berlin og vantro Danmarks navn for alverden.

Det skal slås fast, at regeringen i denne sag har handlet i modstrid med det danske folks vilje. Det skal også slås fast, at denne regering med hele sin grundlovsbrydende fortid savner enhver juridisk, forfatningsmæssig og moralsk ret til at forpligte danskerne og det danske folk. Dens "tiltrædelse" af traktater er ikke bindende. Hr. Scavenius' underskrift forpligter kun han selv og hans meget få meningsfæller - og den dommer den.

Folket er ikke bundet af regeringens landskadelige og grundlovsstridige handlinger. Det nægter at understøtte være undertrykkeres krig mod Lovjetunionen, England og alle de andre lande, hvis sejr i krigen er en betingelse for, at vi kan genvinde vor frihed. Det danske folk agter ved sin aktive deltagelse i Europas frihedskamp både selv at være med til at gøre landet frit igen og at renske Danmarks nationale skjold, som regeringens så åreløst tilsmudsede. Og når Hitlerismen er knust, når Europa atter er frit og har genvundet freden, vil retten atter komme til at være gældende i Danmark, og der vil blive holdt regning med de forrædere, der af magtsyge, af vindelyst eller svaghed var med til i et skæbnets historisk øjeblik at træde retten under fødder, og som søgte at dolke Danmarks nationale sag."

Den tyske reaktion var både forbløffelse og raseri.

Forbløffelse over at et folk, der havde en så mild og forstående regering, kunne handle så groft og hensynsløst, og raseri over, at nogen så meget som protesterede.

Tyske tropper blev holdt i alarmberedskab i København, og den tyske gesandt opfordrede Thune Jacobsen til at lade tyske soldater skaffe ro i byen. Thune Jacobsen foretrak imidlertid yderligere at tilsløre forholdenes sande karakter.

ter ved at give det menige politimandskab ordre til at slå hårdt ned på ethvert tillob til urolighed. Samtidig tilkaldte justitsministeren rektorerne fra de højere læreanstalter - da det var fra studenterkræse demonstrationer kunne ventes - og pålagde dem at gøre, hvad de kunne for at skaffe ro og orden. Universitetets rektor lod herefter opslå en bekendtgørelse om, at enhver der blev grebet i "provokatorisk optræden imod kongens ord om ro og orden" ville blive relegeret. Dette opråb var den direkte anledning til dannelsen af en af besættelsestidens store modstandsorganisationer: Danske Studenter.

Modstandsviljen og oppositionen mod samarbejdspolitikken vågnede tidligt blandt studenterne, men det kneb for den at finde organisatorisk form. I begyndelsen af besættelsen gav den sig først og fremmest udtryk i elegante, nærmest revyagtige målstick mod den nazistiske ideologi i studenterpressens forskellige organer, som i de første år efter besættelsen forblev forbavsende upåagtede af den dansk-tyske pressecensur. Selv om denne form for modstandsarbejde i sig selv var ganske ufarlig for besættelsesmagten, lå den dog nærmere aktiv modstand end den i de tider dominerende alsangstemning, og den var en væsentlig medvirkende forudsætning for demonstrationen den 25. november. Denne demonstration havde et udtalt spontanitetspræg, men den måde, myndighederne besvarede den på, med talrige arrestationer og rektors alvorlige trusel skabte blandt studenterne forståelse af, at organisation og ledelse i den fremtidige kamp var nød-

vendig. Dagen efter demonstrationen trådte en række medlemmer af den kommunistiske studenterfraktion sammen og udsendte i danske studenters navn parollen om studenterstrejke med krav om løsladelse af de fængselde kammerater. Strejken skulle finde sted fredag den 23. november, den dag Scavenius vendte tilbage fra Berlin. I opråbet hed det: "Imorgen, når Scavenius vender hjem, er danske studenters plads ikke på universitetet og læreanstalterne. På denne dag bør institutionerne for den højeste danske kultur ikke fortsætte deres normale arbejde, fredag må alle danske studenter holde sig borte fra forelæsninger og øvelser, gå i studenterstrejke, som protest mod vanærelsen af vort land og arrestationerne af vore kammerater."

Straks efter opråbets udsendelse lod rektor Bloch trykke og ophænge en plakat som meddelte, at alle studenter, som deltog i strejken eller demonstrationer ville blive straffet og bortvist fra universitetet for al fremtid. Det samme gjorde professor Budtz Jørgensen på tandlægeskolen og professor Ingelund på polyteknisk læreanstalt. Studenterne svarede herpå ved at rette en særlig henvendelse til samtlige professorer. Det hed heri:

"Det er studenternes mening, at en sådan strejke er den roligste og værdigste måde, hvorpå danske studenter i dag kan demonstrere deres tro på og tillid til et frit og demokratisk land. Denne form vil ikke kunne medføre de konsekvenser, som justitsministeren sjælsynlig udvalgte i dystre farver under sin konference med rektor angående studenterdemonstrationen.

Vi håber og venter derfor med forbillede i den norske solidaritet Deros fulde støtte, som bedst vil kunne udøves derved, at de finder en eller anden form, hvorunder de på fredag kan aflyse Deros undervisning."

De fleste professorer undlod at følge denne henstilling.

Også til arbejdspladserne sendtes der en opfordring til at stå solidarisk med studenterne. Løbesedlerne blev modtaget med velvilje, men opfordringen blev ikke fulgt. På selve strejkens dag var der postret civilklædte kriminalbetjente inde på og uniformeret politi udenfor alle lærestalter for at hindre agitation og pågribelse af eventuelle strejkvagter. Under disse forhold fik strejken ikke noget større omfang. Den understregede endnu engang nødvendigheden af et grundigt, forberedende, oplysende arbejde, der overbeviser flertallet eller ialfald et meget stort mindretal om sådanne aktioners påkrævhed.

Strejken rejste en nyttig debat overalt i studenterverdenen, og den skaffede initiativtagerne i forbindelse med en række ikke-kommunistiske studenter, som var enige med dem i, at en mere aktiv form for modstand fra studenternes side var påkrævet, og at en forudsætning herfor var et energisk illegalt oplysnings- og propagandaarbejde. Med dette formål for øje startedes i december 1941 organisationen De danske Studenter.

For at bortviske det uheldige indtryk, studenterdemonstrationen havde gjort på tyskerne, indkaldte nazisterne søndag aften til en jubeldemonstration på Rådhus-

pladsen. Mange tusind mennesker mødte op besluttet på at give dem noget at juble over. Politiet fulgte justitsministerens anvisning og greb hårdt ind. Det udviklede sig til tumult og slagsmål. Mange blev arresteret og adskillige såret.

I de spontane menings tilkendegivelser mod pagten mærkedes ikke en deltagelse fra arbejderklassen, der stod i forhold til dens styrke og betydning. Dette skyldtes det socialdemokratiske bureaukratis og organisationsapparats uhyre magt indenfor arbejderbevægelsen samt den indflydelse, reformismen endnu havde på arbejderne. Men ingen kunne dog være i tvivl om arbejderne's mening med hensyn til pagten, sålidt som med hensyn til hele indrømmelsespolitikken, og i de tæser, det kommunistiske parti udsendte ved årsskiftet hed det da også:

"Selvom man ikke må glemme eller forsumme arbejdet for den nationale rejsnings organisering blandt andre befolkningelag, ikke mindst blandt landbrugerne, så er det den mest betydningsfulde, mest tvungende og mest nærliggende opgave at oplyse, rejse og organisere arbejderklassen til at tage lederskabet i Danmarks nationale frihedskamp, samtidig med at den bekæmper den sociale reaktion her i landet."

Det var dette utrættelige og aldrig svækkede arbejde fra det kommunistiske partis side, som efterhånden hævdede modstandskampen op i folkestrejkerne's plan, hvor det var arbejderklassen, der gav signalet, gik i spidsen og var den altafgørende faktor.

Men indtil videre var det reaktionen, som havde initiativet - og den udnyttede det med overordentlig veloplagt-hed.

Tysklands hastige frentykning mod øst i 1941 rejste for tysk administration og erhvervsliv en række problemer, til hvis løsning man fra højeste sted i Tyskland ønskede Danmarks medvirken - et ønske, som dansk kapitalisme, der her anede en virkelig godbid - ikke lod forblive ubesvaret. I spidsen for initiativtagerne stod den foretagsomme trafikminister, Gunnar Larsen, der ikke forsænte nogen lejlighed til at sammenblande sin ministerstilling og sin privatgesjæft som direktør for F.L. Smith. Som sin nærmeste medhjælper havde han nazisten kontorchef Niels Erik Wilhelmsen, der var leder af det misli- bige foretagende Erhvervenes Engageringsbureau. Wilhelmsen havde allerede først på efteråret udarbejdet en plan for den danske "indsats" i Balticum i form af et slags Dansk-Baltisk "Sibirisk Kompagni", der skulle have koncessioner på skovbrug, landbrug og minedrift i de af tyskerne erobrede baltiske områder. Disse rammer var imidlertid efter tyskernes mening for snævre, og den 11. december 1941 dannedes en komite, der kaldte sig "Arbejdsudvalget til fremme af dansk Initiativ i Øst- og Sydøsteuropa". Den havde som formand direktør^{th.} Juncker fra Århus Olieøller, som i forvejen havde store erhvervs- mæssige interesser i de baltiske lande, og bestod iøvrigt af følgende medlemmer: Ingeniør K. Højgaard, hof- jørgmester P. Lüttichau, fabrikant C.J. Hempel og direktør Knud S. Styhr.

I april-maj 1942 foretog direktør Juncker sammen med

trafikminister Gunnar Larsen en rejse til Estland og Letland for at planlægge udplyndringen. Trafikministeren førte her forhandlinger om cementfabriken i Port Kunda, mens hr. Juncker naturligt nok mest interesserede sig for oliefabriken i Libau. Efter deres hjenkomst fik det hidtil private arbejdsudvalg officiel anerkendelse under betegnelsen "Udenrigsministeriets Østrumsudvalg", og næstkontorchef Wilhelmsen blev dets sekretær. Det var udvalgets plan, at man i forståelse og samarbejde med tyskerne skulle stille mod følgende 3 mål: 1) reprivatisering af tidligere dansk ejendom, der var blevet nationaliseret efter de baltiske landes tilslutning til sovjetunionen. 2) udvidet dansk økonomisk virksomhed i østområderne, 3) udvandring af danskere til østområderne. Når de store planer aldrig blev realiseret skyldtes det ikke manglende vilje eller energi fra de temmelig blakkede erhvervskreise, som var repræsenteret i Østrumsudvalget, men alene ^{at} Den røde Hær ikke viste sig til sinds at følge tyskernes og Østrumsudvalgets dispositioner over sovjetisk ejendom. Denne omstændighed kan dog aldrig komme de profitgrådige kapitalister til gode. De var mere end villige til at deltage i plyndringen af Ukraine og Balticum. De var rede til at tilegne sig sovjetisk ejendom. De meldte sig som hælere, da de troede, at tyskerne havde sikret sig deres bytte.

Det kan ikke undre, at Østrumsudvalgets formand og dets medlemmer fandt det betimeligt efter begivenhederne

den 29. august 1943 snarest muligt at forsøge på at bringe sig i sikkerhed. Det skete i en skrivelse dateret den 31. august 1943, hvori man meddeler, at man anser forudsætningerne for udvalgets arbejde for at være bortfaldet med ministeriet Scavenius' fratræden. Som en flok våde katter med halen mellem benene luskede de ud af billedet, da folket gjorde op med eftergivelsespolitiken, men de blev aldrig krævet til regnskab for deres gemene hensigter og onde vilje.

Ligesom Østrumsudvalget var et udslag af privat dansk initiativ og ~~profithug~~ profitbegær, var et flertal af de foranstaltninger, som gennemførtes fra det sene efterår 1941 og frem til befrielsen udtryk for dansk kapitalismes kyniske forsøg på at udnytte de tyske bajonettens beskyttelse til den grovest mulige udplyndring af befolkningen. Erik Scavenius har meget åbenhjertigt erklæret: "Når de krav, der fra tysk side fremsattes overfor os i forbindelse med den tysk-russiske krig - bortset fra aktionen mod de danske kommunister og kravet om Danmarks tiltræden af Antikominternpagten - blev mindre besvarlige for os end de krav, der i krigens første periode stilledes til os om tilpasning til det nye Europa under tysk ledelse, skyldtes det, at de tyske hære, efter det første sejrige stormløb, blev udsat for en modgang i Rusland af militær og klimatisk karakter, der kastede dem over i defensiven og ikke gjorde det muligt at tænke på genopbygningen." (Scavinius, side 129)

De nye reaktionære fremstød, der gennemførtes på det indenrigspolitiske område, og af hvilke størsteparten begrundedes med enten direkte tyske krav eller tyskernes tilstedeværelse, gennemførtes i virkeligheden for de danske kapitalisters egen regning.

12. Kapitel.D E N H Å R D E V I N T E R.1941 - 1942.

Vinteren 1941-42 blev den hårdeste i mands minde. Mens kulden terroriserede småfolks hjem, arbejdede de nazistiske okkupanter og deres lokale håndlangere overalt febrilsk på at pine mest muligt ud af de allerede vundne fordele. Men folkenes sammenretning til frihedens forsvar gik i samme tempo, internationalt som nationalt.

Om vinterens betydning for krigsførelsen svingede meningerne i takt med krigens gang. Den 10. oktober 1941 havde Nationaltidende triumferende meddelt: "Det er et faktum, at den tyske nation idag den 9. oktober 1941 har fået meddelt budskabet om den endelige og afgørende sejr i østkrigen". Budskabet viste sig at være forhastet og allerede den 25. oktober fortalte bladet sine læsere, at "Tysklands har længe nu efter den russiske vinter - langvarig frost vil fremskynde operationerne". Das schwarze Korps forkyndte i oktober: "førerren vil tvinge også den russiske vinter til at træde i sin tjeneste", og Berlingske Tidende ekkoede 11. oktober "Frostvejret vil begynde angriberne. 'General Frost' er ikke mere i russisk tjeneste."

Alligevel erklærede Hitler i et opråb til den tyske hær den 21. december: "Armeerne i Øst må efter deres uforgængelige og i verdenshistorien enestående sejre mod alle tiders farligste fjende under indvirkning af det pludselige vinterfrembrud fra bevægelsens tog bringes i en stillingsfront." Situationen krævede, fortsatte Hitler, at værnemagt og hjem anspændes til den højeste ydeevne og bringes til at samvirke i fælles indsats. Hitler havde derfor besluttet selv at overtage ledelsen af hæren som øverste befalingshavende for værnemagten fra den 19. december. Afskedigelsen af feltmarskal von Brauchitsch som øverstbefalende var utvivlsomt udtryk for den spænding, som herskede mellem Hitler og nazipartiet på den ene side og hærlædelsen på den anden side - den udløste vel til en vis grad denne spænding, men tjente ikke til at afbøde de nazistiske okkupanters vandkeligheder.

Førerens meteorologiske syner slog ikke til. Han formåede ikke at tvinge den russiske vinter til at træde i sin tjeneste. "Den tyske vinter-retræte fortsætter planmæssigt over hele østfronten" lød Social-Demokraternes beroligende melding den 14. december 1941. Mens planmæssigheden vel tør drages i tvivl, var retræten umiskendelig. Med millioner af mand friske tropper pressede sovjethæren på fra Ishavet til Sortehavet og tilbage - erobrede en lang række byer og store landområder.

I Østen havde Japan stadig fremgang, men holder ikke

her levnedes der aksomagterne stort håb. Pravda bedømte situationen i Østen således: Det er åbenbart, at Japan er angriberen, og at USA og Storbritannien er ofre for et overlagt angreb, som er vel forberedt i forvejen. De indledende japanske sejre kan ikke ændre krigens endelige resultat..... Japan vil uden tvivl tabe krigen."

Krigsudviklingen i Afrika var præget af fortsat engelsk fremgang, hvilket foranledigede Mussolini til at dekretere belejringstilstand i de 4 sydligste distrikter i Italien. Men samtidig fik de tyske tropper i disse distrikter umiddelbar politimyndighed. Mussolinis magtstilling berøede efterhånden omtrent udelukkende på Gestapo og tysk militær, og han måtte adskillige gange i løbet af efteråret og vinteren møblere om på fascistpartiets ledelse.

Hitlers vanskeligheder afspejledes på karakteristisk måde i hans taler. Hvor han tidligere var brovtende selvsikker og udfordrende, henfaldt han nu gang efter gang til ynksom påkaldelse af vorherres hjælp. Da han erklærede USA krig, sluttede han med en bøn: "Vorherre kan dog ikke nægte sine tapreste soldater sejren!". I sin nytårsproklamation påkaldte han gang på gang vorherres hjælp og sluttede: "Året 1942 skal - det beder vi alle vorherre om - bringe afgørelsen til vort folks redning."

I det omfang, vorherre ikke efterkom opfordringen til at hjælpe, søgte Hitler og hans generaler at klare vanskelighederne ved udfoldelse af den mest bestialske

grusomhed.

Allerede i slutningen af 1941 havde Molotof tilstillet de allierede og neutrale landes regeringer en note indeholdende en række kendsgerninger om den tyske hær folkeretsstridige optræden. I denne note citeredes bl.a. en dagsbefaling udstedt af von Reichenau og godkendt af Hitler. Den er dateret den 10. oktober og lyder bl.a.:

"Soldaternes opgave i østrummet er den systematiske ødelæggelse af det jødisk-bolsjeviske system for derigennem at fjerne enhver antisemitisk indflydelse på Europa. Hertil kræves handlinger, som overskrider grænsen for en soldats normale pligter. Der er eksempler på, at fangne russiske officerer og soldater har fået mad af tyske feltkøkkener. Dette er misforstået og uønsket. Det er ligeledes ikke nødvendigt, at tyske soldater hjælper med til at slukke brande, når disse ikke er i bygninger, der er af betydning for hæren. Der findes i østrummet ingen genstande af kulturel, historisk eller kunstnerisk værdi, man behøver derfor ikke tage noget hensyn ved ødelæggelse af bygninger o.l.... To hovedregler gælder: 1) fuldstændig ødelæggelse af alt, som har været jødisk-bolsjevisk ejendom, for så vidt det ikke tjener hærens behov. 2) skænsningsløs optræden overfor alle mandlige personer, da de kan betyde en fare for hæren."

Inspireret af disse lige så lotfættelige som genene og umenneskelige retningslinjer førte Hitleravassaller alt efter øvne og mulighed kampen mod "jødisk-kommunistisk-chauvinistiske" elementer i de okkuperede eller med Tyskland forbundne lande.

I kampen mod frihedsbevægelsen toges alle midler i brug. For de danske magthavere og Hitler-håndlangere var det nærliggende at udnytte det finske folks ulykkelige skæbne. Man havde ikke glemt, hvor let det havde været under vinterkrigen at piske en stemning op til fordel for "det overfaldne Finland". Lige siden det nazistiske overfald på Sovjetunionen havde man med ikke ringe held støttet de

samme strenge (ja endnu i 1944 skulle man i et af frihedsbevægelsens mest læste organer, Information, læse en artikel til forsvar for Finland (Inf. nr. dato). For at skabe klarhed i dette spørgsmål skrev Aksel Larsen i Politiske Månedesbreve nr. 4, som udsendtes den 10. december 1941 nedenstående artikel:

POLITISKE MÅNEDSBREVE nr. 4 af 10. dec. 1941

NU MAA FINLANDS-HYSTERIET HØRE OP.

af Aksel Larsen.

Man kan ikke åbne en Avis uden at finde Opraab, Artikler og Interviews om det heltmodigt for Norden kæmpende Finland og Pligten for alle Danske til at støtte det. Man kan ikke lukke op for Radioen København-Kalundborg uden at blive udsat for det samme, forstærket med Gudmunds Hatts og Henning Dahlsgaards "sagkyndige" Udrædninger. Ambulancer, Legemidler og Lovnæsmidler for Hundreder tusinder af Kr. sendes til Finland, og der arbejdes i Danmark med Komiteer, Foredrag og Koncerter for, at det hver Dag, ja hver Time kan blive tude ind i Ørerne paa hver eneste Dansker, at Finlands Sag er Nordens sag.

En ikke ringe Del af dem, der herhjemme staar i Spidsen eller har Ansvaret for denne Kampagne, ved ganske godt, hvad de egentlig gør. Men de fleste ved det vel neppe, enten fordi de ikke kan se klart, eller ikke gør sig den Ulejlighed at tænke Sagen igennem. Nu, et halvt Aar efter den tysk-finsk-russiske Krigs Udbrud og over halvandet Aar efter den 9. April 1940, er det ikke for tidligt, at der skabes Klarhed.

Man kan forsøge at se bort fra, at Magthaverne i Finland paastaar, at de fører en Forsvarskrig samtidig med, at de proklamerer som deres Hensigt at erobre og indlemme Karelen, Kola-Halvøen, ja endog Leningrad i Finland. Man kan lade haant om, at Finlands "historiske Grænse" aldrig har ligget østligere end 1939-Grænsen, men ofte vestligere, og at Finlands historiske Grænse længere endda længere vestligere. Man kan være uvidende om eller nægte at ville se det Faktum, at Finland altid var undertrykt, først af Sverige, derpaa af Rusland indtil Sovjet gav det Friheden i Jan. 1918.

Man kan lade ude af Betragtning - men bemærkningen kan det ikke - at Finlands Overklasse og militære Krese fra 1918 har været intimt forbundet med Militaristerne i Tyskland, og at den tyske Indflydelse i Maron og bag Udenrigspolitikens officielle Kurser var altdominerende. Man kan nægte at betragte "Vinterkrigen" som en nødvendig præventiv Aktion fra Sovjets Side (skønt man nu er ivrig efter at godkende de officielle finske Paastaaender om, at man kun fører en præventiv Krig, skønt man altsaa nu

anerkender, at præventiv Krig kan have deres Berettigelse - og skønt den nuværende Krig vel tydeligt har vist, hvor katastrofalt for Sovjet det vilde have været, hvis de finske Angrebsbaser ikke var blevet flyttet længere bort fra Leningrad og Murmanskbanen), rent bortset fra, at Finland let kunde have faaet en fredelig Ordning med gensidige Grænse-reguleringer ved Forhandlingerne i Efteraaret 1939.

Og man kan glemme, at Minister Tanner efter Moskva-freden i Marts 1940 ordret erklærede: "Finland har nu ingen som helst uidentificeret spørgsmål med sin østlige Nabo." Man kan forsøge at hævde den Opfattelse, at det lille uskyldige Finland helt uden Grund blev angrebet af den store grimme Sovjetunion den 26. Juni - skønt samtlige danske Dagblade den 25. Juni meldte, at Finland sammen med Tyskland den 22. havde begyndt Krigen mod Sovjetunionen, og skønt man ved, at tyske Bombeeskadriller i det graa dagry den 22. lettede fra finske Flyvepladser for at bombe Leningrad og Murmansk.

Men hvad man ikke kan lade ligge, og hvad man ikke kan se bort fra, er den Situation, Verden, Jorden og Danmark befinder sig i. Aksemagterne og deres Forbundsallier har styrtet K hele Verden ind i en folkenærmende Krig, som de i Aarevis systematisk har forberedt sig til; Størsteparten af Europas Folk støtter under de berlinske Gidselmorderes militære, politiske og økonomiske Aag. Man kan ikke dele den totale Verdenskrig op og sige, at det, der foregaar paa denne front, ikke vedkommer den øvrige Krig. Finland deltager i den totale Krig paa Tysklands Side.

Det vil sige, at Finland hjælper Aksemagterne med at bekrige den øvrige Verden, hjælper Tyskland med at underkue det øvrige Europa. Det kan man ikke komme uden om.

Og man kan ikke komme bort fra, at Norge i blodigt og heltemodigt Forvar er blevet undertrykt og holdes underkuet og under Hitler-Tysklands Jernhæl. Man skal ikke glemme, at Danmark er Genstand for tysk militær Okkupation, økonomisk Udplyndring og politisk Ufrihed. Man kan tænke paa, at Sverige ligger under det haardeste tyske Pres, med ustandselige tyske Trusler og Krav om Indblanding.

Er "Norden" da kun Finland? Tæller Danmark, Norge, Sverige slot ikke med? Er deres Frihed ikke en Betingelse for Nordens Frihed? Er deres Vel ikke Nordens Vel? Og er det ikke helt enkelt saadan, at den store Trusel mod Nordens Frihed og vel er den tyske Trusel? Og at Finland hjælper Tyskland, at Finland altsaa fælder Norden i Kyssen!

Af Udgangen paa Tysklands Krig afhænger Danmarks Skæbne. Sejrer Tyskland - bl.a. takket være den finske Hjælp - er ikke et Lænneske her i Landet i Tvivl om, at det for Generationer er forbi med vor nationale Uafhængighed, at Sønderjyllandskædernes Kaar fra 1864 - 1920 var en Lykketilværelse i Forhold til de Kaar, der da vil blive alle Danskere til Del (bortset fra Landsforrædere og Slynkler). Knuses derimod den tyske Nazisme og Militærmagt, da gen-vinder Danmark sammen med Norden sin Frihed.

Men Finland kæmper paa tysk Side i denne Krig og retter sine Vaaben mod den eneste Kontinentalmagt, som har vist Lyne og Vilje til at standse Aksemagternes Mære, mod Sovjetunionen. Mod det eneste Land og Folk, som har Mulighed for (og som vi ved, har Vilje til) at slaa Tyskland militært

og dermed give Europa Friheden. Finland kæmper mod det Land og Folk, af hvis Vaabens Sejr Danmarks Skæbne afhænger. Finland anspænder alle sine Kræfter for at gøre Danmarks Trælletilstand værre og varig, for at forhindres vor Befrielse. Saadan er det

Men det vil sige, at enhver Hjælp til Finland - af hvad Art den være vil, o: hvilken Betegnelse, den end gaar under - er en Hjælp til Tyskland, en Støtte til den, der undertrykker Danmark. Jo, der hjælper Finland (i Humanistens misforstaaede Navn), er med til at tvinde det Reb, hvori vi selv skal hænges.

Det er rigtigt, at det finske Folk har det frygteligt haardt (men det er ganske vist heller ikke det finske Folk, men dets Lagthavere, der vilde i Krig paa Tysklands Side). Men vil man anlægge humanitære synspunkter, saa er der endnu mere Mød og Dødt i Borge, rent bortset fra, at der er Titusinder af Børn i Danmark, der savner det nødvendige i Mad og Klæder i denne Vinter. Det Væsentlige er imidlertid, at Krigen gælder Danmarks Frihed og Fremtid. Lom Danske saa og skal vi indrette vore Handlinger herefter.

Det mest gavnlige og konsekvente vilde være at hjælpe Sovjetfolket og det engelske Folk, hvis det endelig skulde være. Det kan ikke lade sig gøre - det forhindres af tyske Bajonetter. Men de kan i hvert Fald ikke tvinge nogen til, under Måske af humanitar Finlandshjælp, at yde Støtte til Tysklands Krigsførelse og dermed til den tyske Undertrykkelse af vort eget Lødreland.

Man vil derfor faa det danskfjendtlige Finlandshysteri standsat!

10. December 1941.

I Finland blev forholdene stadig vanskeligere, Den finske overkommando havde ikke tilladt aviser eller radio at bringe meddelelser om de tyske "planmæssige tilbagetrækninger", men offentliggjorde derimod fortsat bombastiske og frit opfundne sejrsmeldinger fra Svirfronten, Olonetz m.v. Mens man hidtil havde forklaret, at de finske tab i denne krig var minimale, så måtte socialminister Fagerholm den 10. januar 1942 indrømme, at tabene denne gang var langt større end under vinterkrigen. Arbejderklassens modstand mod krigen blev stadig mere åbenbar - ellers ville formanden for Finlands samvirkende Fagforbund, E.A. Vuori, der var en af Tanners folk,

ræppe den 9. januar have udtalt:

x "En anden sag er det, om vi har mulighed for at videreføre krigen i et sådant omfang, uden at folkets forsyning i høj grad sættes på spil. Arbejderne stoler på, at krigen føres under hensyntagen til vanskelighederne og folkets evne. Livskraften må ikke svækkes i en sådan grad, at der senere ikke mere findes forudsætninger for vort folks frie liv. Så længe krigen føres ud fra disse forudsætninger, er vi loyale og fuldt ud med - trods alt."

Man forsøgte at få det finske folk til at holde sig i ro derved, at Tyskland lovede det levnedsmidler. I de sidste dage af december kunne danske aviser således meddele, at smøranglen i Finland var afhjulpet, idet Tyskland af sig selv egne forråd havde sendt Finland 2 mill. kg. Men allerede fredag den 2. januar afslørede handelsminister Halfdan Nørreksen, hvad de fleste vel havde anet, nemlig at det faldt ikke Tyskland ind at undvære noget som helst. Man hjalp Finland ved at stjæle fra Danmark. Margarinen var forlænget forsvundet herhjemme. Alt ordentligt fedt gik sydpå, smørrationen var ikke for stor og nu blev den skåret yderligere 10% ned, for at smørret i Finland kunne tjene som smørelse for Hitlers krigsmaskine.

Handelsministeren motiverede sin nedskæring af smørrationen med, at "Vi er nødt til det ". Man undgik, omhyggeligt at nævne hvorfor. I et opråb "Nu stjæler de smørret fra vort brød" forklarede partiet sagens sammenhang.

Den almindelige optræden af regeringen og dens støtter indenfor storkapitalen i disse måneder tyder på, at det i mindre grad var nødvendighed end trang til at behage undertrykkerne parret med ubændigt begær efter at udnytte

situationen til yderligere undertrykkelse og udbytning af befolkningen, som drev værket.

Det var ikke kun smørrationen, som blev skåret ned. Fra nytår 1942 blev salget af kaffe, te og kakao forbudt. Da coluldstilførslerne var knappe blev det næsten umuligt for menigmand at skaffe sig beklædningsgenstande selv af disse sorter. Hvad der var tilbage af de rige lagre af færkrigsvarer handledes under disken nu som før til den med de tykke tegnebøger. Cykledæk var næsten umulige at opdrive grundet på manglen af strøklørred, og mangfoldige arbejdere måtte nu benytte spervogn til og fra arbejde, hvilket var en både besværlig, langsommelig og dyr befordring. Hertil kom, at bolignøden allerede på dette tidlige tidspunkt af krigen for alvor satte ind. April flyttedag 1942 registreredes i København mere end 600 boligløse familier, og antallet foregedes så at sige med hver dag, der gik.

På landet var forholdet, det, at mens gårde på over 50 ha i året 1941-42 kunne opvise en forrentningsprocent på 11,6% og gårde mellem 10 og 50 ha 10,8%, gav de små brug på under 10 ha kun 7,4%.

Kens flertallet af landets befolkning således led hårdt under krigens og besættelsens tryk, var der en pengeirrigelighed, som bl.a. førte til, at mange banker og sparekasser rent ud nægtede at modtage indskud, mens andre nedsatte indlånsrenten eller helt undlod at give renter.

Og dog var landets store ikke tilfreds, men forberedte nye, skånselsløse angreb på den arbejdende befolkning i tryk forvisning om, at den allerede gamle og med så stor held gennemspillede melodi om "nødvendigheden" og om tyske forlangender stadig havde tilstrækkelig bærekraft.

Allerede i april 1940 havde partiet Venstre, som allerede nævnt stillet som betingelse for deltagelse i det "nationale samarbejde", at der gennemførtes væsentlige ændringer i den sociale lovgivning.

Den 22. januar 1942 gennemførte Nationalbanken en kronenhævning på 8,3%. Det skete angiveligt dels for at gennemføre en bedring i det økonomiske forhold mellem Danmark og Tyskland, dels for at imødekomme et af de 7 punkter De samvirkende Fagforbund så bombastisk fremsatte i august 1941. På intet af punkterne syntes virkningerne at svare til forventningerne. For statens vedkommende var det umiddelbare resultat et tab på 124,8 mill. kr., idet clearing-kontoen rantes af kursændringen i form af en nedskrivning af markværdien. For befolkningens vedkommende førte kronenhævningen ikke til nogen prisnedgang, idet landbrugets og andre erhvervs eksportpriser til Tyskland efter aftale samtidig sættes i vejret, således at disse erhvervs indtjeningssevne ikke forringedes. Under disse betingelser kunne der selvsagt ikke ventes en prisnedgang på hjemmemarkedet. Derimod virkede foranstaltningerne ~~ganske~~ ifølge Hartvig Frisch (s. 224) som en lun medvind for handelens mange led, men det var dog vel trods

alt næppe af hensyn til disse mange i forvejen ganske velaflagte led, at DLF fremsatte sit krav. At kronhevnningen betød en lønnedskæring på godt 8% for de danske arbejdere i Tyskland, havde næppe heller været De samvirkende Fagforbunds motivering for forslaget, men var for alle hæderlige danske det eneste lyspunkt ved den ellers temmelig dunkle foranstaltning.

Hvis da ikke kronhevnningen i alt væsentlig var et velberegnet led i oplaget fra statens og arbejdsgivernes side til forårets overenskomstsituation. På den anden måde er det vanskeligt at forklare en lodende artikel i Berlingske Tidende, som sagde, at når nu kronen var hevet, kunne der aldeles ikke blive tale om nogen lønregulering til februar-marts. At arbejdsgiverforeningens formand og en række andre blade sang med på melodien, tjente kun til at styrke formodningen.

Februar så resultatet af opfyldelsen af endnu eet af De samvirkende Fagforbunds 7 punkter. I punkt 2 havde man krævet: "Ændring af pristalsberegningen under særligt hensyn til de egentlige livsformodenheder." (kap. 9/). De højresocialdemokratiske ledere fik deres vilje. Den 1. december 1941 gennemførtes på rigsdagen den ændrede lov om arbejdsforhold, hvori fandtes bestemmelsen om det "skrællede pristal". Ved den halvårige udregning af dette særpriстал skulle der alene tages hensyn til følgende 4 grupper: 1) fødevarer, 2) Brændsel og belysning, 3) bolig, 4) klæder, fodtøj, vask.

Det var fra socialdemokratisk side ønsket, at dette skrallede pristal skulle være afgørende for arbejds- og forligsnævnet ved fremtidige lønkendelser, men overfor Venstres modstand kapitulerede de socialdemokratiske ledere hvorefter det fastsloges, at det nye pristal kun skulle være vejledende for forligsnævnets formandskab, mens dette isøvrigt bevarede sin fulde bevægelsesfrihed.

Den 4. februar kom så pristallene for januar. Det ordinære pristal udviste en stigning på 1 point siden oktober, nemlig fra 277 til 278. Det nye, skrallede pristal blev 275 - eller det samme, hvortil det var beregnet for juli!

Atter engang opførte de højresocialdemokratiske ledere en sand forargelsens komedie. De samvirkende Fagforbunds formand, Laurits Hansen rettede et voldsomt angreb mod dette "pristallets geguladetri" - han syntes helt at have glemt, at det skrallede pristal var hans egen opfindelse og krævet i de berømte 7 punkter.

De samvirkende Fagforbund protesterede mod, at omsættingskatten ikke var indregnet i pristallet, mens tøjrabatten var medregnet - men begge forhold skyldtes en udtrykkelig ordre til statistisk departement fra socialminister Kjerbøl!

Endelig luftede Laurits Hansen en voldsom mistillid til forligsnævnet, ikke mindst på grund af professor Thorkild Kristensens medlemskab. Samme professor havde allerede i 1940, før han udnævntes offentlig, erklæret

at efter hans mening burde arbejderne aldrig have lønforhøjelse. Han havde gentaget det adskillige gange senere - alligevel var han sat ind i forligens navn af den socialdemokratiske minister Kjørboel!

De samvirkende Fagforbund havde fundet ud af, at dersom det skrællede pristal havde været regnet ærligt ud, og hvis det havde været gældende for hele det forløbne overenskomstår, så ville ~~zukk~~ dets stigning have været på mindst 20 - 27 points. Skønt man i august forrige år i de 7 punkter bombastisk havde forlangt "kompen-sation for allerede indtrådte prisstigninger", og skønt dets centrale og afgørende punkt for arbejderne måtte være fuld dækning for prisstigningerne nøjedes De samvirkende Fagforbund med beskedent at forlange dækning for 10 points eller for mindre end halvdelen af den konstaterede prisstigning!

Arbejdsgiverne afviste kravet, og den 21. februar afsagde formandskabet sin kendelse, der lød på, at kun arbejdere over 23 år fik lønforhøjelse (mand 5 øre i timen, kvinder 3 øre, ungarbejdere intet).

På denne grove udfordring svarede partiet med et opråb "Nu er det slut med tålmodigheden - Arbejderne kan ikke fortsat levere 1. classes arbejde for 3. classes løn!" Det hed heri bl.a.:

"Denne arbejderfjendtlige politik har (nemlig) intet med national samling at gøre. Den er udtryk for national usolidaritet. Den gavner visse dele af overklassen herhjemme - og den gavner tyskerne, fordi den stiller flere varer til deres rådighed, og fordi den kan virke splittende på det danske folk."

Arbejderne agter ikke at besvare disse endeløse udfordringer med at stille sig udenfor den nationale samling i Danmark. Men de agter at gøre deres pligt overfor deres hjem og overfor landet ved at sætte en stopper for regeringens og overklassens unational-lelsen- og prispolitik. Og i den givne situation til-råder vi kommunister:

Hold sammen om fagforeningerne. Deltag i alle klubmøder og fagforeningsgeneralforsamlinger. Giv fra fagforeningsmøderne klar besked om, hvad I mener, og hvad I kræver! Men sig det ikke blot i ord, sig det også i gerning.

Gør på hver eneste arbejdsplads jeres arbejds-giver klar over, at der må ydes et større løn-tillæg end formandskabet har bevilget. Mange arbejdsgivere vil forstå nødvendigheden heraf. Det vil være muligt mange steder at opnå reelle løntillæg.

Hvor dette ikke er muligt, da husk: Der kan ikke leveres første classes arbejde for tredje classes betaling! Ideen må stå i forhold til lønnen. Tempo og kvalitet kan ikke holdes, når real-lønnen ustandselig forringes!"

Denne parole havde til følge, at produktionen på mange virksomheder sank væsentligt. Endnu var parolen udtryk for et rent økonomisk forhold: Den der vil have første-classes arbejde kan ikke klare sig mod at betale tredje classes løn. Senere, da kampen mod undertrykkernes havde nået et højere udviklingstrin, var denne "omvej" unød-vendig. Da kunne parolen om sabotage af tyskerarbejdet fremsættes uden videre, og aktionerne for lønforhøjelse krævede ikke videre motivering.

Jo, det var en hård vinter for den arbejdende befolk-ning, og enden var ikke endda. Det vil huskes, at partiet Venstre i april 1940 stillede som betingelse for delta-gelse i det "nationale samarbejde", at der gennemførtes væsentlige ændringer i den sociale lovgivning. Det var ganske vist snart 2 år siden nu, men omkring nytår be-gyndte rygterne at gå, og skulle man tro dem, da ville

det gamle ord inden længe bekræftes: at ~~gænn~~ gent er
er ikke glemt.

Med den socialdemokratiske arbejdsminister Kjarbøl
som formand havde et rigsdagsudvalg arbejdet sig frem
til et forslag, som i hovedtrækkene gik ud på følgende:

26 ugers bestemmelsen og kontrollen med de arbejds-
løse skulle skærpes. Statstilskuddet og understøttelsen
til unge og ugifte arbejdsløse nedsættes. Karenstiden
forlanges. Tilbagebetalingspligten for modtaget kommune-
hjælp skærpes. Der skulle påny og under skærpede former
indføres "hundetegn", et arbejdskort, ved hvis hjælp
arbejdsgivere og myndigheder i forening kunne kontrol-
lere alle lønarbejdere i alle detaljer. Stavnabåndet
for landarbejdere skulle skærpes.

I en nytårstale erklærede kirkeminister Fibiger
ganske vist, at hvad sociallovgivningen angik, skulle
tidens tyngde ikke benyttes til at gennemføre noget,
som ikke kunne være gennemført før krigen, eller hvor-
om ikke alle var enige. Men enhver vidste dog, at de
forannævnte planlagte ændringer aldrig ville kunne være
gennemført før krigen. Hvad enigheden angik, var den
også kun begrænset til den snævre klike politikere, som
havde udpejst forslaget - og selv blandt disse sam-
mensvorne herskede der, som det senere vil ses, heller
ikke absolut enighed.

Skibpreder A.P. Møller var ikke så forbeholden som
kirkeministeren. I en tale ved Studenterforeningens

nyårsfest den 7. februar sang han rent ud og erklærede, at den hidtidige sociallovgivning havde sat lediggang og fidusmagori i sving og gjort understøttelse til en udbredt levevej. Det var dog ikke såmeget folkets indeliggende sundhed, taleren tvivlede på, som folkestyrets evne til at lede landet klogt og forsvarligt!

Attentatet på sociallovgivningen var vel ment og kun en forberedende mangvros for attentatet på det, der måtte være tilbage af demokratiet.

Overenskomstsituationen og det planlagte attentat ~~med~~ mod sociallovgivningen foranledigede partiet til at udsende i masseoplag en henvendelse til Danmarks arbejdere: Kæmp mod fremmedæg og udplyndring. I denne henvendelse redegjordes udførligt dels for årsagerne til den arbejderfjendske danske indenrigspolitik og dels for følgerne. Om de højresocialdemokratiske ledere hed det:

"Fra besættelsens første dage har desværre også førende folk i Socialdemokratiet godkendt denne politik. Kjerboel fører an i nedskæringerne, og han og Stauning støtter energisk Scavenius-Gunnar Larsen, når det gælder om at presse regeringen til yderligere indrømmelser. Naturligvis findes der også i Socialdemokratiet folk, der ikke er tilhængere af denne politik, men de har hidtil bøjet sig, når det kom til stykket."

I et særligt afsnit "Hvad gør fagbevægelsen?" hed det:

"Som Danmarks største og stærkeste organisationer kunne og burde fagforeningerne have forhindret denne politik. Men fagforbundenes ledelse har gang på gang stukket nedskæringerne i lønnen, eller endog selv medvirket til dem. De protesterede ofte i ord, men omsatte ikke ordene til handling. Derimod manede De lederne tidlig og silde arbejderne til at "vise samfundssind" og holde sig i absolut ro. Samtidig understøtter de exporten af arbejdere til Tyskland og Norge. Og de benytter situationen til ved politiets hjælp at foretage en "udrensning" af kommunistiske og andre standhaftige

tillidemand i fagforeningerne, mange steder endda ved direkte angivere."

Henvendelsen sluttede med en appel til arbejderne om at kræve fagforeningerne anvendt til arbejdernes og landets gavn og med fagforeningernes hjælp kæmpe mod attentatet mod sociallovgivningen og for gennemførelsen af bedre arbejds- og lønvilkår.

Det hed:

"For at Danmark kan genvinde friheden, er folkets samling til værn for sin sag og til kamp mod fremmedmagt en nødvendighed..... Men en betingelse for, at en virkelig samling kan skabes og bære, er, at den hviler på indbyrdes solidaritet i det danske folk. Derfor er tiden inde, hvor danske arbejdere uden at svække kampen mod de fremmede undertrykkere, har pligt til at sige stop overfor en økonomisk politik, som ikke kan føre til national samling, men til splittelse."

Næppe nogensinde er en appel fra det kommunistiske parti til arbejderbevægelsen bleven fulgt i et omfang, som denne blev. Så at sige hver eneste fagforening og talrige fællesorganisationer fulgte opfordringen og protesterede, og man skål helt tilbage til afslutningen af forrige verdenskrig for at finde en oppositionsbewægelse af et sådant omfang.

Denne oppositionsbewægelse, som inspireredes og vejledtes gennem stadige opråb og henvendelser fra det illegale kommunistiske parti, voksede efterhånden til en sådan styrke, at man fra Venstre og konservative kreise var indstillet på at måtte opgive nedskæringen - ikke mindst efter Staunings død - da man frygtede for, at der ikke i arbejderbevægelsen fandtes en mand med tilstrækkelig autoritet til at dæmpe hæren.

Allerede i slutningen af marts udsendte kommunistisk parti et oprøb til fagforeninger og arbejdspladser, hvori det hed, at "den socialdemokratiske rigsdagsgruppe kan standse nedskæringen af sociallovgivningen - hvis den vil". Det nationale samarbejdes forudsætning var jo nemlig, at intet forslag kunne gennemføres, dersom blot eet parti var imod det.

I snart sagt alle fagforeninger og en del socialdemokratiske blade forsøgte man at forsvare Socialdemokratiets stilling med, at dersom man ikke tog nedskæringerne, ville partiet Venstre sprænge sig ud af det nationale samarbejde, hvilket kunne få uoverskuelige følger for landets fremtid. Hertil erklærede det førende venstreblad Vestkysten i Esbjerg: "Revisionen vil ikke blive presset igennem. Det står i Socialdemokratiets magt at hindre revisionen, og det kan gøres, uden at samarbejdet sprænges... De ændringer, Socialdemokratiets repræsentanter i udvalget har været med til at foreslå, skyldes frie forhandlinger, og de er ikke prisen for noget som helst. Det står Socialdemokratiet frit for at få dette fastslået ved at standse forslagene. Der skal ingen tvang være." I lignende vendinger udtalte Venstres hovedorgan Eysens Tidende sig, men der kom aldrig svar i den socialdemokratiske presse.

De højresocialdemokratiske ledere ville ikke standse nedskæringen. Nazisterne ønskede nedskæring - ikke af sociallovgivningen som sådan - men af levefoden i det

hele taget, og så fik de nedskæring, for ellers risikerede Socialdemokratiet at miste regeringspladserne, og mange store og små socialdemokratiske ledere kunne risikere at miste velaflagte stillinger og selv blive henvist til sociallovgivningens barbari. Så enkel var i virkeligheden problemstillingen. Hartvig Frisch har senere forklaret, at Kjarbøls grundsynspunkt for selv at være med til at foretage ændringerne - selvom han, som han bemærkede ved forslagernes forelæggelse, ikke havde sit hjerte med i disse lovforslag - var det, at revisionen var nødvendig, fordi der i visse krene af befolkningen førtes en fuldkommen overdreven agitation vedrørende misbrug af sociallovgivningen. "Skadeligheden heri måtte være åbenbar også for arbejderne" bemærker Frisch - men den blev imidlertid aldrig åbenbar for arbejderne. Og godt det samme. For skulle ^{dette} Kjarbøl-Frisch'ske princip knæsesættes, at eftergivenhed er nødvendig så såre en lille gruppe fanatisk reaktionære begynder at føre en løgnagtig kampagne mod dette eller hint forhold, som er arbejdere og småfolk til gavn, da ville det ikke vare længe, før alle arbejderklassens erobringer gennem årene var sat over styr. Indenfor den socialdemokratiske rigsdagsgruppe havde der sig da også enkelte røster for, at partiet skulle henholde sig til samarbejdets grundlov, hvorefter der ikke kunne ske ændringer i lovgivningen, når ikke alle parter var enige. De havde imidlertid ikke mod til at trods den Stauning-Kjarbølske kapitulationslinje, og

forslagene blev fremsat og efter megen tovtrekkeri blandt rigsdagens partier og megen forløren modstand fra de højresocialdemokratiske faglige ledere med formanden for Dansk Arbejdsmandsforbund, Axel Olsen, i spidsen, gennemført på rigsdagen og stadfæstet den 29. juli til ikrafttræden den 1. oktober 1942. Samarbejdspolitikkerne havde gennem det skammelige forløb de gav overenskomst-situationen og gennemførelsen af socialnedsættelsen sået vind. De skulle komme til at høste storm.

Ansvar og æren herfor tilfalder i første række det kommunistiske parti, hvis arbejde under de vanskeligste betingelser og trods store tab, med over 100 ledende kammerater i fængsel eller koncentrationslejr, utrætteligt fortsattes med ligelig hensyntagen til kampen for arbejderne rimelige kår og kampen mod de nazistiske undertrykkere. I det foran omtalte oprøb til danske arbejdere, februar 1942, formuleredes denne to-fronts kamp således: Frem for en national front, der byder arbejderne rimelige kår!

Det var det samme - men sagt på en for arbejderklassen som helhed mere letfattelig måde - som allerede var formuleret i partiets Teser af 1. januar 1942, hvori det som tidligere nævnt hed, at det er den "mest nærliggende opgave at oplyse, rejsse og organisere arbejderklassen til at tage førerskabet i Danmarks nationale Frihedskamp, samtidig med at den bekæmper den sociale reaktion her i landet."

"Tilliden til regeringen og troen på den 'nationale samling' er alvorligt svækket i hele folket" fastslog partiet i Teserne af 1. januar 1942, og gax begivenhederne i de umiddelbart efterfølgende måneder tjente kun til yderligere at undergrave tilliden. Indenfor arbejderklassen blev det dag for dag vanskeligere for de socialdemokratiske ledere at bevare førerskabet. I november 1942 havde Stauning ved personlig indgriben tvunget fællesorganisationen i Kæstved til at opløse det der dannede "Arbejdernes Erhvervsråd", for at byens kapitalistiske erhvervsråd i den nationale samlings navn kunne være ene hane i kurven. Man tilbød arbejderne 3 repræsentanter (af 23), hvis de ville gå ind i dette råd. Sådanne handlinger sammenholdt med de socialdemokratiske leders bestræbelser for at forhindre eller sabotere de stadigt hyppigere små og større strejker, de mange tyskvenlige "orienterende" artikler om forholdene i det tredje rige, som efter aftale mellem det tyske gesandtskab og Laurits Hansen begyndte at dukke op i fagforeningernes medlemsblade, afsløringen af de mange ledende socialdemokrater, som efterhånden havde organiseret sig som en slags nazistisk fraktion indenfor Socialdemokratiet med Henning Dalsgaard, Aage Jørgensen, Harald Bergstedt, sekretær i DSF Ernst Berg og hans brøder Axel Berg i spidsen, og endelig de socialdemokratiske blades stadige og dybe knæfald for Hitler-nazismen førte Socialdemokratiet hurtigt frem med en

verificeres
Pol. L. 4)

krise, hvis første kendetegn var katastrofalt frafald fra den socialdemokratiske presse. Da man ikke i noget forbund vovede rent ud at rejse spørgsmålet om øget tilskud ordnedes sagen ved, at Laurits Hansen på en generalforsamling i DsF nov/dec 41 (dato??) fik gennemtruffet et forslag om "Forhøjelse af administrationsbidraget til DsF" med henholdsvis 6 og 3 øre ugentlig pr helt- og halvt betalende medlem. De herved indvundne midler blev så overladt den socialdemokratiske presse, til fortsat kamp mod arbejderbevægelsens interesser.

I Typograftidende kommenterede redaktøren Fr. Kielsen det nye tilskud til den socialdemokratiske presse med følgende ord:

"Man skulle dog mene, at det var en opgave for vælgerforeningerne og ikke for de faglige organisationer. En del af skylden for at bladet ikke kan stå på egne ben, kan vel nok tillægges den omstændighed, at bladet bl.a. for tiden har den opgave at skulle forsvare den nationale samlingsregering, der jo ikke kan siges at føre nogen arbejdervenlig politik. ... Al hjælp til dette under-skudsforetagende er omsonst. Det er som at fylde vand i Danaidernes kar!"

At nazister og andre tyske agenter forsøgte at udnytte denne situation til at skaffe sig indflydelse blandt arbejderne kan ikke undre. Tidligere er omtalt forsøget på at skabe en nationalsocialistisk "Fagopposition"

(9/). I december gik man et skridt videre og påbegyndte udgivelsen af et ugeblad "Arbejdet", som foregav at være organ for danske arbejdere, og som i sine første numre tog heftigt til orde mod prisstigninger, fagligt forræderi o.s.v.

Kommunistisk parti påviste imidlertid hurtigt overfor danske arbejdere, at "Arbejdet", blev udgivet af en flok Pürschel-nazister i snævert samarbejde med det tyske gesandtskab og visse forræderiske socialdemokratiske ledere. Bladets virkelige leder var den berygtede forhenværende socialdemokrat fra Lyngby, Pürschelmanden og nazisten Jens Strøm. Hans "bagmand" var den ikke mindre berygtede socialdemokratiske kontorchef Falsgaard og finansieringen besørgedes af den tyske presseattaché Meissner.

Partiets advarsel sluttede:

"Kend lysens på gangen! Befri jer for utojet!
Slå nazisterne tilbage, i hvad forklædning de
end viser sig. Ser en hurtig ende på provokator-
organet "Arbejdet"s slyngelagtige tilværelse!"

Parolen blev fulgt. Ugebladet "Arbejdet" fik lige så lidt som "Fagoppositionen" nogen indflydelse i dansk arbejderbevægelse.

Jo, det var en hård vinter. Også for landsforræderne og medløberne i Danmark. Nogle få dokumenter fra de nazistiske arkiver taler deres tydelige sprog om, hvad slags vind der blæste i Danmark i den hårde vinter 1941/42.

Indberetning til DNSAP stabsleder Wodschow.

p.t. Herning d. 11. Februar 1942.

Hr. Wodschow,

Kære Kammerat.

Ifølge telefonsamtale med dig i dag vil jeg forsøge at gøre ka et kort rids af den indtrufne situation heroppe.

Vi havde arrangeret en moderekke i syset i denne

uge, bl.a. i Sønder Felding. Jeg havde lejet forsamlingshuset af dets formand til tirsdag den 10. februar kl. 20. Der er i lang tid udsendt trusselsbreve mod os og vore medlemmer, men efter at mødet blev bekendtgjort, blev det særlig galt, og også det var mødets anden taler, Hr. pastor Jørgensen, så havde han også læst tilsendt et meget grusomt brev - mange af trusselsbrevene har vi.

Pastor Jørgensen og jeg gik en tur gennem byen for at se forsamlingshuset, men på vejen blev vi stadig generet af ungdommen; da vi kom til huset var døren låst af, kuffert borte og vindue og døre m.m. - Vi skulle have haft fælles kuffertbør. Vi havde bedt vore S.A.-mænd møde til beskyttelse af mødet, og det gjorde de, - 10 à 12 mand. Da vi kom til mødesalen var der gymnastik, og ca 150 mand som "tilskuere", vi bad gymnastikforeningens formand overlade os salen og dette nægtede han, vi tog en telefonisk samtale med husets formand, etter afslag, vi bilede op til manden; han var syg, men han gav en skriftlig erklæring, jeg og 2 vidner tog tilbage med denne skrivelse, men da vi gik ind i salen, blev vi overfaldet på en voldsom måde, at ingen, som ikke har set, det, kan tro det. 3 kammerater i ambulance til sygehuset, een hjemme med hjernerykkelser, 5 andre meget hårdt medtagne o.s.v. Salen blev der gjort voldsom ind i natten, 100 er alle raser - også i butikken - knust i to af vore kammeraters hjem i byen. Jeg bemærker, at mødet var politiovervåget anholdt, men ikke een betjent var til stede, og i dag siger jeg, at en partikammerat, med sin kone som vilde her ind til herning for at se til de syge, blev fulgt til bagegården af en pøbelstare på ca 30 mennesker, og deres hjem er i et syndigt forfald - barber- og frisørforretning - alle raser knust.

Det er i kortet det nærværende, men jeg og kassereeren står til tjeneste med yderligere oplysninger, men jeg tør ikke tage de syvige raser, du må undskyldte, men det er ikke rejst, men det er håbløst.

Med hilsen - Dansk Front!

Hu kommer der lige en kammerat fra Sdr. Felding med besked om, at både vi og den tyske værnemagt ville blive slået ned.

i hast

Anton Andersen
(sign)

Begivenheden i Sdr. Felding var ikke enestående. En tilsvarende medfart mødte landsforræderne så at sige overalt, hvor de vovede at vise sig.

Den 5. februar indeholdt de københavnske aviser en meddelelse fra Københavns Politi, der udlovede en dueer på 1000 kr. for oplysninger, der kunne føre til pågribelse af ophavsmændene til "ulovlige demonstrationer" på Kultorget natten til 1. og natten til 5. februar.

Hvad der var sket på Kultorvet medtes der intet om. Man ønskede nemlig ikke offentligt at fortælle, at der de to nævnte nætter var kastet hjemmelavede bomber ind ad vinduerne til nazistpartiets distriktskontor. "Gerningsmanden" viste sig at være nazist, men nazisterne benyttede lejligheden til at overtræde uniformsforbudet og en række andre bestemmelser, idet de posterede uniformeret vagt udenfor alle deres kontorer.

Det er forståeligt, at partiføreren, Fritz Clausen, som hidtil alene havde beskæftiget sig med at forkynde den nært forestående magtovertagelse, nu så sig tvunget til at vende interessen mod, hvad der skete i befolkningen. Fra hovedkvarteret udgik til dette formål et spørgeskema: Hvad siger folk om den politiske situation på den egn (hvem siger sådan), skriv tydeligt. (Kliche??)

Vi skal kun citere et par af besvarelsene. De er ialfald skrevet så tydeligt, at selv en Fritz Clausen burde have kunnet forstå dem.

Forlagsboghandler Bjørn Erichsen skriver 13/2 1942 efter en lang indledning, hvori han beskædent rodegør for sin overordentlige indsats som forlagsboghandler og musikorganisator:

"DESAF og alle uden om partiet, som ønsker at orientere sig om, hvad nationalsocialisme er, mistænkeliggøres og forfølges. Udkaldte nationalsocialistiske hetsnagere hidser i skrift og tale befolkningen op, og det er blevet værre og værre. - Pressen saboterer hvervningen af frivillige, og man råber - opildnet af den negative og derigennem respektløsbrydende holdning pressen imitager til denne folkesag - forrædere efter de frivillige---- På alle felter udføres et arbejde imod de tyske interesser fra universitetet til fagforeningerne, hvor jeg har indtrykket af,

at der er en del kommunistisk påvirkning.....
 Furtwängler sagde forleden til mig, at han var noget
 forstent over, at det kgl. kapel, for hvis hjælpe-
 kasse han dirigerede fornylig, overhovedet ikke
 havde ladet høre fra sig ved de to store koncerter
 med Berliner filharmonikerne... foranden er joden
 Sigfred Salomon.....

Bemærkelsesværdigt er det afgjort, at hetzen er
 taget til efter antikominternpagten...
 I skolerne opføres skolekomedier af kommunistiske
 forfattere med undervisningsministerens velsignelse.
 - Alle danske kommunistiske forfatters bøger sælges
 og udløjes, som om der ingen antikominternpagt var.
 - Overkommunisten Martin Andersen Nexø nyder økono-
 misk støtte på finansloven osv. osv..... Jeg har
 desværre en fornemmelse af, at alt dette må ende
 galt...."

Den højtskattede radiomedarbejder med den indsmigrende
 stemme, Socialdemokratens brave medarbejder, Karl Bjarn-
 hof, var også blandt førerens udvalgte. Han udtalte sig
 som følger (kliche tillige):

"Man har spurgt mig, om jeg mener, at forholdet mel-
 lem danske og tyske er blevet bedre i den senere tid.
 Hertil må jeg desværre svare benægtende. Ikke mindst
 efter antikominternpagtens underskrivelse er stem-
 ningen i store kreds blevet meget ond. Når man -
 som jeg - har en søn i Irikorps Danmark og selv
 har forsøgt at fremme et godt forhold, må man dag-
 lig tage imod mange ubehagelige ting rent bortset
 fra, at ens positive stilling til det nye Europa
 uden al tvivl betyder en særdeles effektiv trussel
 mod min og min families økonomi. Jeg skal i denne
 sammenhæng oplyse, at jeg er medarbejder ved Social-
 Demokraten og ved Stateradiofonien.

Det er med den dybeste beklagelse, at jeg har
 konstateret disse fakta, men når man beder mig
 om et ærligt svar på spørgsmålet om Dansk og Tysk,
 kan jeg ikke sige andet.

Karl Bjarnhof"

Førægten for nazisterne var almindelig. Da nogle
 nazister anmeldte sig som politisk fraktion indenfor
 Studenterforeningen, modtog foreningens bestyrelse et
 godkende den. Sagen blev derefter af nazisterne indanket
 for Østre Landsret, som afviste den.

Det stivede ikke nazisterne af hverken indadtil eller
 udadtil, da det blev kendt, at en af deres ledende mand,

lensgreve F.H.Knuth, Knuthenborg, havde søgt at unddrage sig straf for blodskam overfor sin 17 årige datter ved at flygte til Tyskland. Han blev senere sendt hjem til Danmark, hvor han idømtes 5 års fængsel. Det blev pålagt pressen, ikke at omtale hans politiske virksomhed.

Helt galt blev det efterhånden som de frivillige fra Frikorps Danmark og Regiment Nordland begyndte at vende hjem på orlov. De var ilde tålt overalt, hvor de viste sig. Tyskerne rasede og regeringen enedes om at udsende et "Budskab fra regeringen", som skulle oplæses ved møder i de forskellige politikreise. Det blev pålagt amtmandene at lede disse møder, hvis formål angiveligt skulle være at oplyse om regeringens syn på den øjeblikkelige politiske situation. Møderne fik yderst ringe tilslutning, og de tjente ialfald/til at stive hverken regeringen, nazisterne, tyskerne eller frikorpsene af. Tvertimod. De virkede virkede irriterende og afslørende overfor jævne mennesker. (se endv. 15/).

Omsider eksploderede tyskernes irritabilitet i det helt latterlige forbud mod at den tyske soldatersang Lili Marlen spillede på offentlige steder og i radioen. Det var den danske version, som var ulige mindre sentimental end den originale, der gik tyskerne på nerverne. Et af versene lød:

Først så tar vi Goring ved hans vingeben
og så tar vi Goebbels og knuser mod en sten
Hitler vi hanger i en strop
ved siden af von Ribbentrop.
Vi slår nazismen ned.
Så får vi atter fred.

Med Teserne af 1. januar 1942 gjorde partiet politisk og partimæssig status efter det første halve års arbejde under illegalitetens vanskelige betingelser. Med teserne fulgte en nytårshilsen fra partiets formand, Aksel Larsen. Ikke uden stolthed kunne Aksel Larsen på centralkomiteens vegne fastslå:

"Partiet er intakt, trods alle forfølgelser. Det er stærkere og mere indflydelsesrigt, end da forfølgelserne sattes ind den 22. juni. Arbejdsmodet og kampånden i vore rækker er den bedst mulige, og resultaterne af vort arbejde er allerede betydningsfulde."

Men vanskelighederne i partiet var store og mangeartede. De var såvel af politisk som organisatorisk og økonomisk art. Tesernes to afsluttende punkter 11 og 12 tog sigte på at overvinde disse vanskeligheder:

11. Vort arbejde kan kun lykkes, når hele partiet fra øverst til nederst forstår dets betydning og er i stand til at vurdere situationen og udviklingen, samt at udføre arbejdet politisk rigtigt. Trods udført godt arbejde og opnåede store resultater i de forløbne seks måneder, må det fastslås, at der stadig er alvorlige politiske svagheder, hvoraf de vigtigste er:

a) Tendens til sektorieme, til politisk isolering fra massen af det danske folk. Manglende forståelse af, at det internationalt drejer sig om forsvar mod Tysklands og de andre aksemagters imperialistiske erobringskrige og at det for Danmarks vækkende drejer sig om hele folkets samlede kamp for national frigørelse.

b) Svigtende evne til taktisk rigtig optræden i fagforeninger og andre masseorganisationer i enhver opstået situation. Eksemplene, manglende forståelse af, at en ny udvikling, en forandret situation kræver en ny taktik, selvom vor politiske hovedlinje ikke er ændret. I visse tilfælde kapitulationstendenser overfor reformistisk tryk.

c) Mangelfuldt initiativ og svigtende evne til selvstændig handling, hvilket under de rådende forhold kan bevirke alvorlige tempotab, eller bevirke at vi bliver halvhæng på masserne.

d) Foruden at indholde ofte alvorlige politiske fejl (se under "a"), er meget af det lokalt udgivne materiale abstrakt og derfor temmelig værdiløst.

En hurtig overvindelse af disse politiske svagheder er ubetinget nødvendig.

12. Betingelsen for, at de politiske opgaver kan løses

er, at vort parti eksisterer og styrkes, og at dets arbejde (som skal bringe vor politik ud til masserne) betydeligt forstærkes. Partiet har på udmærket måde stået sig gennem seks måneders illegalitet, men der er på det organisatoriske område en række meget alvorlige mangler, af hvilke de vigtigste fremhæves:

a) Uhyggelige tilfælde af uforsigtighed, manglende vagtsomhed overfor provokatorer og stikkere, losmundhed (gransende til forbryderisk sladderagtighed).

b) Svigtende partidisciplin. Under forhold som de nuværende er en jernhard bolsjevikisk disciplin mere end nogensinde nødvendig.

c) Misforstået tro på, at partidemokratiets former kan være de samme nu, som under legale forhold.

d) Lønsomhed hvad angår forbindelsen mellem partistanserne, samt hvad fordeling af materiale og hvad afregning angår. I denne gren af arbejdet er forsigtighed naturligvis yderst påkrævet, men forsigtighed er i de fleste tilfælde bedst forbundet med hurtig ekspedition. Det indskræpes, at funktioner og forbindelsesveje ikke må sammenblandes.

De nævnte og andre organisatoriske og arbejds-mæssige mangler skal skaffes ud af verden."

Og de blev efterhånden som tiden gik i stadig højere grad bragt ud af verden. Partiet forstod og efterlevede den opfordring til forstærket kamp, som afsluttede Axel Larsens nytårshilsen:

"Samtidig med, at vor kamp har fået uendeligt større muligheder, og at vi kan øjne dens sejrrige afslutning, bliver den alvorligere og mere krævende for os alle. Men vi stoler på, at hele partiet, hver enkelt organisation, hvert enkelt medlem forstår, hvad det gælder og hvilke forpligtelser, det medfører. Danmarks ydre og indre fjender skal få at mærke, at også i vort land findes bolsjevikere, hvis stålsatte vilje og ukuelige energi ikke kan knækkes. Lad os alle yde vort mest mulige i vor fælles kamp i 1942. Sejrens og afregningens time vil ikke udeblive."

(Måske skulle vi her, til belysning af tesernes afsnit om politiske fejl bringe en række eksempler på grove politiske fejl, der blev begået i arbejdet og agitationen???)

(Jfr. brevet fra Aalborg.)

2